

LZG.430.004.2021
Nr ewid. 197/2021/P/21/102/LZG

Informacja o wynikach kontroli

**GOSPODAROWANIE ZASOBAMI WODNYMI
PRZEZ PRZEDSIĘBIORSTWA WODOCIĄGOWE
W GMINACH WIEJSKICH**

DELEGATURA W ZIELONEJ GÓRZE

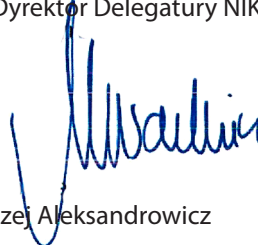
MISJA

Najwyższej Izby Kontroli jest niezależna, profesjonalna kontrola zadań publicznych w interesie obywateli i państwa

Informacja o wynikach kontroli

Gospodarowanie zasobami wodnymi przez przedsiębiorstwa wodociągowe w gminach wiejskich

p.o. Dyrektor Delegatury NIK w Zielonej Górze

Andrzej Aleksandrowicz

Akceptuję:

Wiceprezes Najwyższej Izby Kontroli

Małgorzata Motylow

Zatwierdzam:

Prezes Najwyższej Izby Kontroli

Małgorzata Motylow

Warszawa, dnia 08.02.2022

Najwyższa Izba Kontroli
ul. Filtrowa 57
02-056 Warszawa
T/F +48 22 444 50 00
www.nik.gov.pl

SPIS TREŚCI

WYKAZ STOSOWANYCH SKRÓTÓW, SKRÓTOWCÓW I POJĘĆ.....	4
1. WPROWADZENIE	5
2. OCENA OGÓLNA	13
3. SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI	15
4. WNIOSKI	26
5. WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI	27
5.1. Przygotowanie organizacyjne, kadrowe oraz finansowe	27
5.2. Wykonywanie zadań z zakresu gospodarowania zasobami wodnymi	45
5.3. Nadzór nad zbiorowym zaopatrzeniem w wodę i odprowadzaniem ścieków	62
6. ZAŁĄCZNIKI	72
6.1. Metodyka kontroli i informacje dodatkowe	72
6.2. Analiza stanu prawnego i uwarunkowań organizacyjno-ekonomicznych	82
6.3. Wykaz aktów prawnych dotyczących kontrolowanej działalności	97
6.4. Wykaz podmiotów, którym przekazano informację o wynikach kontroli	98
6.5. Stanowisko Ministra do informacji o wynikach kontroli	99
6.6. Stanowisko Ministra do informacji o wynikach kontroli	101

Wykaz stosowanych skrótów, skrótowców i pojęć

dyrektywa w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi	dyrektywa Rady 98/83/WE z dnia 3 listopada 1998 r. w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi (Dz. Urz. UE L 330 z 5.12.1998, str. 32, ze zm.);
efektywność	relacja między osiągniętymi wynikami a wykorzystanymi zasobami, ISO 9000: 2015 pkt 3.7.10, https://isosloownik.pl/3.2:3.2.15 [dostęp: 18.12.2021 r.];
GUS	Główny Urząd Statystyczny;
PIS	Państwowa Inspekcja Sanitarna;
PINB	Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego;
ppis	państwowy powiatowy inspektor sanitarny;
przedsiębiorstwo wodociągowe lub przedsiębiorstwo	przedsiębiorca w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 6 marca 2018 r. Prawo przedsiębiorców (Dz. U. z 2021 r. poz. 162, ze zm.), jeżeli prowadzi działalność gospodarczą w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę lub zbiorowego odprowadzania ścieków, oraz gminne jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, prowadzące tego rodzaju działalność (art. 2 pkt 4 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę);
przyłącze wodociągowe	odcinek przewodu łączący sieć wodociągową z wewnętrzną instalacją wodociągową w nieruchomości odbiorcy wraz z zaworem za wodomierzem głównym, <i>Infrastruktura Komunalna w 2017 r.</i> , GUS, s. 7;
rozporządzenie w sprawie jakości wody	rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 7 grudnia 2017 r. w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi (Dz. U. poz. 2294);
rozporządzenie w sprawie taryf	rozporządzenie Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 27 lutego 2018 r. w sprawie określania taryf, wzoru wniosku o zatwierdzenie taryfy oraz warunków rozliczeń za zbiorowe zaopatrzenie w wodę i zbiorowe odprowadzanie ścieków (Dz. U. poz. 472, ze zm.);
sieć magistralna	przewody doprowadzające wodę od oddalonego źródła ujęcia wody do sieci rozdzielczej, <i>Infrastruktura Komunalna w 2015 r.</i> , GUS, s. 8;
sieć wodociągowa rozdzielcza	przewody uliczne służące do rozprowadzania wody do odbiorców za pośrednictwem przyłączy do budynków i innych obiektów, <i>Infrastruktura Komunalna w 2017 r.</i> , GUS, s. 7;
taryfa	zestawienie ogłoszonych publicznie cen i stawek opłat za zbiorowe zaopatrzenie w wodę i zbiorowe odprowadzanie ścieków oraz warunki ich stosowania (art. 2 pkt 12 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę);
ustawa o NIK	ustawa z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz. U. z 2020 r. poz. 1200, ze zm.);
ustawa o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę	ustawa z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz. U. z 2020 r. poz. 2028);
ustawa prawo budowlane	ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2021 r. poz. 2351, ze zm.);
ustawa prawo wodne	ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2021 r. poz. 2233, ze zm.);
wieloletni plan rozwoju i modernizacji urządzeń	wieloletni plan rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i urządzeń kanalizacyjnych (art. 21 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę);
Wody Polskie	Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie;
zbiorowe zaopatrzenie w wodę	działalność polegająca na ujmowaniu, uzdatnianiu i dostarczaniu wody, prowadzona przez przedsiębiorstwo wodociągowo-kanalizacyjne (art. 2 pkt 21 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę).

1. WPROWADZENIE

Pytanie definiujące cel główny kontroli

Czy w gminach wiejskich efektywnie gospodarowano zasobami wodnymi?

Pytania definiujące cele szczegółowe kontroli

1. Czy przygotowanie organizacyjne i kadrowe oraz posiadane środki finansowe były wystarczające do realizacji zadań?
2. Czy prawidłowo wykonywano zadania z zakresu gospodarowania zasobami wodnymi?
3. Czy sprawowano skuteczny nadzór nad zbiorowym zaopatrzeniem w wodę i odprowadzaniem ścieków?

Jednostki kontrolowane

20 przedsiębiorstw wodociągowo-kanalizacyjnych, położonych na terenie województw kujawsko-pomorskiego, lubuskiego, mazowieckiego, opolskiego, pomorskiego.

Okres objęty kontrolą

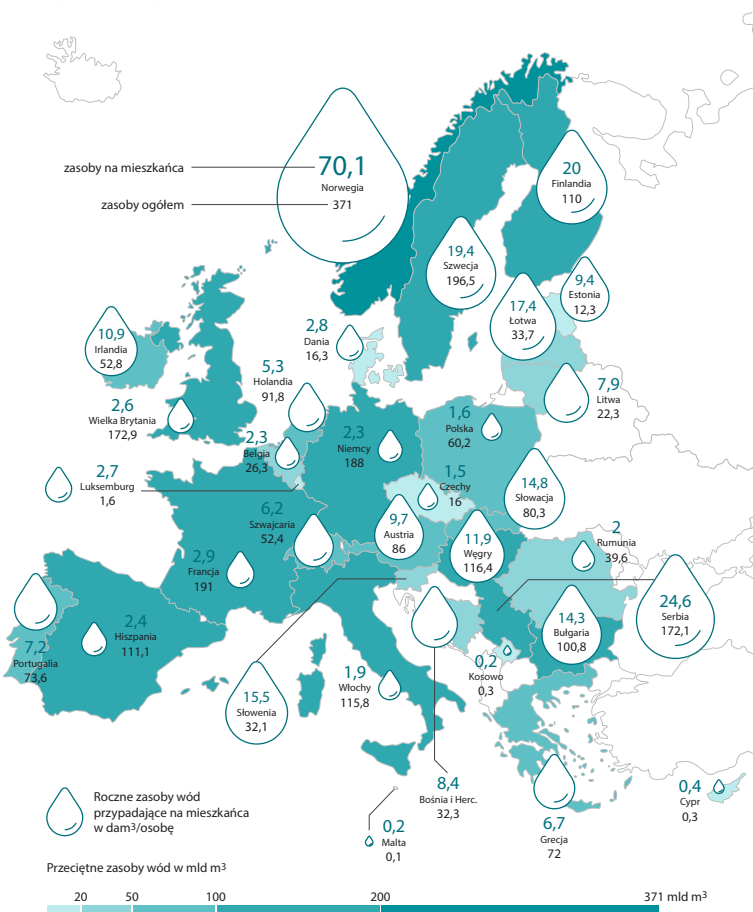
1 stycznia 2019 r.
– 30 września 2021 r.¹

Dyrektywa 2000/60/We Parlamentu Europejskiego i Rady z 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej² podkreśla w szczególności, że woda jest dziedzictwem, które musi być chronione. Jej zasoby są ograniczone, a jakość decyduje o zdrowiu i życiu ludzi³. Ww. dyrektywa wskazuje na ciągły wzrost zapotrzebowania na wystarczającą ilość wody o dobrej jakości, a także na potrzebę działań dla ochrony wód, zarówno w zakresie ilościowym, jak i jakościowym.

Ilość czystej, dostępnej dla ludzkości, wody kurczy się w szybkim tempie. Polska jest zaliczana do krajów ubogich w zasoby wodne. Przeciętne zasoby wód w Polsce wynoszą ok. 60 mld m³, a w porach suchych mogą spaść nawet poniżej 40 mld m³. Największe zasoby wód w Europie (w wartościach bezwzględnych) posiadają Szwecja, Francja i Niemcy (odpowiednio 196 mld m³, 190 mld m³, 188 mld m³)⁴. Na jednego mieszkańca w Polsce przypada ok. 1,6 tys. m³ wody pitnej rocznie.

Infografika nr 1

Roczne zasoby wód przypadające na 1 mieszkańca, 2017 r.

Źródło: opracowanie własne NIK na podstawie danych Eurostat.

¹ oraz dowody sporządzone przed lub po okresie objętym kontrolą mające związek z kontrolą.

² Dz. Urz. UE L 327 z 22.12.2000, str. 1, ze zm.

³ <https://www.unesco.pl/edukacja/szkoly-stowarzyszone/glowne-programy/woda/>, [dostęp: 23.03.2021 r.].

⁴ Ochrona Środowiska 2020, Analizy statystyczne, GUS, 2020, s. 50.

Niepokojąco niskie zasoby czystej wody (poniżej 3 tys. m³ na osobę) obserwuje się w blisko połowie krajów UE. Według ONZ roczny poziom zasobów wody poniżej 1,7 tys. m³ na mieszkańca powoduje tzw. stres wodny, czyli przekroczenie poziomu bezpieczeństwa wodnego. Pod względem odnawialnych zasobów słodkiej wody⁵ Polska zajmuje wśród państw Unii Europejskiej czwarte miejsce od końca. Gorsza sytuacja w tym zakresie występuje w Czechach, na Cyprze i na Malcie⁶. Odnawialne zasoby wody na mieszkańca w Polsce spadły z 1,8 m³ rocznie w 1972 r. do 1,6 m³ rocznie w 2017 roku.

Na stan zasobów wodnych negatywnie wpływają również zmiany klimatyczne oraz ich skutki. W latach 2015–2017, w większości regionów świata, poziom bezpieczeństwa wodnego uległ obniżeniu, co oznacza coraz mniejsze możliwości zaspokojenia zapotrzebowania na wodę słodką⁷. Warunki opadowe, w latach 2015–2019, jednoznacznie pokazują, że skala deficytu opadów w latach z suszą przekłada się na warunki wilgoci w glebie, a także na skalę problemu odnawialności zasobów płytkich wód podziemnych i kształtowania dopływu rzeczno⁸. W *Prognozie oddziaływania na środowisko dla projektu planu przeciwdziałania skutkom suszy*⁹ podkreślono, że występowanie suszy wiąże się z poważnymi konsekwencjami wynikającymi ze zmniejszenia dostępności zasobów wodnych bądź ich braku, a tym samym ograniczeń w zaspokajaniu potrzeb wodnych ludności i sektorów gospodarki, czy ekosystemów.

Problemy z zakresu gospodarki wodnej dotyczą nie tylko wielkości zasobów wodnych, ale również problemów związanych z jakością wody. Woda dostarczana do spożycia powinna być zdatna do użycia i bezpieczna dla zdrowia¹⁰.

Z otrzymanych, na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 1 ustawy o NIK, informacji od państwowych inspektorów sanitarnych województw kujawsko-pomorskiego, lubuskiego, mazowieckiego, opolskiego i pomorskiego wynika, że w 2019 r. w gminach wiejskich położonych na terenie ww. województw zakwestionowano pod względem jakości 1764 próbki wody, co stanowiło ok. 11% ogółu próbek objętych badaniami. W następstwie powyższego państwowi powiatowi inspektorzy sanitarni stwierdzali w drodze decyzji warunkową przydatność wody do spożycia lub brak przydatności. Występowanie nieodpowiedniej jakości wody może wiązać się z negatywnym wpływem na zdrowie mieszkańców.

⁵ np. wody podziemne, jeziora, rzeki, zbiorniki, por. <https://raportsdg.stat.gov.pl/2020/cel6.html>; <https://www.fao.org/3/y4473e/y4473e06.htm>

⁶ Polska w Unii Europejskiej. Raport statystyczny, GUS, Warszawa, 2019, s. 73.

⁷ *Raport 2020. Polska na drodze zrównoważonego rozwoju*. <https://raportsdg.stat.gov.pl/2020/o%20publikacji.html>, dostęp: 23.03.2021 r.

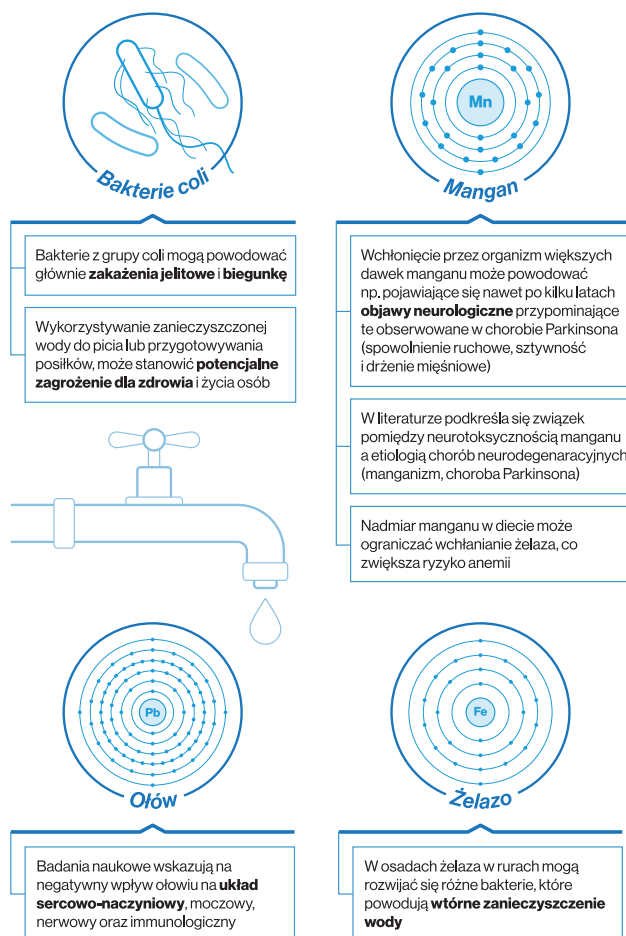
⁸ <https://stopsuszy.pl/mamy-juz-kilka-kolejnych-lat-z-susza/> [dostęp: 23.03.2021 r.].

⁹ https://www.wody.gov.pl/images/Pliki_do_pobrania/Prognoza_oddziaiywania_na_rodowisko_projektu_PPSS.pdf [dostęp: 09.02.2021 r.].

¹⁰ Ochrona środowiska 2020, Analizy statystyczne, GUS, 2020, s. 79.

Infografika nr 2

Ryzyka związane z wodą nieodpowiedniej jakości

Źródło: opracowanie własne NIK na podstawie komunikatów i decyzji Państwowej Inspekcji Sanitarnej.

Pomimo faktu, że w ciągu ostatniej dekady zaobserwowano obiecujące trendy w dostępie do podstawowych i bezpiecznie zarządzanych usług w zakresie wody pitnej i usług sanitarnych, wskazujące na postęp w osiągnięciu celów 6.1 i 6.2 zrównoważonego rozwoju¹¹, postęp jest nierównomierny i koncentruje się głównie na obszarach miejskich, a m.in. mieszkańcy wsi są w znacznie mniej korzystnej sytuacji. Przykładowo, różnice w dostępie do podstawowej wody pitnej i usług sanitarnych między populacjami miejskimi i wiejskimi mogą być nawet czterokrotne¹².

W kontekście zapewnienia właściwej jakości wody podkreśla się m.in. znaczenie budowy sieci kanalizacyjnych na obszarach wiejskich. Wykorzystywanie przydomowych oczyszczalni ścieków bez wiedzy na temat właściwej

¹¹ Cel 6: Zapewnić wszystkim ludziom dostęp do wody i warunków sanitarnych poprzez zrównoważoną gospodarkę zasobami wodnymi, przy czym (6.1) do 2030 roku zapewnić powszechny i sprawiedliwy dostęp do bezpiecznej wody pitnej po przystępnej cenie; (6.2) do 2030 roku zapewnić dostęp do odpowiednich i godziwych warunków sanitarnych i higienicznych dla wszystkich oraz wyeliminować praktyki defekacji na świeżym powietrzu, przy czym należy zwrócić szczególną uwagę na potrzeby kobiet, dziewcząt i osób żyjących we wrażliwych sytuacjach. Por. <https://www.un.org.pl/cel6> [dostęp: 24.03.2021 r.].

¹² <https://www.euro.who.int/en/health-topics/environment-and-health/water-and-sanitation/data-and-statistics> [dostęp:24.03.2021 r.].

ich eksploatacji, a przede wszystkim eksploataowanie zbiorników bezodpływowych na ścieki, w sytuacji ich nieszczelności może skutkować zanieczyszczeniem środowiska, w tym wpływać na jakość wody. Kontrole NIK¹³ dotyczące wywiązywania się przez gminy z zadań związanych z gospodarką ściekami bytowymi wskazują w szczególności na brak skutecznego nadzoru nad sposobem odprowadzania ścieków do zbiorników bezodpływowych, nieprowadzenie wymaganych przepisami ewidencji zbiorników bezodpływowych, czy ewidencji przydomowych oczyszczalni.

Stosownie do danych GUS, w latach 2000–2019, powstało 861 oczyszczalni ścieków komunalnych, a liczba oczyszczalni o podwyższonej redukcji związków azotu i fosforu wzrosła o 396¹⁴. Liczba ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków jest zróżnicowana terytorialnie.

Infografika nr 3

Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków (% ludności ogółem), 2019 r.

Źródło: opracowanie własne NIK na podstawie danych GUS, *Ochrona Środowiska, GUS, Warszawa 2020 r.*, s. 65.

Obszary wiejskie charakteryzują się znacznie niższym udziałem budynków mieszkalnych podłączonych do sieci kanalizacyjnej w stosunku do obszarów miejskich. W 2020 r. w miastach do sieci wodociągowej podłączonych było 87,3% budynków mieszkalnych, a do sieci kanalizacyjnej 75,3%. Na wsi do infrastruktury wodociągowej podłączono średnio 82,6% budynków mieszkalnych, natomiast do kanalizacyjnej zaledwie 37,7%¹⁵. Najmniejszy procent przedmiotowych budynków podłączonych do sieci kanalizacyjnej w miastach występował w województwie łódzkim i wyno-

¹³ Np. P/21/066 *Zabezpieczenie wód powierzchniowych i podziemnych przed zanieczyszczeniem ściekami komunalnymi pochodzącymi z obszarów nieskanalizowanych*, P/21/083 *Realizacja zadań dotyczących odbioru nieczystości ciekłych ze zbiorników bezodpływowych przez wybrane gminy województwa opolskiego*, R/16/003 *Wykonywanie przez gminy województwa lubuskiego zadań w zakresie nadzoru nad funkcjonowaniem zbiorników bezodpływowych oraz przydomowych oczyszczalni ścieków*, P/18/076 *Przestrzeganie zasady zrównoważonego rozwoju w gospodarowaniu zasobami wodnymi w gminach turystycznych*.

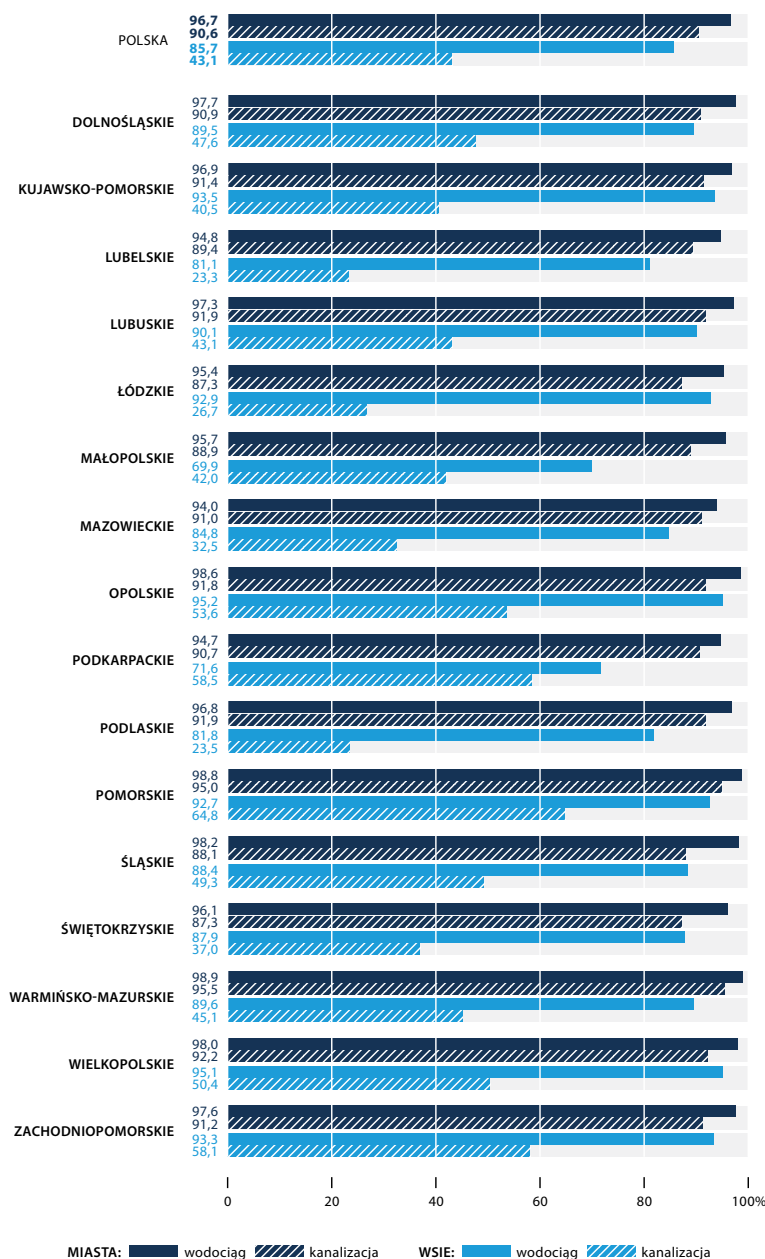
¹⁴ *Ochrona środowiska 2020*, GUS, 2020, s. 11.

¹⁵ Por. <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica> [dostęp: 26.01.2022 r.].

sił 62,6% (przy 82,7% podłączonych do sieci wodociągowej). Na wsi we wskazanym województwie podłączonych było zaledwie 22,4% budynków mieszkalnych do sieci kanalizacyjnej wobec 92,3% podłączonych do sieci wodociągowej¹⁶. W dziewięciu województwach udział budynków mieszkalnych podłączonych do sieci kanalizacyjnej był mniejszy niż 40% ogółu, w żadnym województwie nie przekroczył 60%. W związku z powyższym występują znaczne dysproporcje pomiędzy liczbą mieszkańców miast i wsi korzystających z wodociągów i kanalizacji.

Infografika nr 4

Ludność korzystająca z wodociągu i kanalizacji w miastach i na wsi, województwa, 2020 rok

Źródło: opracowanie własne NIK na podstawie danych GUS, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/podgrup/tablica> [dostęp: 4.11.2021 r.].

¹⁶ Dla województw lubelskiego i podlaskiego udziały te wynosiły odpowiednio 19,6% wobec 80,7%, oraz 20% wobec 78,3%.

Stosownie do art. 9 ustawy *prawo wodne*, gospodarowanie wodami prowadzi się z zachowaniem zasady racjonalnego i całościowego traktowania zasobów wód powierzchniowych i podziemnych, z uwzględnieniem ich ilości i jakości.

System zaopatrzenia w wodę, stosownie do art. 3 pkt 2 lit. f ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o *zarządzaniu kryzysowym*¹⁷, wchodzi w skład infrastruktury krytycznej. Jest zatem kluczowy dla bezpieczeństwa państwa i jego obywateli, co podkreśla znaczenie właściwego podejścia do dbałości o stan techniczny infrastruktury wodociągowo-kanalizacyjnej, podejmowanie niezwłocznych i skutecznych działań w przypadkach awarii sieci wodociągowej, czy właściwe zabezpieczenie stref ochronnych.

Stosownie do art. 7 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o *samorządzie gminnym*¹⁸, do zadań własnych gminy należy w szczególności zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty w zakresie spraw dotyczących w szczególności wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych.

Gospodarstwom domowym wodę, z ujęć podziemnych lub powierzchniowych, dostarcza niemal 2800 podmiotów, przy czym 47,3% instytucji obsługujących sieci wodociągowe to przedsiębiorstwa, 22,8% zakłady budżetowe, a 26,9% gminy¹⁹. Stosownie do informacji PGW Wody Polskie, w ciągu ostatnich piętnastu lat polskie samorzady zainwestowały w infrastrukturę wodno-kanalizacyjną ponad 60 mld zł, a wprowadzenie jakościowej zmiany w zarządzaniu wodociągami skutkowało w szczególności polepszeniem parametrów czystości wody przeznaczonej do picia²⁰.

Według danych GUS, w 2020 r. kwota nakładów służących gospodarce wodnej wyniosła ok. 2,7 mld zł. Główny strumień nakładów skierowany był na budowę infrastruktury zapewniającej wodę pitną. Inwestycje w ujęcia i doprowadzanie wody stanowiły 47,7% wszystkich nakładów na środki trwałe w gospodarce wodnej²¹.

¹⁷ Dz. U. z 2020 r. poz. 1856, ze zm.

¹⁸ Dz. U. z 2021 r. poz. 1372.

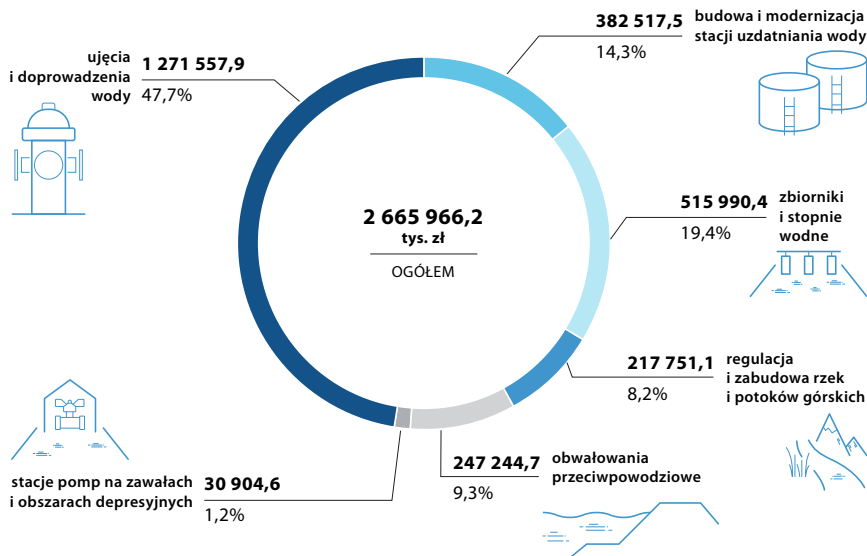
¹⁹ <https://wody.gov.pl/aktualnosci/1017-wody-pitnej-nam-nie-braknie> [dostęp: 8.12.2021 r.].

²⁰ <https://wody.gov.pl/aktualnosci/1017-wody-pitnej-nam-nie-braknie> [dostęp: 8.12.2021 r.].

²¹ Ekonomiczne aspekty ochrony środowiska w 2020 r., GUS, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/srodowisko-energia/srodowisko/ekonomiczne-aspekty-ochrony-srodowiska-w-2020-roku,11,3.html> [dostęp: 24.11.2021 r.].

Infografika nr 5

Struktura nakładów na środki trwałe służące gospodarce wodnej, 2020 r.

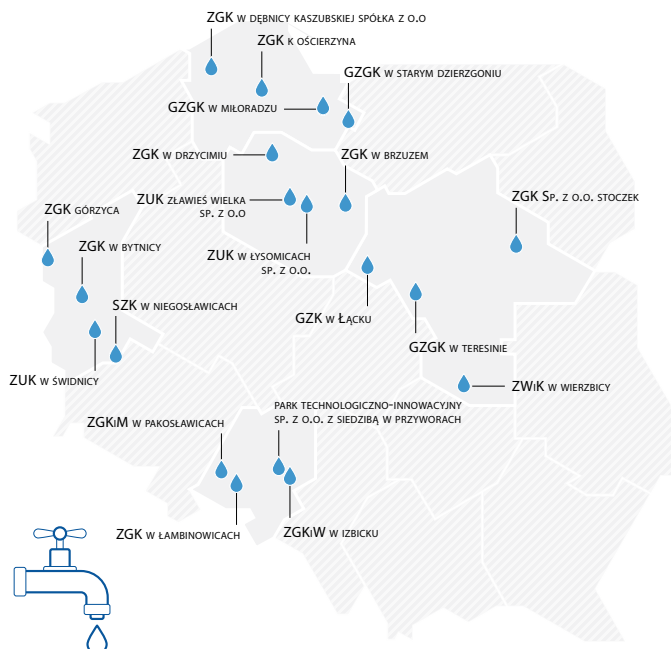

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Niniejsza kontrola, przeprowadzona z własnej inicjatywy NIK, na terenie pięciu województw (por. infografika nr 6), objęła swoim zakresem działalność dwudziestu przedsiębiorstw wodociągowych.

Infografika nr 6

Jednostki objęte kontrolą

Źródło: opracowanie własne NIK.

Województwa dobrano do kontroli przy uwzględnieniu zużycia wody w gospodarstwach domowych na wsi na 1 mieszkańca oraz liczby ludności korzystającej z sieci wodociągowej na wsi. Kontrolą objęto odpowiednio w województwach lubuskim i opolskim – 23,5%, mazowieckim 6,5%, kujawsko-pomorskim 10,5%, pomorskim 13,3% przedsiębiorstw wodociąg-

WPROWADZENIE

gowych, które jako jedyne realizują zadania w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę na terenie gminy, z zapewnieniem reprezentatywności próby.

Jednym z założeń kontroli była ocena efektywności gospodarowania zasobami wodnymi, w tym całościowa ocena podejmowanych przez przedsiębiorstwa działań, pozwalająca na przedstawienie propozycji zmian optymalizujących realizację zadań związanych z gospodarowaniem zasobami wodnymi na terenach wiejskich.

2. OCENA OGÓLNA

Przedsiębiorstwa wodociągowe w gminach wiejskich nie gospodarowały efektywnie zasobami wodnymi, a znaczną część zadań w tym obszarze realizowały nieprawidłowo. Nieskutecznie sprawowano także nadzór nad zbiorowym zaopatrzeniem w wodę.

Ograniczone środki finansowe lub niewystarczające przygotowanie organizacyjne i kadrowe przekładały się wielokrotnie na brak skutecznych działań, zmierzających do eliminowania znacznej liczby awarii, związanych z nimi strat wody, trwałej poprawy jakości wody, czy rzetelnego wywiązywania się z obowiązków związanych z przeprowadzaniem kontroli okresowych obiektów budowlanych.

Brak aktualnych pozwoleń wodnoprawnych, ujawniony w przypadku siedmiu, z 20 objętych kontrolą, przedsiębiorstw, nieprzestrzeganie ograniczeń poboru wody w nich zawartych przez 25% jednostek, a także nieprawidłowości związane z opracowaniem regulaminu dostarczania wody i odprowadzania ścieków, stwierdzone w 20% skontrolowanych przedsiębiorstw, wskazują na niewłaściwą realizację zadań. W niewystarczający sposób wywiązywano się również z obowiązków związanych z funkcjonowaniem stref ochronnych ujęć wody. W blisko połowie (8 z 20) objętych kontrolą przedsiębiorstw stwierdzono nieprawidłowości polegające głównie na niewłaściwym zabezpieczeniu lub oznaczeniu terenu ochrony bezpośredniej ujęć wody, czy użytkowaniu gruntów do celów niezwiązanych z eksploatacją ujęcia wody.

Nieprawidłowości związane z brakiem przeprowadzania kontroli okresowych obiektów budowlanych stwierdzono w niemal każdym objętym kontrolą przedsiębiorstwie. Tylko dwie jednostki, spośród 20, wywiązały się z obowiązków wynikających z art. 62 ustawy *prawo budowlane*. Trzy czwarte skontrolowanych przedsiębiorstw nie zlecało przeprowadzenia kontroli okresowych, o których mowa w art. 62 ust. 1 pkt 2 cyt. ustawy, dla sieci wodociągowych. Niedopełnienie powyższego obowiązku, w powiązaniu z wiekiem sieci oraz ich złym stanem technicznym, mogło przekładać się w szczególności na znaczną liczbę awarii skutkujących m.in. stratami wody, czy naruszeniem parametrów dostarczanej wody.

Działania przedsiębiorstw nie mogą ograniczać się głównie do likwidowania skutków pojawiających się awarii, czy podejmowania czynności w celu przywrócenia parametrów jakościowych dostarczanej wody, ale powinny być ukierunkowane również na podejmowanie działań prewencyjnych. Stwierdzono natomiast, że poza brakiem terminowego przeprowadzania kontroli okresowych, czy stałego monitoringu sieci, pracownicy 40% przedsiębiorstw nawet nie znali wieku, a 35% struktury materiałowej eksploatowanej sieci.

W jednostkach objętych kontrolą wystąpiło łącznie ok. 1,8 tys. awarii sieci wodociągowej, a straty wody, oszacowane na ponad 21 mln zł, stanowiły jedną trzecią wielkości wody wyprodukowanej. Nieuzasadnione straty wody są nie tylko marnotrawieniem skromnych zasobów wodnych. Należy je również rozpatrywać w aspekcie ekonomicznym, zwłaszcza w kontekście wskazywanego przez jednostki kontrolowane braku środków finansowych niezbędnych do prawidłowej realizacji zadań.

Prowadzone przez przedsiębiorstwa działania informacyjne były niewystarczające, a sprawozdawczość dotycząca zasobów wodnych często nierzetelna. Spośród jednostek, które były zobligowane do przekazania odbiorcom usług informacji, o której mowa w § 26 ust. 3 rozporządzenia w *sprawie jakości wody*, aż 38,5% nie wywiązało się ze wskazanego obowiązku. Jedynie siedem, z 20 objętych kontrolą, jednostek terminowo i rzetelnie wywiązywało się z obowiązków statystycznych wobec GUS. Stwierdzono również przypadki braku rzetelności wypełniania sprawozdań składanych do WIOŚ oraz Wód Polskich.

Przedsiębiorstwa wodociągowe w gminach wiejskich nie gospodarowały efektywnie zasobami wodnymi, a znaczną część zadań w tym obszarze realizowały nieprawidłowo. Nieskutecznie sprawowano także nadzór nad zbiorowym zaopatrzeniem w wodę.

OCENA OGÓLNA

Działania prowadzone w celu zapewnienia należytej jakości dostarczanej wody nie były w pełni skuteczne. W toku kontroli ujawniono, że w latach 2019–2021 (I połowa), w 80% skontrolowanych przedsiębiorstw, wystąpiły przypadki niespełniania przez wodę parametrów wymaganych rozporządzeniem *w sprawie jakości wody*. W jednym z przedsiębiorstw zaledwie 50% wydanych przez ppis ocen stwierdziło przydatność wody do spożycia. W jednostkach objętych kontrolą wystąpiły przypadki: braku przydatności wody do spożycia nawet przez 153 dni, przekroczenia jej parametrów przez okres do 227 dni, czy warunkowej przydatności wody do spożycia występującej przez osiem lat (od 2013 r.). Niewłaściwą realizację zadań potwierdzają również ustalone, w przypadku 25% skontrolowanych przedsiębiorstw, nieprawidłowości związane z prowadzeniem, albo brakiem, monitoringu substancji promieniotwórczych w wodzie.

3. SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI

Skontrolowane przedsiębiorstwa zarządzały, według stanu na dzień 30 czerwca 2021 r., średnio 128,30 km sieci wodociągowej. Najdłuższa sieć wodociągowa obejmowała 305,5 km, najkrótsza 33,1 km. Wodociągi zasilane były średnio z sześciu ujęć wody. Najmniej ujęć zlokalizowanych było na obszarze działania pięciu, spośród 20, przedsiębiorstw (dwa ujęcia), natomiast najwięcej wystąpiło w przypadku Zakładu Gospodarki Komunalnej w Dębnicy Kaszubskiej – 16 ujęć. [str. 27]

Brak danych na temat podstawowych parametrów eksploatowanej sieci

Ponad jedna trzecia przedsiębiorstw nie posiadała informacji na temat struktury materiałowej eksploatowanej sieci wodociągowej, a 40% jednostek na temat jej struktury wiekowej. Na podstawie danych pozostałych jednostek określono, że kontrolowane jednostki eksploatowały w większości sieci zbudowane z PCW lub PE. Wiek większości sieci (67,05%) wynosił od 20 do 60 lat oraz do 20 lat (27,6%). Brak podstawowych informacji na temat sieci utrudniał właściwe jej użytkowanie, konserwację, modernizację, a przede wszystkim uniemożliwiał rzetelne ustalenie niezbędnych przychodów oraz określenie taryfy odpowiedniej do zakresu prowadzonej działalności w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę (por. wniosek nr 3 w rozdziale 4). [str. 27]

Trzy, spośród 20 skontrolowanych jednostek, zajmujących się zbiorowym zaopatrzeniem w wodę, nie realizowało zadań związanych ze zbiorowym odprowadzeniem ścieków. Poza obowiązkami związanymi z gospodarowaniem zasobami wodnymi, pracownicy większości przedsiębiorstw wykonywali również inne zadania, w szczególności dotyczące administrowania zasobami mieszkaniowymi i lokalami użytkowymi, organizowania wywozu nieczystości stałych z terenu gminy, zimowego utrzymania dróg gminnych, administrowania i utrzymania cmentarzy komunalnych, planowania potrzeb w zakresie remontów, modernizacji i utrzymania budynków komunalnych, sal wiejskich, przystanków i cmentarzy, wywozu nieczystości stałych i płynnych, konserwacji i utrzymania zieleni, co niejednokrotnie przekładało się na nadmierne obciążenie pracowników i mogło skutkować nierzetelnym wykonywaniem obowiązków. [str. 29]

Szeroki zakres realizowanych zadań oraz ograniczona liczba szkoleń mogły skutkować nierzetelną realizacją zadań

Wykonywaniem zadań dotyczących zbiorowego zaopatrzenia w wodę lub zbiorowego odprowadzania ścieków, w kontrolowanych jednostkach, zajmowało się średnio ośmiu pracowników. Najmniej pracowników zatrudniono w trzech (spośród 20) przedsiębiorstwach – trzy osoby, najwięcej w Starym Dzierzgoniu – 15 pracowników, w tym trzech na stanowiskach administracyjnych oraz 12 pracowników fizycznych (w 2019 r. odpowiednio 16 pracowników ogółem w tym 13 pracowników fizycznych). Pracownicy, co do zasady, dysponowali stosownym wykształceniem lub doświadczeniem zawodowym, umożliwiającym prawidłowe wykonywanie powierzanych obowiązków. Niemniej jednak, w połowie skontrolowanych jednostek pracownicy wskazywali na zbyt dużą liczbę powierzanych zadań. Liczba zrealizowanych szkoleń aktualizujących wiedzę pracowników w zakresie zadań związanych z gospodarowaniem zasobami wodnymi była niewystarczająca. W blisko połowie objętych kontrolą jednostek w szkoleniach bezpośrednio związanych ze zbiorowym zaopatrzeniem w wodę nie uczestniczył żaden pracownik lub uczestniczył jedynie kierownik. Istotnym

utrudnieniem, na jakie napotykali kierownicy jednostek kontrolowanych były niewystarczające środki finansowe, które skutkowały ograniczeniami w zakresie pozyskania niezbędnej liczby wykwalifikowanych pracowników. [str. 30]

Dysproporcje w dostępie do sieci wodociągowej i kanalizacyjnej

W gminach objętych zakresem działania skontrolowanych jednostek średnio 95% mieszkańców posiadało dostęp do sieci wodociągowej, natomiast do sieci kanalizacyjnej średnio 51%. Jako przyczyny niepodłączenia nieruchomości do sieci wodociągowej lub kanalizacyjnej pracownicy zakładów wskazywali w szczególności brak środków finansowych na budowę przyłączy, znaczną odległość budynków od istniejących sieci, korzystanie z własnych ujęć wody, brak zainteresowania ze strony mieszkańców.

Przyczyną niepodjęcia działań inwestycyjnych w zakresie rozbudowy sieci były czynniki ekonomiczne. Wskazując na brak środków finansowych, kierownicy jednostek nie pozyskiwali jednocześnie, w okresie objętym kontrolą, żadnych środków zewnętrznych (krajowych, europejskich) na realizację zadań związanych ze zbiorowym zaopatrzeniem w wodę. Tylko jedna spółka pozyskała w 2019 r. 25 tys. zł środków zewnętrznych, przeznaczając je jednak na zakup samochodu osobowego. [str. 31]

Niewystarczające środki finansowe przyczyną braku działań modernizacyjnych

W 2020 roku, w przypadku 25% objętych kontrolą przedsiębiorstw, koszty dotyczące zbiorowego zaopatrzenia w wodę były wyższe od przychodów uzyskanych w tym zakresie. Kierownicy kontrolowanych jednostek często podkreślali, że środki finansowe, którymi dysponują pozwalają na bieżącą działalność w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę, ale nie umożliwiają prowadzenia inwestycji w tym zakresie. W konsekwencji działania przedsiębiorstw dotyczyły w większości konserwacji sieci, czy bieżących napraw. Najwyższa Izba Kontroli dostrzega ryzyka związane z ograniczaniem działań związanych z gospodarowaniem zasobami wodnymi jedynie do bieżących konserwacji, remontów oraz eliminowania skutków awarii. Podejmowanie działań modernizacyjnych ma istotne znaczenie, zwłaszcza w sytuacji znacznego wieku eksploatowanej sieci oraz braku systematycznych kontroli okresowych. W świetle powyższego istotne znaczenie ma prawidłowe opracowywanie taryf gwarantujących osiągnięcie przychodów pokrywających koszty, a także korzystanie z możliwości pozyskiwania środków finansowych pochodzących ze źródeł zewnętrznych. Piętnaście przedsiębiorstw, spośród 20 objętych kontrolą, które oszacowały potrzeby inwestycyjne, na najbliższe pięć lat, wskazało, że koszty związane z niezbędnymi remontami czy modernizacją w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę stanowią łączną kwotę 90 mln zł, natomiast w zakresie zbiorowego odprowadzania ścieków kwotę 97,5 mln zł. Zdaniem NIK, konieczne jest wprowadzenie wyodrębnionego narzędzia wsparcia, którego celem będzie dofinansowanie inwestycji w infrastrukturę wodociągowo-kanalizacyjną na terenach gmin wiejskich (por. wniosek nr 4 w rozdziale 4). [str. 32]

Nieprawidłowości związane z opracowywaniem taryf

Skontrolowane jednostki, co do zasady, stosownie do art. 20 ust. 1 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę, określiły taryfy na okres trzech lat. Nie ustrzeżono się jednak od nieprawidłowości związanych z ich opracowaniem. W przypadku 15% przedsiębiorstw stwierdzono nieprawidłowości związane z procesem określania taryf.

Przedsiębiorstwa nie w pełni wywiązały się z obowiązku motywowania odbiorców usług do racjonalnego korzystania z wody i ograniczania zanieczyszczania ścieków – w szczególności zgodnie z § 3 pkt 1 lit. d rozporządzenia w sprawie taryf, przedsiębiorstwo wodociągowo-kanalizacyjne opracowuje taryfę w sposób zapewniający motywowanie odbiorców usług do racjonalnego korzystania z wody i ograniczania zanieczyszczenia ścieków. Pracownicy 20% skontrolowanych przedsiębiorstw wodociągowych wprost podkreślali, że brak wytycznych w zakresie sposobu motywowania utrudnia im podjęcie decyzji odnośnie sposobu motywowania lub wskazywali, że chęć motywowania poprzez kryterium cenowe nie spotyka się z akceptacją organu regulacyjnego na etapie zatwierdzania taryf (por. wniosek nr 6 w rozdziale 4). [str. 34]

W dwóch jednostkach, spośród 20, stwierdzono naruszenie wymogów wskazanych w art. 20 ust. 5 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę, dotyczących ewidencji księgowej. Ustalono, że prowadzona ewidencja nie pozwalała na wydzielenie przychodów w podziale na poszczególne rodzaje działalności wodnej i ściekowej oraz w odniesieniu do poszczególnych taryf lub uniemożliwiała wydzielenie kosztów w odniesieniu do poszczególnych taryf oraz dokonanie alokacji niezbędnych przychodów według taryfowych grup odbiorców. [str. 36]

Nieprawidłowo prowadzona ewidencja księgowa

Tylko pięć, spośród 20, przedsiębiorstw, w tym jedno w toku kontroli NIK, opracowało wieloletni plan rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i urządzeń kanalizacyjnych, o którym mowa w art. 21 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę. Pozostałe jednostki ww. planów nie opracowały, nawet wówczas, gdy na terenie gmin, których mieszkańców zaopatrywały w wodę przedsiębiorstwa, były prowadzone lub planowane budowy urządzeń wodociągowych lub kanalizacyjnych. Kierownicy tych jednostek wskazywali, że brak opracowania wieloletnich planów rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i urządzeń kanalizacyjnych wynikał z faktu realizowania inwestycji przez gminy, a nie przedsiębiorstwa. W przypadku jednej jednostki stwierdzono, że opracowaniem przedmiotowego planu zajmował się urząd gminy, zamiast przedsiębiorstwa wodociągowego, podczas gdy pracownicy przedsiębiorstwa wodociągowego, a nie gminy, posiadają stosowną wiedzę, która pozwala na właściwe planowanie potrzeb w zakresie budowy nowych odcinków sieci, innych urządzeń, czy remontów, zakresu usług wodociągowo-kanalizacyjnych, czy przedsięwzięć racjonalizujących zużycie wody. Powierzenie sporządzenia planu pracownikom urzędu gminy, niezaangażowanym bezpośrednio w realizację zadań związanych ze zbiorowym zaopatrzeniem w wodę lub odprowadzaniem ścieków, może wpływać na brak rzetelności jego opracowania. Spośród 20 jednostek objętych kontrolą, trzy przedsiębiorstwa opracowały plan, pomimo że zadania dotyczące budowy były realizowane przez gminę, a trzy nie opracowały planu, pomimo że zadania dotyczące budowy były realizowane przez przedsiębiorstwo wodociągowe. W świetle stwierdzonych trudności w zakresie realizacji i interpretacji przez przedsiębiorstwa przepisu dotyczącego obowiązku opracowania przedmiotowego planu, NIK dostrzega potrzebę preredagowania zapisów zawartych w art. 21 ww. ustawy (por. wniosek nr 1 w rozdziale 4). [str. 39]

Nieopracowywanie wieloletniego planu rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i urządzeń kanalizacyjnych

W okresie objętym kontrolą, w większości skontrolowanych przedsiębiorstw zwiększyła się długość eksploatowanej sieci wodociągowej – jedynie w trzech przedsiębiorstwach, spośród 20, długość użytkowanej sieci pozostawała niezmienną przez okres od 1 stycznia 2019 r. do 30 czerwca 2021 r.

Przedsiębiorstwa wodociągowe, które opracowały wieloletnie plany rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i urządzeń kanalizacyjnych zawierały w nich m.in. przedsięwzięcia rozwojowo-modernizacyjne w poszczególnych latach, przedsięwzięcia racjonalizujące zużycie wody oraz wprowadzanie ścieków, nakłady inwestycyjne w poszczególnych latach. Spośród 25% przedsiębiorstw, które opracowały wieloletnie plany rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i urządzeń kanalizacyjnych, trzy realizowały, w okresie objętym kontrolą, część zaplanowanych zadań, takich jak w szczególności modernizacja przepompowni ścieków, modernizacja stacji uzdatniania wody, renowacja studni głębinowych, czy rozbudowa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej. Inwestycje w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę i zbiorowego odprowadzania ścieków były realizowane na terenie większości gmin uwzględnionych w kontroli, pomimo nieopracowania wieloletnich planów. [str. 45]

Pobór wód
bez pozwoleń
wodnoprawnych,
wymaganych art. 389 pkt 1
ustawy prawo wodne

W siedmiu, z 20 objętych kontrolą, przedsiębiorstwach wystąpiły sytuacje braku wymaganych pozwoleń wodnoprawnych. W związku z nieposiadaniem stosownych pozwoleń, w 30% skontrolowanych jednostek, poniesione zostały opłaty podwyższone, o których mowa w art. 280 pkt 1 ustawy *prawo wodne*. Łączna kwota opłat podwyższonych wyniosła 85 278 zł, przy czym nie uwzględniono w niej wysokości opłat poniesionych przez Zakład Usług Komunalnych Zławieś Wielka sp. z o.o., który nie był w stanie określić wysokości poniesionych opłat. [str. 42]

Niemal wszystkie skontrolowane jednostki (18 z 20) uzyskały zezwolenie na prowadzenie zbiorowego zaopatrzenia w wodę lub zbiorowego odprowadzania ścieków, o którym mowa w art. 16 ust. 1 ustawy *o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę* albo były zwolnione z obowiązku uzyskania przedmiotowego zezwolenia, na podstawie art. 16 ust. 3 cyt. ustawy. Jedynie w dwóch jednostkach sformułowano nieprawidłowości dotyczące nieposiadania wymaganych zezwoleń. [str. 44]

Nieprawidłowości
związane
z opracowaniem
regulaminu dostarczenia
wody i odprowadzania
ścieków

Nieprawidłowości związane z opracowaniem regulaminu dostarczania wody i odprowadzania ścieków, o którym mowa w art. 19 ustawy *o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę*, ustalono w czterech jednostkach, spośród 20 objętych kontrolą. W szczególności w jednej z jednostek stwierdzono niepodjęcie żadnych działań dotyczących poprawy regulaminu dostarczania wody i odprowadzania ścieków, pomimo uwag przekazanych przez organ regulacyjny, w skutek czego w gminie obowiązywał regulamin z 2003 roku, który nie spełniał wymogów określonych w art. 19 ustawy *o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę*. W innej jednostce ustalono, że po stwierdzeniu nieważności uchwały w sprawie przyjęcia regulaminu, zaniechano opracowania nowego poprawionego projektu. W dwóch jednostkach przystąpiono do prac nad projektem regulaminu dostarczania wody i odprowadzania ścieków w terminie niegwarantującym aktualizacji przed 19 września 2021 r.,

SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI

stosownie do wymogu art. 35 ust. 2 ustawy z dnia 13 lutego 2020 r. o *zmianie ustawy prawo budowlane oraz niektórych innych ustaw* (Dz. U. poz. 471, ze zm.). [str. 44]

Nieprawidłowości związane z brakiem przeprowadzania kontroli okresowych obiektów budowlanych, do których zobowiązują zapisy ustawy *prawo budowlane*, stwierdzono w niemal każdym przedsiębiorstwie. Tylko dwie jednostki, spośród 20, wywiązywały się z obowiązków wynikających z art. 62 ustawy *prawo budowlane*. Kontroli okresowych, o których mowa w art. 62 ust. 1 pkt 2 cyt. ustawy, dla sieci wodociągowych, nie zlecało 75% skontrolowanych przedsiębiorstw (14 z 20 nie prowadziło przedmiotowych kontroli, jedno przeprowadziło dla 0,9% całej sieci wodociągowej). Brak zlecenia przedmiotowych kontroli kierownicy objętych kontrolą jednostek tłumaczyli w szczególności brakiem środków finansowych, niedopatrzeniem, brakiem rzetelnej inwentaryzacji eksploatowanej sieci (por. wnioski nr 3 w rozdziale 4), czy nieznaną obowiązków przepisów w tym zakresie. [str. 47]

Wyniki kontroli 41 stacji uzdatniania wody oraz 59 odcinków sieci wodociągowej, przeprowadzonych przez powiatowe inspektoraty nadzoru budowlanego, na zlecenie NIK, wykazały szereg nieprawidłowości, braków lub uchybień. W szczególności ujawniono sytuacje występujących ognisk korozji armatury części nadziemnej studni, porośnięte mchem studnie rewizyjne, nieuporządkowane tereny przy studni, ogniska korozji powierzchniowej na zbiornikach wody, liczne ogniska korozji na zaworach przy zbiorniku wyrównawczym, złuszczenia farby na hydrantach naziemnych i zasuwach, czy nawet brak możliwości odnalezienia zasuw. Ponadto stwierdzono pęknięcia na ścianach szczytowych oraz odspojenia tynków na stacji uzdatniania wody, spękane tynki ścian oraz ubytki w opaskach budynków na stacjach uzdatniania wody, zerwaną kratkę wentylacyjną na stropie w korytarzu z widocznymi śladami zacieków i odparzeń, silnie zawilgoconą posadzkę, ślady zawilgoceń na suficie. Przeprowadzone kontrole niejednokrotnie skutkowały wystawieniem mandatów karnych – w przypadku kierowników jednej czwartej skontrolowanych jednostek, jeszcze w toku kontroli NIK, wystawiono lub zadeklarowano wystawienie przedmiotowych mandatów. [str. 48]

W objętych kontrolą jednostkach, co do zasady, zostały ustanowione strefy ochronne, obejmujące wyłącznie teren ochrony bezpośredniej, o których mowa w art. 121 ust. 3 ustawy *prawo wodne*. Niemniej jednak, w siedmiu jednostkach, spośród 20, strefy ochronne zostały ustanowione nie dla wszystkich ujęć wody. W blisko połowie objętych kontrolą przedsiębiorstw (ośmiu z 20) stwierdzono nieprawidłowości związane z funkcjonowaniem ustanowionych stref. W szczególności polegały one na niewłaściwym zabezpieczeniu terenu ochrony bezpośredniej (braku ogrodzenia terenu ochrony bezpośredniej, złym stanie technicznym ogrodzeń, otwartej bramie wjazdowej), użytkowaniu gruntów do celów niezwiązanych z eksploatacją ujęcia wody, nieumieszczeniu wymaganych tablic zawierających informacje o ustanowieniu strefy ochronnej i zakazie wstępu osób nieupoważnionych lub zamieszczaniu tablic informacyjnych o niewłaściwej treści. [str. 50]

Brak kontroli okresowych sieci wodociągowej, o których mowa w art. 62 ust. 1 pkt 2 ustawy prawo budowlane

Nieprawidłowości stwierdzone przez PINB

Nieprawidłowości związane z funkcjonowaniem stref ochronnych (art. 127 i 129 ust. 1 i 2 ustawy prawo wodne)

Brak przeprowadzonej analizy ryzyka, o której mowa w art. 133 ust. 3 ustawy prawo wodne

Żadne z przedsiębiorstw objętych kontrolą nie posiadało opracowanej analizy ryzyka, o której mowa w art. 133 ust. 3 ustawy *prawo wodne*, polegającej w szczególności na ocenie zagrożeń zdrowotnych z uwzględnieniem czynników negatywnie wpływających na jakość ujmowanej wody. Niejednokrotnie deklarowano jej przeprowadzenie dopiero w 2022 roku. Tymczasem strefę ochronną obejmującą teren ochrony bezpośredniej i teren ochrony pośredniej ustanawia się w szczególności na podstawie ww. analizy ryzyka. Najwyższa Izba Kontroli zauważa, że pomimo faktu, iż właściciele ujęć wody, dla których nie ustanowiono strefy ochronnej obejmującej teren ochrony pośredniej na podstawie art. 58 ust. 1 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. – *Prawo wodne* (Dz. U. z 2017 r. poz. 1121) zostali zobligowani do przeprowadzenia przedmiotowej analizy w terminie pięciu lat od dnia 1 stycznia 2018 roku, występują istotne ryzyka związane z brakiem opracowania wskazanej analizy przez wszystkie skontrolowane podmioty (np. brak ustanowienia strefy obejmującej teren ochrony bezpośredniej i teren ochrony pośredniej, w sytuacji potrzeby jej funkcjonowania, z uwagi na występujące czynniki, które mogą negatywnie wpływać na jakość ujmowanej wody), zwłaszcza w kontekście przynależności systemu zaopatrzenia w wodę do infrastruktury krytycznej. [str. 52]

Niewywiązywanie się z obowiązków wynikających z pozwoleń wodnoprawnych

W ponad połowie przedsiębiorstw (12 z 20) stwierdzono niewywiązywanie się w pełni z obowiązków wynikających z pozwoleń wodnoprawnych. Ustalono brak spełniania wymogów dotyczących w szczególności badań pobieranej wody surowej, prowadzenia ewidencji czynności związanych z eksploatacją studni, prowadzenia pomiarów wydajności studni, prowadzenia dobowego rejestru pobranej wody, wykonywania analiz odprowadzanych wód popłucznych. Stwierdzono również sytuacje niewystarczającej liczby pomiarów poziomu zwierciadła wody w studniach, brak rejestrowania wyników pomiarów w książce eksploatacji studni, czy wykorzystywanie wodomierzy bez ważnej legalizacji. [str. 53]

Pobór wód z przekroczeniem ilości wskazanych w pozwoleniach wodnoprawnych

W przypadku jednej czwartej objętych kontrolą przedsiębiorstw stwierdzono przekroczenia ilości wody pobranej w stosunku do wartości wskazanych w pozwoleniach wodnoprawnych. Pomimo przekroczenia ilości wody pobranej, w stosunku do wielkości wskazanych w pozwoleniach, przedsiębiorstwa nie poniosły opłat podwyższonych, o których mowa w art. 280 pkt 2 lit. a ustawy *prawo wodne*. Brak wydanych decyzji, wskazanych w art. 282 ust. 8 cyt. ustawy, może wskazywać na niewystarczający nadzór organów Inspekcji Ochrony Środowiska. Tym bardziej, że z informacji uzyskanych przez NIK, na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 1 ustawy o NIK, od Głównego Inspektora Ochrony Środowiska, wynika, iż w latach 2019–2020 (I półrocze), w województwach kujawsko-pomorskim, lubuskim, mazowieckim, opolskim i pomorskim, dla żadnego z przedsiębiorstw wodociągowych działających na obszarach wiejskich nie zostały ustalone opłaty podwyższone za korzystanie z usług wodnych polegających na poborze wód z przekroczeniem warunków określonych w pozwoleniu wodnoprawnym lub zintegrowanym (por. wniosek nr 5 w rozdziale 4). [str. 54]

Wykorzystywanie urządzeń pomiarowych bez legalizacji

Podstawą właściwego gospodarowania zasobami wodnymi jest rzetelna wiedza dotycząca ilości pobranej wody. Stosownie do zapisów ustawy *prawo wodne*, wymóg stosowania urządzeń pomiarowych umożliwiających

miar ilości pobranej wody przez podmiot korzystający z usług wodnych dokonujący poboru wód powierzchniowych lub podziemnych w ramach usług wodnych stosuje się od 31 grudnia 2026 roku. Ustalenia kontroli wskazują, że niemal połowa przedsiębiorstw wykorzystywała wodomierze lub przyrządy pomiarowe użytkowane na ujęciach wody oraz dokonywała odczytów na ich podstawie, natomiast nie dokonywała ich legalizacji, niejednokrotnie nawet pomimo bezpośrednich wskazań w tym zakresie zawartych w pozwoleniach wodnoprawnych. Zdaniem Najwyższej Izby Kontroli, do pomiaru ilości pobranej wody, należy używać zalegalizowane przyrządy pomiarowe z uwagi na fakt, że tylko one gwarantują rzetelność otrzymywanych pomiarów, a wprowadzenie odległego terminu na opomiarowanie wody pobranej wiąże się z brakiem możliwości w pełni efektywnego zarządzania zasobami wodnymi przez co najmniej najbliższe pięć lat – nadzór w zakresie wykorzystania zasobów wodnych będzie przez wskazany okres iluzoryczny. [str. 54]

W ponad połowie jednostek stwierdzono, że straty wody, w okresie objętym kontrolą, wyniosły ponad 30% wody wyprodukowanej. W 45% objętych kontrolą przedsiębiorstw straty wody odpowiadały ponad połowie objętości wody sprzedanej. W sześciu, z 20 objętych kontrolą, jednostek straty wody przekraczały 60% objętości wody sprzedanej. Pośród działań przedsiębiorstw podejmowanych w celu obniżenia wielkości strat wody znalazły się w szczególności uszczelnianie sieci, likwidacja starych ujęć wody, montaż i wymiana wodomierzy, czy modernizacja i bieżące remonty sieci. [str. 55]

W okresie objętym kontrolą, w przedsiębiorstwach odnotowano łącznie ok. 1,8 tys. awarii sieci wodociągowej. Średnio w skontrolowanych jednostkach wystąpiło 90 awarii ww. sieci, w latach 2019–2021 (I półrocze). Wskaźnik awaryjności sieci wodociągowej, wyrażony liczbą uszkodzeń przypadających na 1 kilometr sieci wodociągowej, w jednostkach objętych kontrolą, wahał się od 0,03 do 3,7. Przyczynami awarii sieci wodociągowych były w szczególności zły stan techniczny sieci, jej wiek i zużycie, nieszczelności przewodów wodociągowych, zła jakość wbudowanych materiałów starszych wodociągów, korozja punktowa rur, uszkodzenia przez maszyny rolnicze, czy ludzi w trakcie prowadzenia robót. Występujące awarie nie były długotrwałe – średni czas trwania awarii, oszacowany na podstawie danych przedsiębiorstw prowadzących rejestry czasu trwania awarii, wyniósł w latach 2019–2021 (I połowa) cztery godziny.

Przedsiębiorstwa wodociągowe, w celu zmniejszenia liczby awarii sieci, podejmowały takie działania jak w szczególności przebudowa sieci, wymiana odcinków sieci, optymalizowanie ciśnienia wody w sieci, stały monitoring sieci. Niejednokrotnie jednak brak środków finansowych ograniczał lub uniemożliwiał realizację działań mających na celu zapobieganie awariom sieci. Spośród jednostek objętych kontrolą, 90% nie korzystało z automatycznego monitoringu sieci wodociągowej (65%) lub korzystało z niego tylko częściowo (25%). Brak wykorzystywania automatycznego monitorowania sieci kierownicy jednostek kontrolowanych tłumaczyli wysokimi kosztami założenia instalacji pomiarowej, zakupu specjalistycznego sprzętu.

Straty wody

Liczne awarie
eksploatowanej sieci
wodociągowej

W kontekście znacznej liczby awarii sieci wodociągowej nie bez wpływu na jakość wody pozostają również awarie sieci kanalizacyjnej, zwłaszcza związane z nieuszczelnnością sieci, uszkodzeniem przewodów kanalizacyjnych, z uwagi na ryzyko wydostawania się nieczystości poza system kanalizacyjny. Tymczasem kontrola wykazała problemy związane z awariami sieci kanalizacyjnej, czy brak rzetelnych informacji pozostających w dyspozycji przedsiębiorstw odnośnie sposobu oczyszczania ścieków. Ponadto wcześniejsze kontrole NIK (np. P/16/045²², P/21/066²³) ujawniły, że gminy wciąż nie radzą sobie z ochroną wód powierzchniowych i podziemnych przed ściekami komunalnymi pochodzącymi z obszarów nieskanalizowanych. [str. 57]

Niewywiązywanie się z obowiązków informacyjnych wobec odbiorców wody

Ustalenia kontroli wskazują na niewywiązywanie się części przedsiębiorstw z obowiązków informacyjnych wobec odbiorców wody. Spośród jednostek, które, na podstawie § 26 ust. 3 rozporządzenia w sprawie jakości wody, były zobligowane do przekazania odbiorcom usług pisemnej informacji o podejmowanych oraz planowanych działaniach naprawczych mających na celu zapewnienie należytej jakości dostarczanej wody wraz ze wskazaniem terminu ich zakończenia, aż 38,5% nie wywiązało się ze wskazanego obowiązku.

Stosownie do informacji otrzymanych, w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK, z urzędów gmin, informowanie konsumentów o jakości wody w przypadkach udzielenia zgody na odstępstwo, o którym mowa w § 28 ust. 1 ww. rozporządzenia, stwierdzenia warunkowej przydatności wody do spożycia lub stwierdzenia braku przydatności wody do spożycia z jednoczesnym wskazaniem możliwości jej wykorzystywania do innych celów niż do spożycia przez ludzi odbywało się w szczególności poprzez: zamieszczanie komunikatów na stronie przedsiębiorstwa i stronie urzędu gminy, w BIP urzędu gminy, tablicach ogłoszeń w miejscowościach, w miejscach ogólnodostępnych takich jak sklepy, czy przystanki autobusowe, tablicach ogłoszeń w urzędzie gminy, telefoniczne informowanie sołtysów, czy poprzez media społecznościowe. Zaledwie jedno przedsiębiorstwo przesyłało, do mieszkańców miejscowości, dla których został wydany komunikat, wiadomości sms, które zdaniem NIK stanowią najskuteczniejszą formę informowania odbiorców komunikatów. [str. 60]

Niestosowanie obniżek ceny wody niespełniającej wymagań jakościowych

Tylko jedno, spośród 20 objętych kontrolą przedsiębiorstw, zastosowało obniżkę ceny dostarczanej wody w latach 2019–2021 (I połowa). W zdecydowanej większości skontrolowanych jednostek nie zamieszczano w zawieranych z odbiorcami umowach informacji dotyczących możliwości uzyskania przedmiotowych obniżek – 13 jednostek nie odniosło się do ww. kwestii. Ponadto trzy jednostki ograniczały możliwość uzyskania obniżek do sytuacji zaistniałych na skutek okoliczności, za które przedsiębiorstwo ponosi odpowiedzialność lub umożliwiały jej uzyskanie pod warunkiem udowodnienia zawinionego przez zakład dostarczenia wody o pogorszonej bądź złej jakości, czy o ciśnieniu uniemożliwiającym korzy-

²² Ochrona jakości wód ujmowanych do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia.

²³ Zabezpieczenie wód powierzchniowych i podziemnych przed zanieczyszczeniem ściekami komunalnymi pochodzącymi z obszarów nieskanalizowanych.

stanie z wody. Niespełniająca norm jakościowych woda stanowi, zdaniem NIK, towar niepełnowartościowy, za który przedsiębiorstwa nie powinny otrzymywać całkowitej ceny. Obniżki cen winny być stosowane każdorazowo w przypadku dostarczenia przez przedsiębiorstwa wody niebędącej towarem pełnowartościowym, niezależnie od tego, czy przedmiotowy fakt jest wynikiem zaniechań przedsiębiorstwa (por. wniosek nr 2 w rozdziale 4). [str. 60]

Jedynie siedem, z 20 objętych kontrolą, jednostek terminowo i rzetelnie wywiązywało się z obowiązków statystycznych wobec GUS. W sprawozdaniach przedsiębiorstwa zamieszczały nierzetelne dane, w szczególności w zakresie długości sieci wodociągowej, liczby przyłączy, ilości wody pobranej z ujęć, wielkości sprzedaży wody, strat wody, długości sieci kanalizacyjnej, wielkości ścieków odprowadzonych siecią kanalizacyjną. Stwierdzono również przypadki braku rzetelności w zakresie wypełniania sprawozdań składanych do WIOŚ oraz PGW Wód Polskich. [str. 61]

Kierownicy kontrolowanych jednostek wskazywali na szereg utrudnień i ograniczeń, związanych z prawidłowym gospodarowaniem zasobami wodnymi, w szczególności na niewystarczające środki finansowe, ograniczenia zakładów budżetowych w zakresie realizacji inwestycji, niewystarczające zasoby kadrowe, brak szczegółowych inwentaryzacji dawno wybudowanych sieci, brak strategicznego podejścia w latach poprzednich, wieloletnie zaniedbania w zakresie struktury organizacyjnej i urzędzeń wodociagowych, starą, awaryjną sieć wodociagową i kanalizacyjną na terenach po byłych PGR-ach, opóźnienia w wydawaniu pozwoleń wodnoprawnych, czy zbyt niskie stawki taryfowe za wodę i ścieki, niepokrywające kosztów usług w tym zakresie oraz brak zgody Wód Polskich na zmianę taryf gwarantujących pokrycie kosztów działalności przedsiębiorstwa. [str. 62]

Każda ze skontrolowanych jednostek, zgodnie z § 6 pkt 4 i 5 rozporządzenia *w sprawie jakości wody*, ustaliła harmonogram pobierania próbek wody do badań jakości wody oraz uzgodniła punkty czerpalne, służące do pobierania próbek wody, z państwowym powiatowym inspektorem sanitarnym. Badania pobranych próbek wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi, w objętych kontrolą przedsiębiorstwach, wykonywały co do zasady laboratoria Państwowej Inspekcji Sanitarnej albo laboratoria o udokumentowanym systemie jakości prowadzonych badań wody, zatwierdzonym przez Państwową Inspekcję Sanitarną. [str. 63]

W przypadku 25% skontrolowanych przedsiębiorstw stwierdzono nieprawidłowości związane z prowadzeniem, albo brakiem, monitoringu substancji promieniotwórczych w wodzie, o którym mowa w § 36 ust. 1 rozporządzenia *w sprawie jakości wody*. W przypadku trzech, spośród 20, jednostek nie przeprowadzono obligatoryjnego wstępnego monitoringu substancji promieniotwórczych, w zakresie radonu, izotopów radu Ra-226 i Ra-228 oraz trytu, w przynajmniej jednym ujęciu wody. Pozostałe nieprawidłowości dotyczyły przekroczeń terminów powtórnych badań dotyczących występowania substancji promieniotwórczych w ujęciach wody. W przypadku 66% przedsiębiorstw, które przeprowadziły wstępny monitoring substancji promieniotwórczych, nie wystąpiły przekroczenia dopuszczalnych norm. Stwierdzone w wyniku wstępnego monitoringu, przeprowadzonego w pozostałych jednostkach, przekroczenia dotyczyły radonu lub izotopów radu Ra-228. [str. 64]

Nierzetelna
sprawozdawczość

Utrudnienia
i ograniczenia związane
z gospodarowaniem
zasobami wodnymi

Nieprawidłowości
związane z prowadzeniem
monitoringu substancji
promieniotwórczych
w wodzie, o którym mowa
w §36 ust. 1 rozporządzenia
w sprawie jakości wody

Niespełnianie parametrów wymaganych rozporządzeniem w sprawie jakości wody

W 80% skontrolowanych przedsiębiorstw stwierdzono, w okresie objętym kontrolą, niespełnianie przez wodę parametrów wymaganych rozporządzeniem w sprawie jakości wody. W jednej czwartej przedsiębiorstw objętych kontrolą zostało zakwestionowanych co najmniej 20% zbadanych próbek wody (przez ppis lub w wyniku kontroli wewnętrznej prowadzonej przez przedsiębiorstwo). W jednym z przedsiębiorstw zaledwie 50% wydanych przez ppis ocen stwierdziło przydatność wody do spożycia.

Spośród głównych parametrów wody, których przekroczenie stwierdzano w kontrolowanych jednostkach wymienić można w szczególności bakterie grupy *Coli*, ogólną liczbę mikroorganizmów, *Escherichię coli*, *Enterokoki*, jon amonu, mangan, mętność, azotany, fluorki, czy żelazo.

Skontrolowane przedsiębiorstwa podejmowały działania naprawcze w celu doprowadzenia jakości wody do wymagań. Nie zawsze jednak działania jednostek objętych kontrolą były skuteczne. Stwierdzono w szczególności przypadki: braku przydatności wody do spożycia przez 153 dni, przekroczenia jej parametrów przez okres do 227 dni, czy warunkowej przydatności wody do spożycia występującej od 2013 roku. [str. 65]

Nieprawidłowości dotyczące prowadzonej kontroli jakości wody

W 35% objętych kontrolą jednostek stwierdzono nieprawidłowości dotyczące kontroli jakości wody prowadzonej w przedsiębiorstwach wodociągowych. Przedmiotowe nieprawidłowości dotyczyły w szczególności przeprowadzania monitoringu sieci wodociągowej nieobejmującego wszystkich wymaganych parametrów, określonych w rozporządzeniu w sprawie jakości wody, nieterminowego przekazywania do ppis informacji o przekroczeniach parametrów jakości wody, nieinformowania ppis o niespełnieniu norm określonych w rozporządzeniu w sprawie jakości wody, niewykonywania badań jakości wody w urządzeniach wodociągowych po wystąpieniu awarii sieci wodociągowej mogących spowodować zmianę jakości wody lub braku dokonywania uzgodnień miejsc, częstotliwości oraz zakresu badań wody, o których w § 6 pkt 7 rozporządzenia w sprawie jakości wody, braku podejmowania działań naprawczych zmierzających do uzyskania trwałej poprawy jakości wody pod względem fizykochemicznym. [str. 68]

Niewystarczające działania w zakresie kontroli

W jednostkach objętych kontrolą, co do zasady, nie kierowano zawiadomień w sprawach, o których mowa w art. 28 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę. Jedynie w dwóch, spośród 20, podejmowano działania w ww. zakresie skutkujące wydanymi wyrokami sądu. Przedsiębiorstwa z reguły nie prowadziły udokumentowanych kontroli, o których mowa w art. 7 pkt 2 cyt. ustawy, ograniczając się do weryfikacji przeprowadzanych zazwyczaj przez pracowników zakładów podczas odczytów wodomierzy u odbiorców. [str. 69]

Skargi i reklamacje konsumentów w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę i zbiorowego odprowadzania ścieków dotyczyły w szczególności jakości wody, słabego ciśnienia wody, niewystarczającego upubliczniana komunikatów dotyczących pogorszenia jakości wody, awarii sieci kanalizacyjnej. W połowie jednostek nie odnotowano skarg i reklamacji w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę. [str. 69]

SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI

W uwzględnionych w kontroli gminach średnio na terenie 39,4%²⁴ wsi występowała sieć kanalizacyjna. W przypadku 31,6% gmin sieć kanalizacyjną wybudowano na terenie mniej niż 20% wsi. Na terenie ponad 47% gmin mniej niż połowa budynków została podłączona do sieci kanalizacyjnej. Średnio 31,8% budynków posiadało zaewidencjonowany zbiornik bezodpływowy, a przeciętnie 3,3% budynków przydomową oczyszczalnię ścieków²⁵. W wyniku kontroli stwierdzono, że przedsiębiorstwa wodociągowe często nie posiadały informacji na temat sposobu oczyszczania ścieków. Stwierdzono również przypadki, w których skontrolowane jednostki nie dysponowały danymi na temat liczby budynków podłączonych do sieci kanalizacyjnej, a nawet do sieci wodociągowej. [str. 70]

²⁴ Średnia nie uwzględnia Zakładu Usług Komunalnych Zławieś Wielka sp. z o.o., w przypadku którego nie dysponowano danymi w przedmiotowym zakresie.

²⁵ Obliczenia nie uwzględniają danych dotyczących Zakładu Gospodarki Komunalnej w Górzycy, Parku Technologiczno-Innowacyjnego sp. z o.o. z siedzibą w Przyworach oraz Zakładu Usług Komunalnych Zławieś Wielka sp. z o.o., w przypadku których nie dysponowano stosownymi danymi.

4. WNIOSKI

- Minister Infrastruktury**
1. Uzupełnienie art. 21 ust. 7 ustawy *o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę*, poprzez dodanie, że obowiązek opracowania wieloletniego planu nie dotyczy przedsiębiorstw wodociągowych, które nie tylko nie planują budowy urządzeń wodociągowych lub urządzeń kanalizacyjnych, ale również nie planują ich modernizacji.
 2. Uzupełnienie przepisu art. 6 ustawy *o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę*, poprzez zawarcie zobowiązania przedsiębiorstwa wodociągowego do obniżenia ceny wody dostarczanej konsumentom, w przypadku jakości lub ciśnienia niezgodnych z obowiązującymi przepisami.
 3. Uzupełnienie przepisu art. 24b ust. 4 ustawy *o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę*, poprzez zawarcie, w pkt 3, zapisu obligującego przedsiębiorstwa wodociągowe do załączenia do wniosku o zatwierdzenie taryfy również danych technicznych dotyczących eksploatowanych sieci.
- Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi**
4. Zintensyfikowanie działań na rzecz pozyskiwania środków finansowych przeznaczonych na rozwój infrastruktury wodociągowo-kanalizacyjnej na obszarach wiejskich w ramach właściwych programów krajowych i programów współfinansowanych z funduszy Unii Europejskiej, w związku z wdrażaniem programu rozwoju obszarów wiejskich w ramach perspektywy programowo-finansowej Unii Europejskiej na lata 2021–2027 oraz uwzględniając potrzebę wyeliminowania jednej z barier dla rozwoju obszarów wiejskich, tj. słabo rozwiniętej infrastruktury wodociągowo-kanalizacyjnej.
- Główny Inspektor Ochrony Środowiska**
5. Zapewnienie prowadzenia przez organy Inspekcji Ochrony Środowiska skutecznych działań w zakresie ustalania opłat podwyższonych, o których mowa w art. 280 pkt 2 ustawy *prawo wodne*.
- PGW Wody Polskie**
6. Opracowanie szczegółowych i jednoznacznych wytycznych dotyczących sposobu motywowania odbiorców usług do racjonalnego korzystania z wody i ograniczania zanieczyszczenia ścieków, do którego odnosi się § 3 pkt 1 lit. d rozporządzenia *w sprawie taryf*.

5. WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

5.1. Przygotowanie organizacyjne, kadrowe oraz finansowe

Skontrolowane przedsiębiorstwa wodociągowe nie były przygotowane do realizacji zadań z zakresu zbiorowego zaopatrzenia w wodę i zbiorowego odprowadzania ścieków w stopniu gwarantującym prawidłowe gospodarowanie zasobami wodnymi.

Objęte kontrolą przedsiębiorstwa powstawały w okresie od 1993 r. (Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej w Starym Dzierzgoniu) do 2012 r. (Samorządowy Zakład Komunalny w Niegosławicach). Powyższe wiązało się ze zróżnicowanymi uwarunkowaniami prowadzenia działalności związanej ze zbiorowym zaopatrzeniem w wodę. W szczególności, w połowie objętych kontrolą jednostek, stwierdzono brak rzetelnej wiedzy na temat eksploatowanej sieci, rzetelnej inwentaryzacji posiadanej sieci, stosowanej dokumentacji jej dotyczącej lub brak finansowania niezbędnych inwestycji w latach wcześniejszych (szczegółowe informacje por. dalsza część rozdziału).

Powstanie przedsiębiorstw

Skontrolowane przedsiębiorstwa zarządzały, według stanu na dzień 30 czerwca 2021 r., średnio 128,30 km sieci wodociągowej. Najdłuższa sieć wodociągowa znajdowała się na terenie działania Zakładu Komunalnego Gminy Kościerzyna (305,5 km), natomiast najkrótsza sieć była eksploatowana na terenie Gminy Bytnica (33,1 km).

Wodociągi zasilane były średnio z sześciu ujęć wody – najmniej ujęć wody (dwa) zlokalizowano na obszarze działania zakładów w Drzycimiu, Łysomicach, Łambinowicach, Stoczku i Niegosławicach, natomiast najwięcej w przypadku Zakładu Gospodarki Komunalnej w Dębnicy Kaszubskiej – 16 ujęć.

Ujęcia wody

Osiem jednostek nie posiadało informacji na temat struktury wiekowej, a siedem przedsiębiorstw²⁶ nie potrafiło określić struktury materiałowej eksploatowanej sieci. Na podstawie posiadanych przez przedsiębiorstwa danych ustalono, że większość sieci miało od 20 do 60 lat oraz do 20 lat.

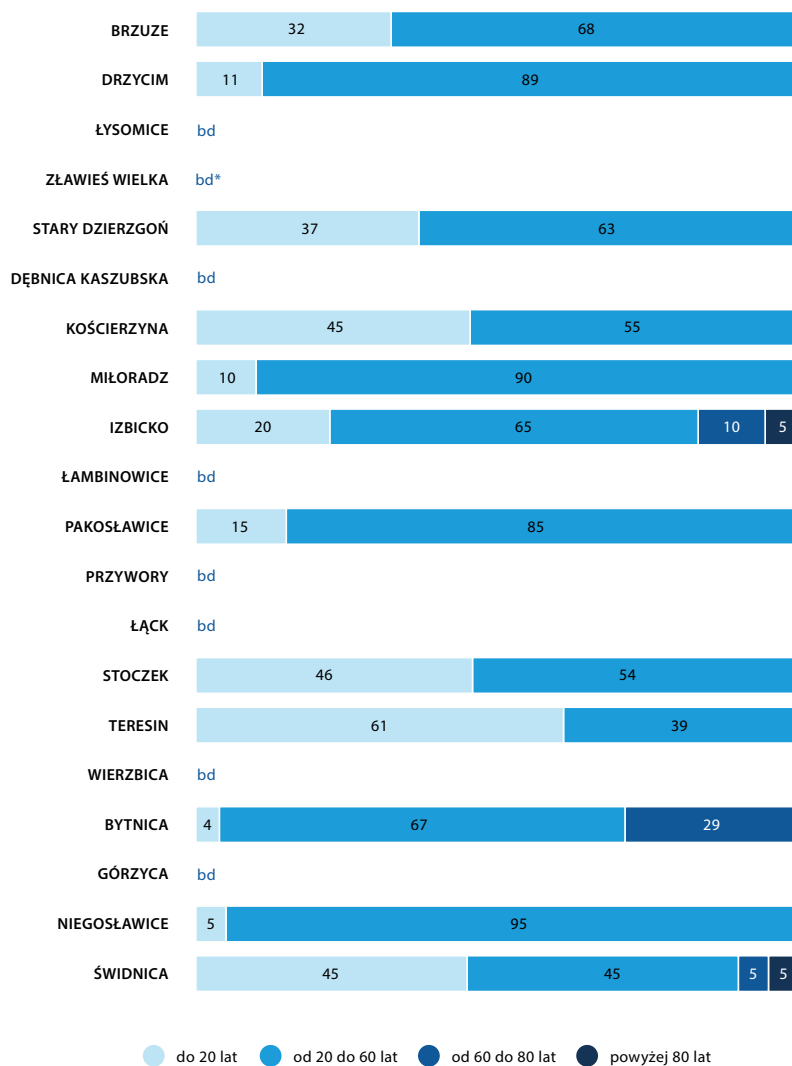
Struktura sieci

²⁶ Przedsiębiorstwa w: Łysomicach, Złejwsi Wielkiej, Łambinowicach, Przyworach, Łącku, Wierzbicy (posiadane tylko dane ogólne bez możliwości określenia szczegółowej struktury materiałowej sieci), Górzycy.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Infografika nr 7

Dane przedsiębiorstw dotyczące struktury wiekowej sieci wodociągowych (%), 2020 r.

Uwaga: *stosownie do danych z Urzędu Gminy Zławieś Wielka 74% sieci było w wieku do 20 lat, natomiast 26% w wieku od 20 do 60 lat, przedsiębiorstwo nie posiadało danych w przedmiotowym zakresie.

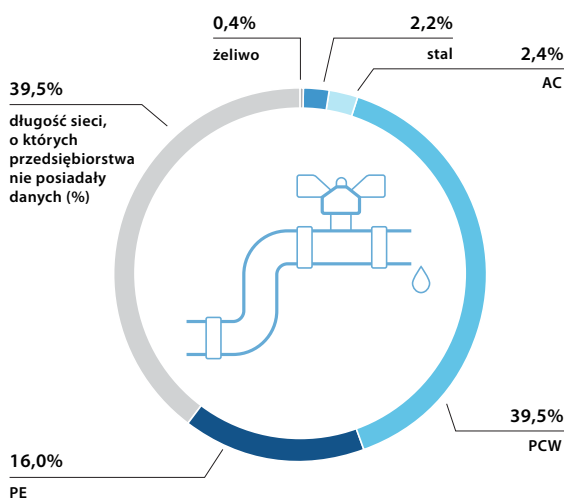
Źródło: materiały kontrolne NIK.

W przypadku 39,5% łącznej długości sieci, eksploatowanej przez przedsiębiorstwa objęte kontrolą, jednostki nie posiadały danych dotyczących struktury materiałowej. Na podstawie posiadanych danych jednostek określono, że największy udział stanowiły sieci zbudowane z PCW oraz PE.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Infografika nr 8

Struktura materiałowa sieci wodociągowych (%), 2020 r.

Zródło: materiały kontrolne NIK.

Trzy spośród 20 skontrolowanych jednostek, zajmujących się zbiorowym zaopatrzeniem w wodę, nie realizowało zadań związanych ze zbiorowym odprowadzeniem ścieków. W przypadku dwóch z nich realizowała je gmina (w przypadku Zakładu Gospodarki Komunalnej w Brzuzem zadania związane z odprowadzeniem i oczyszczaniem ścieków zostały przeniesione do gminy w 2012 r., Zakład Gospodarki Komunalnej i Wodociągowej w Izbicku w okresie objętym kontrolą nie prowadził działalności związanej ze zbiorowym odprowadzaniem ścieków), natomiast na terenie Gminy Pakosławice nie było przyłączy kanalizacyjnych i budynków do nich przyłączonych – teren nie był skanalizowany.

Poza obowiązkami związanymi z gospodarowaniem zasobami wodnymi pracownicy większości przedsiębiorstw wykonywali również zadania z innych zakresów.

Zakres zadań

Przykłady

Zakład Usług Komunalnych w Świdnicy, zgodnie z zapisami Statutu, realizował zadania gminy Świdnica związane z bieżącym i nieprzerwanym zaspokajaniem zbiorowych potrzeb ludności w zakresie m.in: zbiorowego zaopatrzenia w wodę, odprowadzania ścieków, ale i administrowania zasobami mieszkaniowymi i lokalami użytkowymi, organizowania wywozu nieczystości stałych z terenu gminy, zimowego utrzymania dróg gminnych, administrowania i utrzymania cmentarzy komunalnych, planowania potrzeb w zakresie remontów, modernizacji i utrzymania budynków komunalnych, sal wiejskich, przystanków i cmentarzy,

Przedmiotem działalności **Gminnego Zakładu Gospodarki Komunalnej w Miłoradzu** była m.in. produkcja i dostawa wody oraz odbiór i oczyszczanie ścieków i odprowadzanie ich do odbiorników naturalnych, jak również świadczenie usług w zakresie: administrowania i utrzymania w należytym stanie technicznym budynków i urządzeń komunalnych stanowiących własność komunalną gminy, utrzymania czystości ulic, placów i chodników na terenie gminy, wywozu nieczystości stałych i płynnych, konserwacji i utrzymania zieleni, wodociągów miejskich, utrzymania i konserwacji studni publicznych,

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

odbioru i odprowadzania wód opadowych do odbiorników naturalnych, prowadzenia działalności remontowej związanej z zakresem działania Zakładu, prowadzenia spraw związanych z najmem lokali użytkowych na terenie gminy, świadczenia usług na rzecz ludności i innych podmiotów gospodarczych powszechnie dostępnych na rynku w kraju, produkcji i dostawy energii cieplnej, wykonywania innych doraźnych robót bądź usług zleconych przez Wójta Gminy, prowadzenia spraw z zakresu zarządu nieruchomością wspólną, utrzymania i remontów bieżących urządzeń elektrycznych wskazanych przez Urząd Gminy, prowadzenia działalności polegającej na obsłudze nieruchomości oraz budownictwa.

Realizacja zadań z zakresu wykraczającego poza zbiorowe zaopatrzenie w wodę oraz odprowadzanie ścieków przekładała się niejednokrotnie na nadmierne obciążenie pracowników i mogła skutkować niewystarczającą rzetelnością wykonywania obowiązków.

Pracownicy przedsiębiorstw

Wykonywaniem zadań dotyczących zbiorowego zaopatrzenia w wodę lub zbiorowego odprowadzania ścieków w kontrolowanych jednostkach zajmowało się średnio ośmiu pracowników. Najmniej pracowników realizujących zadania z zakresu objętego kontrolą zatrudniono w przedsiębiorstwach w Brzuzem, Bytnicy i Stoczku – trzy osoby, najwięcej w Starym Dzierzgoniu – 15 pracowników, w tym trzech na stanowiskach administracyjnych oraz 12 pracowników fizycznych (w 2019 r. odpowiednio 16 pracowników ogółem w tym 13 pracowników fizycznych). Dysponowali oni stosownym wykształceniem lub doświadczeniem zawodowym umożliwiającym prawidłowe wykonywanie powierzanych obowiązków. W połowie skontrolowanych jednostek pracownicy wskazywali jednak na zbyt dużą liczbę powierzanych zadań. Niewystarczająca liczebność kadry występowała z ograniczoną liczbą szkoleń aktualizujących wiedzę pracowników w zakresie zadań związanych z gospodarowaniem zasobami wodnymi. W blisko połowie objętych kontrolą jednostek szkoleniami bezpośrednio związanymi ze zbiorowym zaopatrzeniem w wodę nie uczestniczył żaden pracownik lub uczestniczył jedynie kierownik. Kierownik Zakładu Gospodarki Komunalnej w Bytnicy wskazał wprost, że Zakład otrzymuje oferty szkoleń w zakresie gospodarowania wodami, jednakże przy obecnym stanie kadrowym jednostki i natłoku bieżących zadań nie jest możliwe wygospodarowanie czasu na szkolenia w ramach ośmiogodzinnego czasu pracy.

Środki finansowe

Istotnym utrudnieniem, na jakie napotykali kierownicy jednostek kontrolowanych był brak środków finansowych, co przekładało się również na ograniczenia w pozyskaniu niezbędnej liczby pracowników. Kierownicy skontrolowanych jednostek wskazywali, że niewystarczające środki finansowe uniemożliwiają pozyskanie wykwalifikowanej kadry w wystarczającej ilości.

Przykłady

W ocenie Kierownika Działu Wodno-Kanalizacyjnego w **Zakładzie Gospodarki Komunalnej Spółce z o.o. w Stoczku**, obecna kadra pracownicza nie jest wystarczająca do pełnej i bieżącej obsługi infrastruktury wodno-kanalizacyjnej – skład osobowy tej komórki powinien składać się z minimum czterech pracowników technicznych (obecnie jest dwóch), co pozwoliłoby

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

na realizację zadań związanych m.in. z nadzorem nad siecią i infrastrukturą, płynną wymianą wodomierzy, szybszym i sprawniejszym usuwaniem awarii, uruchomieniem telefonu alarmowego i pogotowia wodno-kanalizacyjnego, po godzinach pracy Zakładu; wzrost zatrudnienia ograniczony jest względami finansowymi, gdyż generowałyby większe koszty, a co za tym idzie, wzrost cen doprowadzenia wody i odbioru ścieków, które już balansują na granicy społecznej akceptacji.

Brak środków finansowych uniemożliwił zwiększenie zatrudnienia w **Zakładzie Gospodarki Komunalnej w Bytnicy** oraz zlecenie dodatkowych prac osobom z zewnątrz.

W gminach objętych zakresem działania skontrolowanych jednostek średnio 95% mieszkańców posiadało dostęp do sieci wodociągowej, natomiast do sieci kanalizacyjnej średnio 51%.

Dostęp mieszkańców do sieci

Przykłady

Zakład Gospodarki Komunalnej w Drzycimiu na koniec 2018 r. posiadał 1146 zawartych umów dotyczących zaopatrzenia w wodę, a 502 umowy o odprowadzanie ścieków, w kontrolowanym okresie zawarł 36 umów dotyczących zaopatrzenia w wodę oraz siedem umów o odbiór ścieków.

W **Parku Technologiczno-Innowacyjnym sp. z o.o. z siedzibą w Przyworach** w 2021 r. (według stanu na 22 czerwca) obowiązywało 2440 umów, w tym 1916 dotyczyło zaopatrzenia w wodę, natomiast zaledwie 524 zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków.

Brak dostępu do sieci kanalizacyjnej połowy mieszkańców w przypadku 50% przedsiębiorstw objętych kontrolą, przy jednoczesnym dostępie do sieci wodociągowej średnio 95% mieszkańców, może świadczyć o niewystarczających działaniach w zakresie budowy sieci kanalizacyjnej na obszarach wiejskich.

Przykłady

Na terenie **gminy Pakosławice** nie było przyłączy kanalizacyjnych i budynków do nich przyłączonych, gdyż jej teren nie był skanalizowany.

Przyczyną niepodłączenia 65,9% mieszkańców **gminy Wierzbica** do sieci kanalizacyjnej był brak wybudowanej sieci w 15 spośród 17 miejscowości położonych w gminie.

Jako przyczyny niepodłączenia nieruchomości do sieci wodociągowej lub kanalizacyjnej pracownicy zakładów wskazywali w szczególności brak środków pieniężnych na budowę przyłączy, znaczną odległość budynków od istniejących sieci, korzystanie z własnych ujęć wody, brak zainteresowania ze strony mieszkańców.

Przykłady

Dyrektor **Zakładu Gospodarki Komunalnej w Łambinowicach** wskazał na brak technicznych możliwości podłączenia od sieci kanalizacyjnej mieszkańców 11 sołectw – dla ich podłączenia niezbędnym byłoby wybudowanie sieci kanalizacyjnej, nowej oczyszczalni ścieków oraz rozbudowanie istniejącej oczyszczalni ścieków w Łambinowicach, do której po rozbudowie można byłoby przyłączyć sześć sołectw (547 budynków), realizację tych zamierzeń inwestycyjnych ograniczają możliwości finansowe Zakładu.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Prezes **Zakładu Gospodarki Komunalnej sp. z o.o. w Stoczku** wyjaśnił, że rozważane jest skanalizowanie dwóch miejscowości (Topór i Drgicz), co spowoduje optymalną pracę oczyszczalni, w pozostałych miejscowościach doprowadzenie kanalizacji wiąże się z wysokimi kosztami wynikającymi z ukształtowania terenu oraz dużym rozproszeniem gospodarstw domowych, Spółka nie dysponuje środkami finansowymi, które mogłaby przeznaczyć na doprowadzenie kanalizacji do pozostałych miejscowości,

Pełniący obowiązki Dyrektora **Gminnego Zakładu Gospodarki Komunalnej w Miłoradzu** wskazała, że przyczyną niepodłączenia do gminnej sieci kanalizacyjnej mieszkańców miejscowości Mątowy Małe jest brak ekonomicznego uzasadnienia, a brak podłączenia do sieci części budynków spoza tej miejscowości wynika z braku środków finansowych, skanalizowanie wszystkich nieruchomości jeszcze niepodłączonych do sieci oraz tych położonych w Mątowach Małych jest ekonomicznie nieuzasadnione, z uwagi na rozporoszoną zabudowę i płaski teren, budowa kanalizacji dla tych budynków to koszt co najmniej kilku do 10 mln zł (budowa wielu kilometrów sieci i wielu przepompowni).

Niepozyskiwanie dodatkowych środków

Wskazując na brak środków finansowych, kierownicy skontrolowanych jednostek nie pozyskiwali jednocześnie, w okresie objętym kontrolą, żadnych środków zewnętrznych (krajowych, europejskich) na realizację zadań związanych ze zbiorowym zaopatrzeniem w wodę. Jedynie Zakład Usług Komunalnych Zławieś Wielka sp. z o.o. pozyskała w 2019 r. 25 tys. zł środków zewnętrznych, przeznaczając je na zakup samochodu osobowego. Ponadto Urząd Gminy w Miłoradzu pozyskał środki europejskie: w 2020 r. 31,0 tys. zł na wykonanie nowego odcinka sieci kanalizacyjnej w Kończewicach oraz w 2021 r. 1055,8 tys. zł na modernizację stacji uzdatniania wody w Miłoradzu.

Przychody i koszty

W 2020 roku, w przypadku 25% objętych kontrolą przedsiębiorstw (Zakład Usług Komunalnych Zławieś Wielka, Zakład Gospodarki Komunalnej w Dębnicy Kaszubskiej, Park Technologiczno-Innowacyjny sp. z o.o. z siedzibą w Przyworach, Zakład Gospodarki Komunalnej Górzycy, Zakład Usług Komunalnych w Świdnicy) koszty dotyczące zbiorowego zaopatrzenia w wodę były wyższe od przychodów uzyskanych w tym zakresie.

Przykłady

Prezes **Parku Technologiczno-Innowacyjnego Spółki z o.o. w Przyworach** wyjaśnił, że przyczyną niezapewnienia pokrycia uzyskiwanymi przychodami ponoszonych kosztów był fakt, że Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie nie akceptowało wnioskowanych przez PTI taryf na sprzedaż wody – w 2019 r. Spółka wnioskowała o podwyżkę w celu zwiększenia przychodów, a organ regulacyjny zakwestionował wniosek twierdząc, iż podwyżka jest zbyt wysoka, dodatkową przyczyną zgodnie z wyjaśnieniami Prezesa Spółki, był wzrost kosztów pracy oraz wzrost kosztów energii.

Zgodnie z wyjaśnieniami **Dyrektora Zakładu Gospodarki Komunalnej w Górzycy**, przychody ze sprzedaży wody i świadczenia usług odprowadzania ścieków nie były wystarczające na pokrycie kosztów tej działalności, co spowodowane było chęcią zapewnienia dostępności wody dla mieszkańców.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Kierownicy kontrolowanych jednostek często podkreślali, że środki finansowe, którymi dysponują pozwalają na bieżącą działalność w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę, ale nie umożliwiają prowadzenia inwestycji w tym zakresie. W konsekwencji działania przedsiębiorstw ograniczały się w większości do konserwacji sieci, czy bieżących napraw.

Przykłady

Kierownik **Zakładu Wodociągów i Kanalizacji w Wierzbicy** wskazał, że środki finansowe związane z gospodarowaniem zasobami wodnymi były i są wystarczające jedynie dla zapewnienia ciągłości działalności Zakładu, natomiast nie są adekwatne do potrzeb inwestycyjnych Zakładu; cała sieć wodociągowa, ujęcia wody, oczyszczalnia i przepompownie ścieków wymagają nowych inwestycji i modernizacji, uzyskane środki ze sprzedaży usług pozwalały jedynie na działania doraźne, sieci i urządzenia starzeją się w coraz szybszym tempie, pojedyncze działania remontowe przynoszą krótkotrwałe efekty, podjęcie konkretnych zadań inwestycyjnych, pociągnęłoby jednak za sobą drastyczny wzrost cen usług.

Dyrektor **Gminnego Zakładu Gospodarki Komunalnej w Starym Dzierzgoniu** wskazał, że środki finansowe, jakie Zakład uzyskuje ze sprzedaży wody i odprowadzania ścieków wystarczają na bieżące utrzymanie wodociągów i kanalizacji; szacuje się, że oprócz inwestycji gminy w najbliższych latach (budowa oczyszczalni ścieków w miejscowościach Pudłowiec i Lubochowo oraz modernizacja stacji uzdatniania wody w Lubochowie) na naprawy, remonty i wymiany zużytych urządzeń i materiałów w najbliższych pięciu latach Zakład potrzebuje około jednego miliona złotych.

W ocenie Prezesa **Zakładu Gospodarki Komunalnej Spółki z o.o. w Stoczku**, środki finansowe zabezpieczone w okresie objętym kontrolą na realizację zadań z zakresu gospodarowania zasobami wodnymi nie były wystarczające – istnieje potrzeba wymiany kolejnych zasuw na węzłach, wymiana jest realizowana sukcesywnie, w miarę posiadanych wolnych środków finansowych, Spółka, w pierwszej kolejności, realizuje najpilniejsze potrzeby (np. wymianę uszkodzonych hydrantów) oraz przedsięwzięcia ujęte w wieloletnim planie rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych.

Według Dyrektora **Zakładu Gospodarki Komunalnej w Łambinowicach** środki finansowe, którymi dysponuje kontrolowana jednostka, pozwalają jedynie na utrzymanie istniejącej infrastruktury i wykonywanie niezbędnych bieżących remontów użytkowanych przez Zakład nieodpłatnie środków trwałych, środki te nie są wystarczające na realizację zadań inwestycyjnych w zakresie modernizacji i rozbudowy infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej na terenie gminy – koszt realizacji działań w zakresie sieci wodociągowej Dyrektor Zakładu oszacował na 5 mln zł (w okresie następnych pięciu lat), a w zakresie sieci kanalizacyjnej – na 30 mln zł.

Prezes **Parku Technologiczno-Innowacyjnego Spółki z o.o. w Przyworach** podał, że z wpływów osiąganych przez spółkę z taryf za wodę oraz ścieki pokrywane były koszty bieżących napraw oraz konserwacji istniejącej sieci.

Stosownie do wyjaśnień p.o. Dyrektora **Gminnego Zakładu Gospodarki Komunalnej w Miłoradzu**, środki na gospodarowanie zasobami wodnymi uwzględnione w planie finansowym Zakładu w badanym okresie obejmowały bieżące utrzymywanie Zakładu i podstawowe potrzeby i nie uwzględniały potrzeb inwestycyjnych; Zakład utrzymuje się ze środków za sprzedaż wody i odbiór ścieków, wzrost kosztów funkcjonowania Zakładu, w tym cen ener-

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

gii i kosztów bieżących napraw, nie miał w pełni odzwierciedlenia we wzroście cen wody i odbioru ścieków, które są zatwierdzane przez Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie (...); aby zapewnić dostawę lepszej jakości wody, w sposób nieprzerwany i pod odpowiednim ciśnieniem, należałoby przeprowadzić szereg inwestycji o wartości ok. 6000 tys. zł, m.in. wymienić ok. 20 km sieci wodociągowej, zamontować system monitorujący ciśnienie i natężenie na sieci wodociągowej, zmodernizować hydrofornię w Kończewicach, aby w pełni realizować zadania związane z odprowadzaniem i oczyszczaniem ścieków należałoby za ok. 1200 tys. zł zmodernizować przepompownie ścieków oraz kratę zewnętrzną na oczyszczalni.

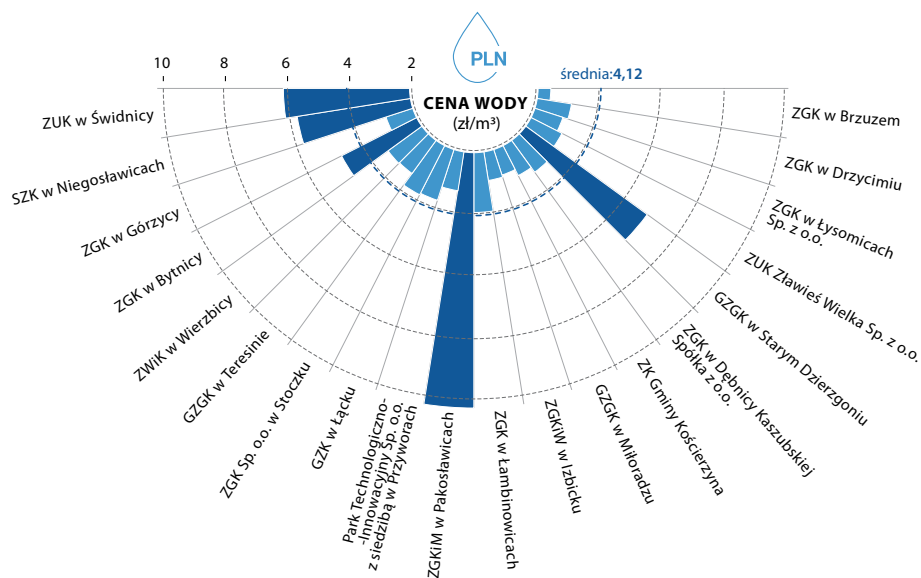
Najwyższa Izba Kontroli dostrzega ryzyka związane z ograniczaniem działań związanych z gospodarowaniem zasobami wodnymi jedynie do bieżących konserwacji, remontów oraz eliminowania skutków awarii. Podejmowanie działań modernizacyjnych ma istotne znaczenie zwłaszcza w sytuacji znacznego wieku eksploatowanej sieci oraz braku systematycznych kontroli okresowych (por. rozdział 5.2). W świetle powyższego istotne znaczenie ma prawidłowe opracowywanie taryf, a także korzystanie z możliwości pozyskiwania środków finansowych ze źródeł zewnętrznych.

Ceny wody

Skontrolowane jednostki co do zasady, stosownie do art. 20 ust. 1 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę, określiły taryfy na okres trzech lat. Średnia cena dostarczonej mieszkańcom przez przedsiębiorstwa wodociągowe wyniosła, według stanu na 31 grudnia 2020 r., 4,12 zł/m³.

Infografika nr 9

Cena wody dostarczonej mieszkańcom, 2020 r.

Źródło: materiały kontrolne NIK.

Nie ustrzeżono się jednak od nieprawidłowości związanych z ich opracowaniem – w przypadku 15% przedsiębiorstw stwierdzono nieprawidłowości związane z procesem określania taryf.

Przykłady

W przypadku **Gminnego Zakładu Gospodarki Komunalnej w Brzuzem** wniosek o zatwierdzenie taryfy dla zbiorowego zaopatrzenia w wodę został przekazany organowi regulacyjnemu po upływie terminu, o którym mowa w art. 24 b ust. 2 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę, zgodnie z którym przedsiębiorstwo wodociągowo-kanalizacyjne przekazuje organowi regulacyjnemu wniosek o zatwierdzenie taryfy w terminie 120 dni przed dniem upływu okresu obowiązywania dotychczasowej taryfy; ważność taryfy zatwierdzonej w 2018 r. upłynęła 26 kwietnia 2021 r., tym samym Zakład zobowiązany był ww. przepisem do złożenia wniosku najpóźniej 27 grudnia 2020 r., nowy wniosek został złożony 12 maja 2021 r. tj. 136 dni po wymaganym terminie; Kierownik Zakładu wyjaśnił, że ww. nieprawidłowość wynikała z mylnej interpretacji przepisów dotyczących terminu 120 dni na przekazanie wniosku o zatwierdzenie taryfy.

Zakład Gospodarki Komunalnej w Drzycimiu nierzetelnie przygotował dla PGW Wody Polskie projekt taryfy za dostawę wody i zbiorowe odprowadzanie ścieków, co przyczyniło się do opóźnienia w jej zatwierdzeniu przez organ regulacyjny; w konsekwencji nowa taryfa nie weszła w życie po upływie trzech lat obowiązywania poprzedniej (jak wykazywało PGW Wody Polskie przygotowany przez ZGK w II kwartale 2021 r. projekt wraz z uzasadnieniem, mimo uzupełnień dokonywanych na wezwanie organu, nie pozwalał na przeprowadzenie analizy wymaganej przepisami ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę, z uwagi na niespójne i niepełne dane oraz błędy arytmetyczne), kolejny projekt taryfy, przygotowany przez Zakład w III kwartale 2021 r. wymagał poprawek i uzupełnień; z wyjaśnień Kierownika Zakładu wynikało, że brak zatwierdzenia taryfy przez organ regulacyjny wynikał z zaproponowania zbyt dużego wzrostu cen na odbiór ścieków.

W okresie objętym kontrolą wystąpiły przypadki, w których przedsiębiorstwa napotykały na problemy w zakresie zatwierdzenia nowych taryf, a proces związany z zatwierdzaniem taryf był długotrwały.

Przykłady

Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej w Teresinie, posiadając taryfę za zbiorowe zaopatrzenie w wodę i zbiorowe odprowadzenie ścieków, zatwierdzoną decyzją Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Warszawie PGW Wody Polskie z dnia 30 lipca 2018 r. na okres trzech lat, w związku z nieprzewidzianym wzrostem kosztów utrzymania i obsługi infrastruktury wodociągowo-kanalizacyjnej, wnioskiem z 9 sierpnia 2019 r., zwrócił się do ww. organu regulacyjnego o skrócenie okresu obowiązywania taryfy i zatwierdzenie nowej, która pokryłyby aktualne koszty; decyzją z 17 września 2020 r. Dyrektor Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Warszawie PGW Wody Polskie odmówił skrócenia okresu obowiązywania dotychczasowej taryfy i zatwierdzenia nowej, Dyrektor Zakładu wnioskiem z 5 maja 2021 r. wystąpił do organu regulacyjnego o zatwierdzenie taryfy na nowy okres taryfowy, PGW Wody Polskie Dyrektor Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Warszawie decyzją z dnia 23 sierpnia 2021 r. odmówił zatwierdzenia ww. taryfy (...) oraz nałożył na GZGK obowiązek przedłożenia, w terminie 30 dni, poprawionego wniosku taryfowego, m.in. w zakresie skalkulowania cen za 1 m³ odprowadzanych ścieków, w taki sposób, aby uchronić odbiorców usług przed nieuzasadnionym wzrostem cen i stawek opłat.

W **Zakładzie Usług Komunalnych Łysomice Spółce z o.o. w Gostkowie** do 26 kwietnia 2021 r. obowiązywała taryfa zatwierdzona decyzją Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Gdańsku z 26 kwietnia 2018 r.;

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

20 stycznia 2021 r. Prezes ZUK wystąpił do RZGW w Gdańsku z wnioskiem o zatwierdzenie taryfy za zbiorowe zaopatrzenie w wodę i zbiorowe odprowadzanie ścieków na terenie gminy Łysomice na okres trzech lat; decyzją z 29 marca 2021 r. Dyrektor RZGW odmówił zatwierdzenia taryfy oraz zobowiązał Zakład do przedłożenia w ciągu 90 dni poprawionego projektu taryfy; od tej decyzji Prezes Zakładu 14 kwietnia 2021 r. wniósł odwołanie do Prezesa PGW WP, który 25 czerwca 2021 r. uchylił zaskarżoną decyzję w całości i przekazał sprawę do ponownego rozpatrzenia organowi I instancji; w związku z tym Dyrektor RZGW 15 lipca 2021 r. wezwał Zakład do uzupełnienia wniosku, przedstawiając szczegółowo wymagane informacje; Zakład przesłał informacje pismem z 26 lipca 2021 r., RZGW 6 sierpnia 2021 r. poinformował Zakład o zakończeniu postępowania, wskazując jednocześnie na niespełnienie przesłanek zależnych od strony, skutkujących możliwością wydania decyzji o odmowie zatwierdzenia taryfy; 11 sierpnia 2021 r. Zakład ponownie przesłał wyjaśnienia dotyczące taryfy; decyzją z dnia 19 sierpnia 2021 r., Dyrektor RZGW odmówił zatwierdzenia taryfy za zbiorowe zaopatrzenie w wodę i zbiorowe odprowadzenie ścieków na terenie gminy Łysomice na okres 3 lat; Prezes podał, że Spółka przygotowuje nowy wniosek taryfowy.

Ewidencja księgowa

W dwóch nw. jednostkach objętych kontrolą stwierdzono naruszenie art. 20 ust. 5 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę, zgodnie z którym ewidencja księgowa, na podstawie której ustala się koszty związane ze świadczeniem usług, poniesione w latach obrotowych obowiązująca poprzedniej taryfy, powinna w szczególności umożliwiać: wydzielenie kosztów stałych i zmiennych, przychodów związanych z poszczególnymi rodzajami działalności przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjnego, a także w odniesieniu do poszczególnych taryf; ustalenie kosztów związanych z działalnością inwestycyjną w poprzednich trzech latach obrotowych (jeżeli okres prowadzenia działalności przez przedsiębiorstwo wodociągowo-kanalizacyjne w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę lub zbiorowego odprowadzania ścieków jest krótszy niż trzy lata obrotowe, ustalenie tych kosztów obejmuje okres liczony od dnia rozpoczęcia tej działalności); dokonanie alokacji niezbędnych przychodów według taryfowych grup odbiorców usług.

Przykłady

Prowadzona w **Zakładzie Gospodarki Komunalnej w Drzycimiu**, w latach 2019–2021 (I półrocze), ewidencja księgowa nie pozwalała na wydzielenie przychodów w podziale na poszczególne rodzaje działalności wodnej i ściekowej oraz w odniesieniu do poszczególnych taryf.

Ewidencja księgowa prowadzona przez **Zakład Usług Komunalnych Łysomice Spółkę z o.o. w Gostkowie** nie spełniała określonych w art. 20 ust. 5 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę wymagań w zakresie wydzielenia kosztów w odniesieniu do poszczególnych taryf oraz dokonania alokacji niezbędnych przychodów według taryfowych grup odbiorców.

Motywowanie do racjonalnego korzystania z wody

Istotnym problemem, na który napotkały przedsiębiorstwa była kwestia sposobu motywowania odbiorców usług do racjonalnego korzystania z wody i ograniczania zanieczyszczania ścieków.

Zgodnie z § 3 pkt 1 lit. d rozporządzenia w sprawie taryf, przedsiębiorstwo wodociągowo-kanalizacyjne opracowuje taryfę w sposób zapewniający motywowanie odbiorców usług do racjonalnego korzystania z wody

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

i ograniczania zanieczyszczenia ścieków, a zgodnie z § 13 ust. 2 pkt 2 cyt. rozporządzenia ceny i stawki opłat powinny być różnicowane w taki sposób, żeby zapewnić motywowanie odbiorców usług do racjonalnego korzystania z wody i ograniczania zanieczyszczenia ścieków.

Kierownicy jednostek kontrolowanych jako czynniki motywujące wskazywali głównie cenę wody, ale także w szczególności powszechne opomiarowanie, wymianę wodomierzy, czy informację i edukację odbiorców.

Przykłady

Prezes Zarządu **Zakładu Gospodarki Komunalnej w Dębnicy Kaszubskiej sp. z o.o.**, w kwestii zapisu motywującego do racjonalnego korzystania z wody podała, że sam wzrost cen jest najwyższą motywacją dla odbiorcy do racjonalnego korzystania z wody.

W **Gminnym Zakładzie Gospodarki Komunalnej w Miłoradzu**, w celu motywowania odbiorców usług do racjonalnego korzystania z wody i ograniczania zanieczyszczenia ścieków, w szczególności zaplanowano wymianę wodomierzy na lata 2021–2023, aby mieć pewność, że urządzenia pomiarowe podają precyzyjne wyniki, aktywna kontrola wycieków polegająca na cyklicznym dokonywaniu przeglądów odcinków sieci, w celu wykrycia nieszczelności.

Dyrektor **Zakładu Komunalnego Gminy Kościerzyna** wskazał, że motywowanie odbiorców usług do racjonalnego korzystania z wody i ograniczenia zanieczyszczenia ścieków odbywa się poprzez:

- powszechne opomiarowanie zużycia wody (pomiar całkowitej ilości wody dostarczanej do sieci wodociągowej, opomiarowanie indywidualne odbiorców wody, pomiar wody do celów publicznych – np. szkoły, boiska sportowe);
- bilansowanie produkcji i sprzedaży wody i przeciwdziałanie stratom wody;
- regulacje ceny wody: ustalenie rzeczywistych kosztów produkcji wody, ustalenie ceny jednostkowej za 1 m³ wody oraz kosztów dodatkowych w relacji do poniesionych nakładów, rozliczanie odbiorców według wskazań wodomierza;
- informację i edukację użytkowników (sporządzanie czytelnej faktury za wodę i ścieki);
- analizę prawidłowości doboru wielkości wodomierzy na etapie uzgadniania projektu przyłączy wodociągowych (sprawdzanie, czy wodomierze nie są przewymiarowane);
- systematyczne wykrywanie i usuwanie wycieków wody na stacjach uzdatniania wody i sieciach wodociągowych;
- edukację odbiorców wody i dostawców ścieków;

według Dyrektora, odpowiedni sposób kształtowania ceny wody uważany jest za jedną z efektywniejszych metod redukujących zużycie wody przez odbiorców; rozliczanie odbiorców na podstawie rzeczywistego zużycia wody powoduje spadek zapotrzebowania na wodę i ilości odprowadzanych ścieków.

Prezes **Zakładu Gospodarki Komunalnej Spółki z o.o. w Stoczku** wyjaśnił, że przy ustalaniu cen i stawek taryfy brano pod uwagę motywowanie odbiorców usług do racjonalnego korzystania z wody i ograniczania odprowadzania ścieków, poprzez uwzględnienie w opłacie stałej kosztu wymiany wodomierzy na nowoczesne (uniemożliwiające pobór wody bez wskazania przez wodomierz).

Jedna czwarta kierowników skontrolowanych jednostek wprost wskazywała, że opracowane taryfy nie motywowały odbiorców do racjonalnego korzystania z wody oraz ograniczania zanieczyszczenia ścieków.

Przykłady

W **Zakładzie Gospodarki Komunalnej w Pakoławicach**, w taryfach dla zbiorowego zaopatrzenia w wodę, opracowanych i obowiązujących w okresie objętym kontrolą, nie uwzględniono mechanizmów zapewniających motywowanie odbiorców usług do racjonalnego korzystania z wody oraz zaniechano innego rodzaju działań w tym zakresie; była Kierownik wyjaśniła niewprowadzanie takich mechanizmów do taryf obawą braku zrozumienia i akceptacji przez społeczność lokalną, skomplikowaniem rozliczeń i zwiększeniem nakładów pracy z nimi związanych, jednocześnie wskazując na potrzebę podejmowania innych działań zachęcających do oszczędności wody (np. akcje edukacyjne), na które brak czasu i środków w Zakładzie; aktualny Kierownik wyjaśnił w szczególności, że działań w kierunku wprowadzenia mechanizmów motywacyjnych do taryfy, ani prób innego oddziaływania na racjonalne zużycie wody przez odbiorców, nie podejmował, gdyż byłoby to sprzeczne z interesem Zakładu – zgodnie z umową na hurtową dostawę wody priorytetem było odebranie 73 tys. m³ rocznie, co odpowiadało minimalnej umówionej ilości dostaw, roczne zapotrzebowanie mieszkańców gminy wynosi ok. 110 tys. m³, a zatem zachęcanie ich do oszczędzania wody (np. wykorzystywanie deszczówki do podlewania, ograniczenie częstotliwości wymiany wody w basenach), uniemożliwiłoby Zakładowi sprzedaż wody z własnych ujęć, z czego Zakład uzyskiwał przychody na pokrycie kosztów bieżącej działalności, a nawet mogłoby zagrozić wykorzystaniu minimalnego poboru, co skutkowałoby koniecznością płacenia odszkodowań.

W zakresie motywowania odbiorców do racjonalnego korzystania z wody Prezes **Parku Technologiczno-Innowacyjnego Spółki z o. o. w Przyworach** wyjaśnił, że podczas tworzenia wniosku taryfowego uwzględniono aspekt motywowania odbiorców usług do racjonalnego gospodarowania zasobami wodnymi oraz odprowadzanymi ściekami komunalnymi – wskazał, że *tworząc przedmiotowy wniosek przede wszystkim oczywiście kierowano się względami ekonomicznymi, tj. pokrywaniem z taryf kosztów prowadzonej działalności, jednakże również ustalano poziom cen w taki sposób, aby stymulować odbiorców usług do racjonalnego gospodarowania wodą i odprowadzanymi ściekami komunalnymi; początkowo również Spółka niosła się z zamiarem ujęcia w taryfie kosztów promocji i edukacji wśród odbiorców racjonalnego korzystania z zasobów wodnych i odprowadzania ścieków, z uwagi jednak na sprzeciw przedsiębiorstwa wodnego Wody Polskie w podliczeniu taryf do poziomu zaproponowanego w pierwotnym wniosku przez Spółkę PTL, spółka z tego kosztu musiała zrezygnować.*

W toku kontroli wskazywano również na ograniczenia związane z realizacją przedmiotowego obowiązku – podkreślano brak szczegółowych wytycznych w tym zakresie, czy brak akceptacji przez Wody Polskie proponowanych sposobów motywowania z wykorzystaniem kryterium cenowego.

Przykłady

Kierownik **Zakładu Wodociągów i Kanalizacji w Wierzbicy** wskazał w szczególności, że w taryfie nie ma bezpośredniego mechanizmu motywującego odbiorców do racjonalnego korzystania z wody i ograniczania ścieków, gdyż ww. przepisy są martwe, brakuje wytycznych, w jaki sposób w taryfie zawrzeć takie rozwiązania.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Kierownik **Zakładu Gospodarki Komunalnej w Górzycy** wyjaśnił, że ostatniej taryfy z 2021 r. nie opracowano w sposób, który motywowałby odbiorców do racjonalnego korzystania z wody i ograniczania zanieczyszczania ścieków, co wynikało z pośpiechu w opracowywaniu taryfy oraz braku instrumentów w tym zakresie.

Dyrektor **Gminnego Zakładu Gospodarki Komunalnej w Teresinie** stwierdził m.in., że zasady postępowania organu regulacyjnego w zakresie zatwierdzania taryfy dotyczącej zbiorowego zaopatrzenia w wodę i zbiorowego odprowadzenia ścieków, nie umożliwiają opracowania taryfy w sposób zapewniający motywowanie odbiorców usług do racjonalnego korzystania z wody i ograniczania zanieczyszczenia ściekami, a PGW Wody Polskie nie kwestionują zasadności ponoszonych kosztów, nie biorą jednak pod uwagę, iż kwoty wyjściowe usług świadczonych przez Zakład są niskie, nie uwzględniają też faktu, iż w okresie poprzedzającym obowiązywanie nowej taryfy, koszty przewyższały uzyskiwane przychody, a głównym zastrzeżeniem wnoszonym przez PGW Wody Polskie, jest proponowany, wysoki wzrost cen.

Stosownie do art. 21 ust. 1 i 2 ustawy *o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę*, przedsiębiorstwo wodociągowo-kanalizacyjne opracowuje wieloletni plan rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i urządzeń kanalizacyjnych będących w jego posiadaniu, który określa w szczególności planowany zakres usług wodociągowo-kanalizacyjnych; przedsięwzięcia rozwojowo-modernizacyjne w poszczególnych latach; przedsięwzięcia racjonalizujące zużycie wody oraz wprowadzanie ścieków; nakłady inwestycyjne w poszczególnych latach; sposoby finansowania planowanych inwestycji.

Tylko pięć, spośród 20, przedsiębiorstw (w Dębnicy Kaszubskiej, Kościerzynie, Stoczku, Niegosławicach i Świdnicy), w tym jedno w toku kontroli²⁷, opracowało wieloletni plan rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i urządzeń kanalizacyjnych, o którym mowa w ww. art. 21 ustawy *o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę*. Pozostałe jednostki ww. planów nie opracowały nawet wówczas, gdy na terenie gmin, których mieszkańców zaopatrywały w wodę przedsiębiorstwa, były prowadzone lub planowane budowy urządzeń wodociągowych lub kanalizacyjnych. Kierownicy tych jednostek, powołując się na zapis zawarty w art. 21 ust. 7 cyt. ustawy, wskazywali, że brak opracowania wieloletnich planów rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i urządzeń kanalizacyjnych wynikał z faktu realizowania inwestycji przez gminy, a nie przedsiębiorstwa.

Urząd Gminy Miłoradz przygotował wieloletni plan rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i urządzeń kanalizacyjnych oraz realizował zadania w zakresie budowy, rozbudowy i modernizacji urządzeń wodociągowych i kanalizacyjnych będących w zarządzaniu Gminnego Zakładu Gospodarki Komunalnej w Miłoradzu; w uchwalonym w 2018 r. przez Radę Gminy planie, do wykonania w latach 2018–2021 przewidziano 18 zadań o wartości 5960,9 tys. zł netto.

Pracownicy przedsiębiorstwa wodociągowego, a nie gminy, posiadają stosowną wiedzę, która pozwala na właściwe planowanie potrzeb w zakresie budowy nowych odcinków sieci, innych urządzeń, czy remontów. Ponadto

Wieloletni plan rozwoju i modernizacji

²⁷ Samorządowy Zakład Komunalny w Niegosławicach.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

przedmiotowy plan winien zawierać również planowany zakres usług wodociągowo-kanalizacyjnych, czy określać przedsięwzięcia racjonalizujące zużycie wody oraz wprowadzanie ścieków. Powierzenie zatem jego opracowania pracownikom niezaangażowanym bezpośrednio w realizację zadań związanych ze zbiorowym zaopatrzeniem w wodę lub odprowadzaniem ścieków może wpływać na brak rzetelności w zakresie jego opracowania.

Trzy przedsiębiorstwa opracowały plan, pomimo że zadania dotyczące budowy były realizowane przez gminę.

Przykłady

Zakład Komunalny Gminy Kościerzyna nie ponosił kosztów inwestycji w urządzenia wodociągowe, gdyż były one finansowane bezpośrednio z budżetu gminy Kościerzyna, niemniej jednak w okresie objętym kontrolą obowiązywały:

- Wieloletni Plan Rozwoju i Modernizacji Urządzeń Kanalizacyjnych na lata 2018–2021, który zawierał m.in.: planowany zakres usług wodociągowo-kanalizacyjnych, przedsięwzięcia rozwojowo-modernizacyjne w poszczególnych latach, przedsięwzięcia racjonalizujące zużycie wody oraz wprowadzanie ścieków, nakłady inwestycyjne w poszczególnych latach (ogółem dla 18 pozycji kwota planowanych wydatków 7926 tys. zł), sposoby finansowania planowanych inwestycji (środki własne gminy Kościerzyna oraz pożyczki z WFOŚiGW);
- Wieloletni Plan Rozwoju i Modernizacji Urządzeń Kanalizacyjnych na lata 2021–2023, zawierający wszystkie elementy wynikające z art. 21 ust. 2 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę, w którym wyszczególniono 40 pozycji na ogólną kwotę 11 494,5 tys. zł, ze środków gminy Kościerzyna oraz pożyczek z WFOŚiGW;

Plany, uchwalone w marcu 2018 r. i 2021 r., były zgodne z ostatecznymi propozycjami inwestycji ze strony Zakładu pod względem rodzaju inwestycji i planowanych nakładów.

Kierownik **Zakładu Usług Komunalnych w Świdnicy** w sierpniu 2020 r. opracowała i przedłożyła Wójtowi Gminy Świdnica Wieloletni plan rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i urządzeń kanalizacyjnych będących w posiadaniu Zakładu Usług Komunalnych w Świdnicy, obejmujący lata 2020–2030; stosownie do art. 21 ust. 2 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę, plan zawierał opis planowanego zakresu usług wodociągowo-kanalizacyjnych, przedsięwzięć rozwojowo-modernizacyjnych w zakresie infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej, przedsięwzięć racjonalizujących zużycie wody oraz wprowadzanie ścieków; dla każdego z zaplanowanych przedsięwzięć wskazano okres realizacji oraz szacunkową wartość, którą określono na podstawie rozeznania rynku; plan był zgodny z kierunkami rozwoju określonymi w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz wydanymi pozwoleniami na prowadzenie zbiorowego zaopatrzenia w wodę i zbiorowego odprowadzania ścieków, nie został jednak uchwalony przez radę gminy – Kierownik Zakładu wyjaśniła, iż (...) dokument miał wyznaczać kierunek rozwoju infrastruktury wodociągowo-kanalizacyjnej wraz z określeniem priorytetowych zadań inwestycyjnych, pan Wójt podjął wówczas decyzję o nieprzedkładaniu Radzie Gminy opracowania; zatwierdzenie Wieloletniego planu nałożyłoby obowiązek realizacji zadań zgodnie z opracowaną dokumentacją.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

W świetle różnych interpretacji przepisu dotyczącego obowiązku opracowania przedmiotowego planu, Najwyższa Izba Kontroli dostrzega potrzebę preredagowania zapisów zawartych w art. 21 ustawy *o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę*.

Trzy przedsiębiorstwa wodociągowe nie opracowały planu, pomimo że realizowały zadania dotyczące budowy (przedsiębiorstwa w Bytnicy, Górzycy, Pakosławicach).

Przykłady

Zakład Gospodarki Komunalnej w Bytnicy nie opracował i nie przedłożył Wójtowi wieloletniego planu rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i urządzeń kanalizacyjnych, natomiast w § 2 Regulaminu organizacyjnego Zakładu określono, że do zakresu działań Zakładu należy wykonawstwo inwestycji zwłaszcza zaopatrzenia w wodę oraz gospodarki ściekowej, a Zakład realizował zadanie obejmujące budowę sieci wodociągowej i kanalizacyjnej wraz z tłocznia ścieków w miejscowości Szklarka i Szklarka Radnicka.

W **Zakładzie Gospodarki Komunalnej w Pakosławicach** nie opracowano i nie przedłożono Wójtowi Gminy Pakosławice wieloletniego planu rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych, natomiast w okresie objętym kontrolą Zakład planował i prowadził budowę urządzeń wodociągowych; na rok 2019 zaplanowane były inwestycje na kwotę 1098 tys. zł, z czego faktycznie wydatkowano 790 tys. zł, a w 2020 r. odpowiednio 538 tys. zł i 478 tys. zł; w szczególności zrealizowano zadania polegające na budowie odcinków wodociągu umożliwiających odbiór i rozprowadzenie wody kupowanej hurtowo (...), Zakład planował także budowę urządzeń wodociągowych na przyszłe lata: wymianę wodociągu Słupice-Nowaki, na którym występowało 8–10 awarii rocznie, oraz modernizację ujęcia w Rzymianach i ewentualnie odtworzenie ujęcia w Korzękwicach.

Przedsiębiorstwa, które opracowały wieloletnie plany rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i urządzeń kanalizacyjnych zawierały w nich w szczególności przedsięwzięcia rozwojowo-modernizacyjne w poszczególnych latach, przedsięwzięcia racjonalizujące zużycie wody oraz wprowadzanie ścieków, nakłady inwestycyjne w poszczególnych latach.

Przykłady

Zakład Gospodarki Komunalnej w Dębnicy Kaszubskiej sp. z o.o. określiła w planie przedsięwzięcia racjonalizujące zużycie wody oraz wprowadzanie ścieków, wprowadzając zapis stanowiący, iż w celu oszacowania strat wody, jak również ich zmniejszenia Spółka wprowadziła w 2017 r. odczyty wody przez inkasentów; comiesięczne odczyty motywują odbiorców usług do oszczędnego zużycia wody, pozwalają Spółce na bieżący monitoring sprzedanej wody w stosunku do wydobytej; częściowo wykonywany jest odczyt radiowy, Spółka planuje objąć odczytem radiowym 100% odbiorców usług wodociągowych; w planie w szczególności zostały ujęte do wymiany sieci wodociągowe w miejscowości Krzywań oraz sieć z Jamrzyna do Motarzyna, które wykazują się najwyższą awaryjnością; zaplanowano sześć przedsięwzięć rozwojowo-modernizacyjnych urządzeń wodociągowych i urządzeń kanalizacyjnych w latach 2020–2023 na łączną kwotę 4835,0 tys. zł, w tym:

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

- modernizację i rozbudowę oczyszczalni ścieków oraz rozwiązanie problemu gospodarki osadowej (dalsza realizacja w latach 2024–2025) – łączna wartość 2125 tys. zł;
- budowę studni głębinowej, przebudowę istniejącej hydroforni oraz budowę i przebudowę sieci wod.-kan. z przyłączami w miejscowości Krzywań – łączna wartość 1038,8 tys. zł;
- przebudowę sieci wodociągowej od studni w Jamrznynie do zbiornika terenowego zlokalizowanego w miejscowości Motarzyno – łączna wartość 564,4 tys. zł;
- budowę sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w Dębnicy Kaszubskiej – osiedle północ II – łączna wartość 886,8 tys. zł;
- modernizację przepompowni ścieków w miejscowości Dębница Kaszubska – łączna wartość 70,0 tys. zł;
- budowę nowych odcinków sieci wod.-kan na terenie gminy Dębница Kaszubska przez prywatnych inwestorów – odpłatne przejęcia – łączna wartość 150,0 tys. zł;

Prezes Zarządu wyjaśniła m.in., że nakłady zaplanowane w wieloletnim planie, w przypadku inwestycji, powinny być większe i obejmować większy zakres wymiany sieci bądź jej modernizacji – Zakład ma w tym zakresie duże potrzeby, które wynikają z faktu, iż Zakład w poprzednich okresach borykał się z problemami finansowymi, co sprawiało wstrzymanie inwestycji.

W przypadku **Zakładu Komunalnego Gminy Kościerzyna**, w planie na lata 2021–2023 przewidziano w szczególności takie zadania racjonalizujące zużycie wody jak wymiana sieci wodociągowej z rur azbestocementowych na rury PEHD w Częstkwowie; likwidacja ujęcia wody wybudowanego w latach 60-tych ubiegłego wieku w Częstkwowie i Gostomiu; likwidacja nieczynnego ujęcia wód podziemnych w Kaliskach Kościerskich, Nowym Klinczu Rotembarku; zakup agregatu prądotwórczego na ujęcie wody w Grzybowie, rozbudowa stacji uzdatniania wody w Kłobuczynie, rozbudowa ujęcia wody we Wdzydzach – koszty przedsięwzięć szacowano na podstawie badania rynku, analizy wyników wcześniejszych przetargów, cen zagregowanych publikowanych.

Pozwolenia wodnoprawne

Zgodnie z art. 389 pkt 1 ustawy *prawo wodne*, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, pozwolenie wodnoprawne jest wymagane na usługi wodne, które stosownie do art. 35 ust 1 i 3 pkt 1, 3–5, 9 cyt. ustawy, polegają na zapewnieniu gospodarstwom domowym, podmiotom publicznym oraz podmiotom prowadzącym działalność gospodarczą możliwości korzystania z wód w zakresie wykraczającym poza zakres powszechnego korzystania z wód, zwykłego korzystania z wód oraz szczególnego korzystania z wód, a także obejmują pobór wód podziemnych lub wód powierzchniowych; uzdatnianie wód podziemnych i powierzchniowych oraz ich dystrybucję; odbiór i oczyszczanie ścieków; wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi, obejmujące także wprowadzanie ścieków do urządzeń wodnych; odprowadzanie do wód lub do ziemi wód pobranych i niewykorzystanych.

Tymczasem w przypadku siedmiu z 20, czyli w 35% objętych kontrolą, przedsiębiorstw, wystąpiły sytuacje braku posiadania wymaganych pozwoleń wodnoprawnych.

Przykłady

Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej w Starym Dzierzgoniu nie posiadał pozwoleń wodnoprawnych na pobór wód podziemnych z czterech ujęć (Kielmy, Protajny, Bądze i Nowy Folwark), z których wydobył w latach 2019–2021 (I półrocze) 10.998,7 m³ wody.

Zakład Gospodarki Komunalnej w Górzycy, w okresie objętym kontrolą, nie posiadał pozwolenia wodnoprawnego na pobór wód dla ujęcia wody w miejscowości Żabczyn, z którego roczny pobór wody wynosił w 2019 r. 744 m³, a w 2020 r. 429 m³; a także w 2019 r. nie posiadał pozwolenia wodnoprawnego dla ujęcia wody Laski Lubuskie PKP, z którego roczny pobór wody wynosił w 2019 r. 322 m³; ponadto w 2019 r. oraz w 2020 r. Zakład wprowadzał ścieki do wód lub do ziemi (popłuczyny, które powstawały w hydroforni w Żabczynie) bez wymaganego pozwolenia.

W związku z brakiem stosownych pozwoleń wodnoprawnych, w przypadku 30% skontrolowanych jednostek, poniesione zostały opłaty podwyższone, o których mowa w art. 280 pkt 1 ustawy *prawo wodne*.

Przykłady

Dnia 17 września 2019 r. Dyrektor Zarządu Zlewni w Toruniu, przesłał do **Zakładu Usług Komunalnych Łysomice Spółki z o.o. w Gostkowie** informacje ustalające wysokość opłaty podwyższonej za korzystanie z usługi wodnej bez wymaganego pozwolenia wodnoprawnego, za II i III kwartał 2018 r. i II kwartał 2019 r. – wysokość opłaty wynosiła odpowiednio: 12 128 zł; 13 265 zł i 6 975 zł, zobowiązanie uregulowano w październiku 2019 r.

W związku z poborem wód podziemnych z dwóch ujęć bez wymaganego pozwolenia wodnoprawnego, PGW Wody Polskie ustalało dla **Zakładu Wodociągów i Kanalizacji w Wierzbicy** podwyższone opłaty, których w kontrolowanym okresie łączna wysokość wyniosła 43,6 tys. zł – opłaty uiszczano w ciągu 14 dni od dnia doręczenia informacji ustalających ich wysokość za poszczególne kwartały.

Łączna kwota opłat podwyższonych wyniosła 85 278 zł, przy czym nie uwzględnia ona opłat poniesionych przez Zakład Usług Komunalnych Zławieś Wielka sp. z o.o., w przypadku którego koszty podwyższonej opłaty ponosiła gmina, która następnie obciążała nimi Zakład, natomiast stosownie do informacji przekazanych przez wójta, gmina nie była w stanie podać wysokości podwyższonych opłat.

Przykład

W przypadku **Zakładu Gospodarki Komunalnej w Drzycimiu**, pomimo iż wydane pozwolenia na pobór wód z ujęcia w Gródku i odprowadzanie wód popłucznych ze stacji uzdatniania wody w Gródku nie obejmowały okresu od 1 stycznia 2021 r. do 1 kwietnia 2021 r., a w okresie tym ujęcie było eksploatowane, Zakład nie uiszczył za I kwartał 2021 r. podwyższonych opłat za usługi wodne – organ PGW Wody Polskie, właściwy do naliczenia opłaty podwyższonej poinformował, że odstąpił od jej ustalenia z uwagi na złożenie wniosku o wydanie nowego pozwolenia wodnoprawnego w terminie pozwalającym na jego uzyskanie przed upływem terminu obowiązywania poprzedniego pozwolenia wodnoprawnego.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Zezwolenia na prowadzenie działalności

Niemal wszystkie skontrolowane jednostki (18 z 20) uzyskały zezwolenie na prowadzenie zbiorowego zaopatrzenia w wodę lub zbiorowego odprowadzania ścieków, o którym mowa w art. 16 ust. 1 ustawy *o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę* lub były zwolnione z obowiązku uzyskania przedmiotowego zezwolenia na podstawie art. 16 ust. 3 cyt. ustawy. Jedynie w dwóch jednostkach stwierdzono nieprawidłowości dotyczące nieposiadania wymaganych zezwoleń.

Przykłady

W kontrolowanym okresie, do 27 lipca 2021 r., **Zakład Gospodarki Komunalnej w Drzycimiu** prowadził działalność w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę na terenie gminy Bukowiec bez zezwolenia, jak również bez promesy jego wydania, przewidzianej art. 17c ustawy *o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę* (w toku kontroli ZGK uzyskał zezwolenie); kierownik Zakładu wyjaśnił, że z uwagi na istniejący wodociąg wybudowany w latach 90-tych ubiegłego wieku Zakład nie występował o zgodę, gdyż bez zgody Wójta Gminy Bukowiec nie byłoby możliwości jego wykonania.

Zakład Gospodarki Komunalnej w Górzycy nie posiadał zezwolenia na dostarczanie wody na teren gminy Słońsk do miejscowości Chartów; Kierownik Zakładu wyjaśnił, że Zakład dostarczał wodę do Chartowa położonego w gminie Słońsk bez wymaganego zezwolenia, ponieważ nie posiadano wiedzy o takim obowiązku, a wójt gminy Słońsk o nim nie przypominał; w okresie objętym kontrolą Zakład dostarczył do Chartowa następujące ilości wody: 4700 m³ w 2019 r., 5700 m³ w 2020 r., 2541 m³ w I półroczu 2021 r.

Regulamin dostarczania wody i odprowadzania ścieków

Nieprawidłowości dotyczące opracowania regulaminu dostarczania wody i odprowadzania ścieków, o którym mowa w art. 19 ustawy *o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę* stwierdzono w czterech jednostkach objętych kontrolą, tj. w przypadku 20% skontrolowanych przedsiębiorstw.

Przykłady

Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej w Brzuzem od 29 października 2018 r. do dnia zakończenia kontroli (tj. przez 1037 dni) nie podjął żadnych działań dotyczących poprawy regulaminu dostarczania wody i odprowadzania ścieków o uwagi przekazane przez organ regulacyjny, w skutek czego w gminie obowiązywał regulamin z 29 maja 2003 r., który nie spełniał wymogów określonych art. 19 ustawy *o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę*.

Opracowany w **Zakładzie Gospodarki Komunalnej w Pakoślawicach** w 2018 r. projekt regulaminu dostarczania wody w istotny sposób naruszał prawo, zarówno poprzez brak zawarcia w nim regulacji, które winny stanowić kompleksowe wypełnienie delegacji ustawowej z art. 19 ust 5 ustawy *o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę*, jak też poprzez zawarcie zapisów wykraczających poza zakres tej delegacji; po stwierdzeniu nieważności uchwały w sprawie przyjęcia tego regulaminu, zaniechano opracowania nowego poprawionego projektu regulaminu i przedłożenia go Radzie Gminy.

Zakład Gospodarki Komunalnej w Drzycimiu przystąpił do prac nad projektem regulaminu dostarczania wody i odprowadzania ścieków w terminie niegwarantującym aktualizacji tego dokumentu przed 19 września 2021 r., stosownie do wymogu art. 35 ust. 2 ustawy z dnia 13 lutego 2020 r. o zmianie ustawy *Prawo budowlane* oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2020 r. poz. 471, ze zm.) – projekt regulaminu przedłożono Radzie Gminy Drzycim 11 maja 2021 r., ta natomiast przekazała go PGW Wody Polskie do opiniowa-

nia 7 czerwca 2021 r., projekt nowego regulaminu dostarczania wody i odprowadzania ścieków po analizie uwag zawartych w opinii PGW Wody Polskie z 16 czerwca 2021 r., przedłożony został Radzie Gminy Drzycim do rozpatrzenia na sesji 17 września 2021 r. – do zakończenia czynności kontrolnych regulamin nie został uchwalony, czego skutkiem było obowiązywanie w kontrolowanym okresie regulaminu z 2006 r., nieuwzględniającego m.in. zmian stanu prawnego i zawierającego postanowienia sprzeczne z ustawą o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i rozporządzeniem taryfowym.

Zakład Wodociągów i Kanalizacji w Wierzbicy nie przedstawił Radzie Gminy projektu zmian w Regulaminie dostarczania wody i odprowadzania ścieków, w terminie umożliwiającym dostosowanie, w myśl art. 35 ust. 2 ww. ustawy.

5.2. Wykonywanie zadań z zakresu gospodarowania zasobami wodnymi

Przedsiębiorstwa nie realizowały zadań prawidłowo – nie zapewniły ciągłego dostarczania wody o odpowiedniej jakości, z poszanowaniem efektywnego wykorzystania zasobów wodnych.

W okresie objętym kontrolą, w większości skontrolowanych przedsiębiorstw, zwiększyła się długość eksploatowanej sieci wodociągowej. Największy przyrost długości sieci wystąpił w przypadku Zakładu Komunalnego Gminy Kościerzyna (27,9 km od początku 2019 r. do 30 czerwca 2021 r.), Zakładu Gospodarki Komunalnej w Brzuzem oraz Gminnego Zakładu Gospodarki Komunalnej w Starym Dzierzgoniu. Jedynie w trzech przedsiębiorstwach, spośród 20, nie zwiększyła się długość użytkowanej sieci wodociągowej w kontrolowanym okresie.

Spośród 25% przedsiębiorstw, które opracowały wieloletnie plany rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i urządzeń kanalizacyjnych, trzy realizowały, w okresie objętym kontrolą, część zaplanowanych zadań.

Realizacja wieloletnich planów rozwoju i modernizacji urządzeń

Przykłady

Zakład Gospodarki Komunalnej w Dębnicy Kaszubskiej sp. z o.o. w planie na lata 2020-2023 zaplanowała sześć zadań, z których planowany termin zakończenia w 2020 r. przypadał dla jednego, wykonanego w planowanym terminie (modernizacja przepompowni ścieków w miejscowości Dębica Kaszubska, łączna wartość 70,0 tys. zł w 2020 r., koszty rzeczywiste poniesione w 2021 r. 81 180,00 zł), zakończenie pozostałych zadań zaplanowano w 2022 r. (trzy zadania) w 2023 r. (jedno zadanie) i w 2025 r. (jedno zadanie).

Zakład Gospodarki Komunalnej Spółka z o.o. w Stoczku do 25 marca 2021 r. realizowała zadania inwestycyjne ujęte w planie na lata 2018–2022, a po tej dacie zadania ujęte w planie na lata 2021–2024; wieloletnie plany przewidywały do realizacji, w okresie objętym kontrolą cztery zadania na łączną kwotę 762,0 tys. zł:

- w 2018 r. doprowadzenie kanalizacji do działek zlokalizowanych w Stoczku, przy drodze gminnej nr 806 i 446 za kwotę 58,0 tys. zł;
- w 2019 r. modernizację stacji uzdatniania wody w Stoczku wraz z renowacją studni głębinowych za kwotę 154,0 tys. zł;
- w 2019 r. budowę zbiornika na wodę pitną na terenie stacji uzdatniania wody w Stoczku za kwotę 150,0 tys. zł;

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

– w 2021 r. montaż instalacji fotowoltaicznej na oczyszczalni ścieków w Stoczku, stacji uzdatniania wody Stoczek i stacji uzdatniania wody Stare Lipki za kwotę 400,0 tys. zł (inwestycja w trakcie realizacji); według stanu na 30 września 2021 r. Spółka zakończyła realizację dwóch zadań, tj. doprowadzenia kanalizacji do działek zlokalizowanych w Stoczku przy ul. Nowej (drodze gminnej nr 806 i 446), które zrealizowano za kwotę 27,2 tys. zł, tj. 46,9% planowanych kosztów (zadanie sfinansowane ze środków własnych spółki), modernizacji stacji uzdatniania wody w Stoczku wraz z renowacją studni głębinowych, które zrealizowano za kwotę 26,9 tys. zł, tj. 17,5% planowanych kosztów (zadanie sfinansowane ze środków własnych spółki).

W przypadku **Zakładu Komunalnego Gminy Kościerzyna**, w planach wieloletnich na lata 2018–2020 oraz 2021–2023, zawarło łącznie 33 przedsięwzięcia na kwotę 12 638,0 tys. zł, których realizację planowano w latach 2019–2021, tj.:

- w 2019 r. planowano zrealizować sześć zadań w kwocie 1974,0 tys. zł, a zrealizowano trzy na kwotę 1156,9 tys. zł, z tego dwa po terminie;
- w 2020 r. planowano zrealizować jedno zadanie w kwocie 470,0 tys. zł, które zrealizowano zgodnie z planem;
- w 2021 r. zaplanowano 26 zadań na kwotę 6094,0 tys. zł, z tego 17 z terminem zakończenia w 2021 r., pozostałe dziewięć w latach 2022–2023; zrealizowane inwestycje dotyczyły rozbudowy sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, modernizacji oczyszczalni ścieków i zakupu agregatów prądotwórczych.

Jedno z przedsięwzięć opracowało wieloletni plan rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i urządzeń kanalizacyjnych, jednak nie został on uchwalony, a jedno przedsięwzięcie opracowało i przekazało wójtowi przedmiotowy plan dopiero w toku kontroli NIK.

Przykład

Niezależnie od braku zatwierdzenia wieloletniego planu rozwoju i modernizacji, w którym wskazano łącznie 35 zadań (23 zadania w zakresie infrastruktury wodociągowej oraz 12 zadań dotyczących infrastruktury kanalizacyjnej), dla których okres realizacji określono na lata 2020–2025, **Zakład Usług Komunalnych w Świdnicy** do połowy 2021 r. zrealizował pięć zadań na które wydatkowano łącznie 710 000,00 zł.

Pomimo nieopracowania wieloletnich planów, inwestycje w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę i zbiorowego odprowadzania ścieków były realizowane na terenie większości gmin uwzględnionych w kontroli.

Przykłady

W **Zakładzie Gospodarki Komunalnej w Łambinowicach** nie opracowano wieloletniego planu rozwoju urządzeń wodociągowych i kanalizacyjnych, natomiast gmina w kontrolowanym okresie przekazała do zakładu takie przedsięwzięcia jak odcinek sieci kanalizacji sanitarnej na ul. Zielonej w Łambinowicach, odcinek sieci wodociągowej w Malerzowicach Wielkich, odcinek sieci wodociągowej w Bielicach, ponadto gmina przekazała Zakładowi dotację celową w kwocie 35 tys. zł przeznaczoną na realizację zadania pn. *Modernizacja istniejącej oczyszczalni ścieków w Lasocicach* (obejmującego wykonanie zasilania i instalacji monitoringu wizyjnego) – koszt wykonania tego zadania wyniósł 31,6 tys. zł, a niewykorzystane środki zostały zwrócone do budżetu gminy.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Prowadzona i finansowana przez **Zakład Gospodarki Komunalnej w Pakoślawicach** działalność inwestycyjna dotycząca sieci wodociągowej, w latach 2019–2021 (do 30 czerwca) obejmowała m.in. takie zadania jak: budowa odcinka sieci Goszowice–Reńska Wieś, remont zbiornika wody czystej w Reńskiej Wsi, monitoring przepływu i ciśnienia na głównych sieciach wodociągowych – Reńska Wieś, Pakoślawice, Prusinowice, Strobice, system zdalnego odczytu wodomierzy – etap I i etap II, rozbudowa sieci; łączne koszty zrealizowanych inwestycji wyniosły 1 269 tys. zł, planowane koszty inwestycji w latach 2019–2021, w tym tych, które do czasu kontroli NIK nie zostały wykonane, wynosiły 1759,3 tys. zł.

W przypadku **Zakładu Wodociągów i Kanalizacji w Wierzbicy**, w 2020 r. sieć wodociągowa na terenie gminy została rozbudowana o dwa odcinki o łącznej długości 0,7 km, dwie inwestycje pn. *Budowa sieci i przyłącza wodociągowego na terenie działek (...) położonych w m. Rzeczków*, o wartości 100,4 tys. zł i *Budowa wodociągu przy ul. Dolnej w m. Wierzbica*, o wartości 65,9 tys. zł, zostały zrealizowane i sfinansowane przez gminę Wierzbica, a następnie przejęte przez Zakład do użytkowania.

Nieprawidłowości związane z przeprowadzaniem kontroli okresowych, do których zobowiązują zapisy *ustawy prawo budowlane* stwierdzono w niemal każdym objętym kontrolą przedsiębiorstwie. Tylko dwie jednostki, spośród 20, wywiązały się z obowiązków wynikających z art. 62 *ustawy prawo budowlane*. Kontroli okresowych, o których mowa w art. 62 ust. 1 pkt 2 cyt. ustawy (przeprowadzanych co najmniej raz na pięć lat), dla sieci wodociągowych, nie zlecało 75% skontrolowanych przedsiębiorstw – 14 z nich nie prowadziło przedmiotowych kontroli wcale, natomiast jedno (Zakład Usług Komunalnych Zławieś Wielka sp. z o.o.) zaledwie dla 0,9% całej sieci wodociągowej.

Brak wskazanych kontroli kierownicy objętych kontrolą jednostek tłumaczyli w szczególności niedopatrzeniem, brakiem środków finansowych, brakiem rzetelnej inwentaryzacji eksploatowanej sieci, nieznajomością obowiązujących przepisów w tym zakresie.

Przeprowadzanie kontroli okresowych

Przykłady

Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej w Starym Dzierzgoniu nie poddawał kontroli okresowej, o której mowa w art. 62 ust. 1 pkt 2 ustawy *prawo budowlane* budynków ujęć wody w zakresie badania instalacji elektrycznej i piorunochronnej, obejmującego stan sprawności połączeń, osprzętu, zabezpieczeń i środków ochrony od porażeń, oporność izolacji przewodów oraz uziemień instalacji i aparatów, a także sieci wodociągowej i kanalizacyjnej (poza budynkami stacji uzdatniania wody i oczyszczalni ścieków), którymi zarządza; z wyjaśnień Dyrektora wynika m.in., że kontrole nie były wykonywane w związku z trudną sytuacją finansową w Zakładzie w poprzednich latach, natomiast kontrole sieci wodociągowej nie były wykonywane również z powodu, iż nie jest ona w znacznym stopniu zinwentaryzowana i Zakład nie jest w stanie odnaleźć urządzeń znajdujących się na sieci, głównie zasuw i nawierteł.

W **Gminnym Zakładzie Gospodarki Komunalnej w Brzuzem** nie przeprowadzono kontroli okresowych stanu technicznego obiektów budowlanych w zakresie sieci wodociągowej. Kierownik Zakładu wyjaśnił, że przedmiotowa nieprawidłowość wynikła z niezajomości przepisów obowiązujących w tym zakresie.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Zakład Usług Komunalnych Zławieś Wielka sp. z o.o nie przeprowadzała kontroli okresowych stanu technicznego obiektów budowlanych w zakresie sieci wodociągowej, o których mowa w art. 62 ust. 1 pkt 2 ustawy *prawo budowlane*; ww. kontrole pięcioletnie, wykonane zostały w 2020 r., tylko dla trzech wodociągów o łącznej długości 2360 m, tj. 0,9% całej sieci wodociągowej, dla pozostałych odcinków sieci wodociągowej kontroli nie przeprowadzono; były Prezes wyjaśnił, że przeglądów dla sieci nie wykonywano ze względu na koszty i trudności w ich przeprowadzeniu.

Kontrole PINB

Na podstawie art. 12 pkt 3 ustawy *o NIK*, zlecono powiatowym inspektorom nadzoru budowlanego przeprowadzenie kontroli doraźnych wybranych stacji uzdatniania wody oraz odcinków sieci wodociągowej eksploatowanej przez kontrolowane przedsiębiorstwa, w zakresie stanu technicznego oraz przydatności do użytkowania. Przeprowadzone przez PINB kontrole m.in. 41 stacji uzdatniania wody oraz 59 odcinków sieci wodociągowej wykazały szereg nieprawidłowości, braków i uchybień – kontrolujący nie mieli zastrzeżeń jedynie w przypadku pięciu jednostek.

W szczególności stwierdzono (por. zdjęcia nr 1 i 2):

- pęknięcia na ścianach szczytowych oraz odspojenia tynków na stacji uzdatniania wody;
- porośnięte mchem studnie rewizyjne;
- niesprawne hydranty;
- brak oznakowania i obetonowania skrzynek od zasuw oraz hydrantów;
- brak pokryw nasad wylotowych na hydrantach, spękaną głowicę z ubytkami żeliwa;
- spękanie tynki ścian oraz ubytki w opaskach budynków na stacjach uzdatniania wody;
- zerwaną kratkę wentylacyjną na stropie w korytarzu z widocznymi śladami zacieków i odparzeń;
- wykruszenia betonu w narożnikach żelbetowej płyty studni;
- ogniska korozji armatury części nadziemnej studni;
- nieuporządkowany teren przy studni – zalegające fragmenty starej płyty betonowej;
- ogniska korozji powierzchniowej na zbiornikach wody oraz wyrównawczym;
- liczne ogniska korozji na zaworach przy zbiorniku wyrównawczym;
- braki ogrodzenia;
- silnie zawilgoconą posadzkę, ślady zawilgoceń na suficie;
- ogniska korozji w przypadku sieci wodociągowych, złuszczenia farby na takich elementach sieci jak hydranty naziemne i zasuw;
- niemożliwe do odnalezienia zasuw (nasypana ziemia, utwardzone zjazdy, brak większości tabliczek z oznaczeniami).

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Zdjęcia nr 1 i 2

Skorodowany wodociąg (ujęcie Żabczyn, gmina Górzycy) oraz niedostateczny stan techniczny i sanitarny obiektu ujęcia wody w Górzycy

Źródło: materiały kontrolne NIK.

Przykłady

W Gminnym Zakładzie Gospodarki Komunalnej w Starym Dzierzgoniu Powiatowy Inspektor Nadzoru Budowlanego w Sztumie przeprowadził kontrolę doraźną, którą objęto stan techniczny oraz przydatność do użytkowania ośmiu stacji uzdatniania wody i trzy wybrane odcinki sieci wodociągowej; w wyniku kontroli stwierdzono m.in., że:

- instalacja elektryczna i instalacje i urządzenia służące ochronie środowiska nie były poddawane kontrolom pięcioletnim w żadnym z obiektów, nie przeprowadzono kontroli stanu technicznego obudów studni głębinowych i chłonnych, a ponadto stwierdzono ubytki tynku ścian zewnętrznych, nieszczelne pokrycie dachu, ubytki powłoki malarskiej i tynków wewnątrz budynku, zawilgoconą i spękaną posadzkę, zastoiny wody, zabrudzone, zawilgocone ściany, widoczne zacieki na ścianach i stropie, mech, na zbiornikach technologicznych, konstrukcji wsporczej zbiorników oraz armaturze widoczne złuszczenia powłok malarskich i korozja, blachy zabezpieczające kanały technologiczne w posadzce skorodowane;
- w zakresie obudów studni głębinowych: żelbetowe płyty wieńczące porośnięte mchem i popękane, uszkodzone krawędzie, łuszczące się powłoki malarskie włączów stalowych, widoczne ślady korozji, uszkodzone lub brak kominków wentylacyjnych, korozja drabinek prowadzących do wnętrza studni, zabrudzone niemalowane ściany obudowy, brak opasek dookoła studni, zastoiny wody na dnie, brak zabezpieczenia włączów przed dostępem osób postronnych.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

W Gminnym Zakładzie Gospodarki Komunalnej w Teresinie, w wyniku przeprowadzonych czynności kontrolnych Powiatowy Inspektor Nadzoru Budowlanego w Sochaczewie stwierdził m.in.:

- w stacji uzdatniania wody Maurycew – pojedyncze śruby przy połączeniach elementów instalacji ze śladami korozji, zerwana kratka wentylacyjna na stropie w korytarzu z widocznymi śladami zacieków i odparzeń, brak daszka na jednym z kominków wentylacyjnych na dachu oraz kilku osłon na elewacjach przy złączach instalacji odgromowej, uszkodzone kolanko odpływowe przy rurach spustowych odprowadzających wody opadowe z dachu oraz części betonowych odpływów pod rurami spustowymi ze spadkiem w kierunku ściany budynku, występujące ogniska korozji elementów instalacji odgromowej na dachu;
- na odcinku sieci wodociągowej w miejscowości Maurycew – większość zasuw niemożliwa do odnalezienia (nasypana ziemia, utwardzone zjazdy, brak większości tabliczek z oznaczeniami), przedłożono protokół z wydajności trzech hydrantów, brak protokołu dotyczącego pozostałych 11 hydrantów (hydranty wymagają odpowiedniego pomalowania), brak pokryw nasady, część hydrantów niewidoczna, w części nieoznakowane tabliczkami, nie przedłożono protokołu z kontroli okresowej pięcioletniej stanu technicznego;
- odcinek sieci wodociągowej w miejscowości Skrzelew – większość zasuw niemożliwa do odnalezienia (nasypana ziemia, utwardzone zjazdy, brak większości tabliczek z oznaczeniami), przedłożono protokół z wydajności trzech hydrantów, brak protokołu dotyczącego pozostałych 15 hydrantów, brak pokryw nasady, w części nieoznakowane tabliczkami, nie przedłożono protokołu z kontroli okresowej pięcioletniej stanu technicznego;
- odcinek sieci wodociągowej w miejscowości Szymanów przy ul. Zielonej – większość zasuw jest niemożliwa do odnalezienia (nasypana ziemia, utwardzone zjazdy, brak większości tabliczek z oznaczeniami), przedłożono protokół z wydajności trzech hydrantów, brak protokołu dotyczącego pozostałych siedmiu hydrantów, brak pokryw nasady, w części nieoznakowane tabliczkami, nie przedłożono protokołu z kontroli okresowej pięcioletniej stanu technicznego.

W przypadku kierowników jednej czwartej skontrolowanych jednostek, w wyniku przeprowadzonych kontroli, w związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, jeszcze w toku kontroli NIK, wystawiono lub zadeklarowano wystawienie mandatów karnych.

Strefy ochronne

Stosownie do art. 121 ust. 3 ustawy *prawo wodne*, strefę ochronną obejmującą wyłącznie teren ochrony bezpośredniej ustanawia się dla każdego ujęcia wody, z wyłączeniem ujęć wody służących do zwykłego korzystania z wód. W objętych kontrolą jednostkach co do zasady zostały ustanowione strefy ochronne obejmujące wyłącznie teren ochrony bezpośredniej, niemniej jednak w siedmiu jednostkach (przedsiębiorstwa w: Dębnicy Kaszubskiej, Górzycy, Izbicku, Łysomicach, Starym Dzierzgoniu, Świdnicy, Teresinie) strefy ochronne zostały ustanowione nie dla wszystkich ujęć wody.

Przykłady

Na terenie działania **Zakładu Usług Komunalnych Łysomice** funkcjonowały dwa ujęcia wody, decyzją Dyrektora Zarządu Zlewni w Toruniu dla ujęcia wody w Świerczynach ustanowiono z urzędu strefę ochronną obejmującą wyłącznie teren ochrony bezpośredniej, natomiast ujęcie wody w Gostkowie nie posiadało ustanowionej strefy ochronnej.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

W informacji otrzymanej, na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK, w toku kontroli **Zakładu Gospodarki Komunalnej i Wodociągowej w Izbicu**, Zastępca Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Gliwicach wskazał, że według posiadanej przez niego wiedzy dla ujęć wody na terenie gminy Izbicko nie zostały ustanowione strefy ochronne.

W przypadku **Zakładu Usług Komunalnych w Świdnicy** dla dwóch ujęć wody wyznaczone zostały strefy ochrony bezpośredniej, a w przypadku dwóch pozostałych ujęć Zakład czeka na ich wyznaczenie przez Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie.

W blisko połowie objętych kontrolą przedsiębiorstw (ośmiu z 20) stwierdzono nieprawidłowości związane z funkcjonowaniem ustanowionych stref, które w szczególności polegały na:

- niewłaściwym zabezpieczeniu stref ochrony bezpośredniej – braku ogrodzenia terenu ochrony bezpośredniej, złym stanie technicznym ogrodzeń, rozerwaniu siatki, braku zamknięcia kłódek, otwartej bramy wjazdowej;
- użytkowaniu gruntów do celów niezwiązanych z eksploatacją ujęcia wody;
- nieumieszczeniu tablicy zawierającej informacje o ustanowieniu strefy ochronnej i zakazie wstępu osób nieupoważnionych;
- braku zgodności tablicy informacyjnej o strefie ochronnej ujęcia wody z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 1 lipca 2019 r. w sprawie wzorów tablic informacyjnych o strefie ochronnej ujęcia wody;
- niezgodności wymiaru ogrodzenia strefy z pozwoleniem wodnoprawnym.

Zdjęcie nr 3

Cysterna oraz materiały budowlane (rury) na terenie ochrony bezpośredniej ujęcia wody w m. Budachów

Źródło: materiały kontrolne NIK.

Przykłady

W przypadku **Gminnego Zakładu Gospodarki Komunalnej w Miłoradzu** teren ochrony bezpośredniej ujęcia wody podziemnej:

- studni nr 3 w Miłoradzu został ogrodzony siatką, która była rozerwana na szerokości ok. 3 m, brama wjazdowa na teren nie była zamknięta na kłódkę (zardzewiałą), na ogrodzeniu terenu brak było tablicy informacyjnej o ustanowieniu strefy ochronnej i zakazie wstępu osób nieupoważnionych (por. zdjęcia nr 4 i 5);

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

- w Starej Kościelnicy brama wjazdowa na teren nie była zamknięta na kłódkę (zardzewiałą);
- w Kończewicach brama wjazdowa na teren nie była zamknięta na kłódkę (zardzewiałą), lecz na opaskę zaciskową z tworzywa sztucznego;
- w Gnojewie nie był ogrodzony i brak było tablicy informacyjnej o ustanowieniu strefy ochronnej i zakazie wstępu osób nieupoważnionych, co naruszało przepisy art. 129 ust. 1 i 2 ustawy *prawo wodne*, w myśl których ww. tereny powinny być ogrodzone i odpowiednio oznaczone, ponadto na ogrodzeniach terenów ochrony bezpośredniej ujęć wody w Miłoradzu (studnie 1 i 2), Starej Kościelnicy i Kończewicach umieszczono tablice informacyjne z napisem o brzmieniu *Teren ochrony bezpośredniej ujęcia wody osobom nieupoważnionym wstęp wzbroniony*, podczas gdy zgodnie z załącznikiem nr 4 do rozporządzenia w sprawie wzorów tablic informacyjnych o strefie ochronnej ujęcia wody napis na tablicy winien brzmieć *Teren ochrony bezpośredniej ujęcia wody podziemnej osobom nieupoważnionym wstęp wzbroniony*.

W **Zakładzie Gospodarki Komunalnej w Bytnicy** nie w pełni przestrzegano obowiązków dotyczących funkcjonowania stref ochronnych ujęć wody, gdyż:

- w przypadku ujęcia wody w m. Głębokie ogrodzenie strefy ochronnej było uszkodzone, co skutkowało możliwością przedostania się niepowołanych osób i zwierząt na teren ujęcia;
- w przypadku ujęcia w m. Budachów na terenie ochrony bezpośredniej przechowywano materiały budowlane, tj. 19 rur stalowych o średnicy 30 cm i długości od 3 do 8 mb. będących własnością Zakładu, cysternę na wodę stanowiącą własność Starostwa Powiatowego w Krośnie Odrzańskim (por. zdjęcie nr 3) oraz zlokalizowano 15 sztuk uli stanowiących własność prywatną Kierownika Zakładu.

Zdjęcia nr 4 i 5

Ogrodzenie strefy ochrony bezpośredniej ujęcia wody w Miłoradzu

Źródło: materiały kontrolne NIK.

Analiza ryzyka Żadne z przedsiębiorstw objętych kontrolą nie posiadało opracowanej analizy ryzyka, o której mowa w art. 133 ust. 3 ustawy *prawo wodne*. Niejednokrotnie deklarowano jej przeprowadzenie dopiero w 2022 roku. Tymczasem strefę ochronną obejmującą teren ochrony bezpośredniej i teren ochrony pośredniej ustanawia się na podstawie ww. analizy ryzyka, obejmującej ocenę zagrożeń zdrowotnych z uwzględnieniem czynników negatywnie wpływających na jakość ujmowanej wody, przeprowadzoną w oparciu o analizy hydrogeologiczne lub hydrologiczne oraz dokumentację

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

hydrogeologiczną lub hydrologiczną, analizę identyfikacji źródeł zagrożenia wynikających ze sposobu zagospodarowania terenu, a także o wyniki badania jakości ujmowanej wody. Stosownie do zapisów w art. 551 ust. 2 ustawy *prawo wodne*, właściciele ujęć wody, dla których nie ustanowiono strefy ochronnej obejmującej teren ochrony pośredniej na podstawie art. 58 ust. 1 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. – *Prawo wodne* (Dz. U. z 2017 r. poz. 1121) zostali zobligowani do przeprowadzenia przedmiotowej analizy w terminie pięciu lat od dnia 1 stycznia 2018 roku.

Przykład

Na terenie **gminy Górzycy** dwie stacje uzdatniania wody nie posiadały wyznaczonych stref ochrony bezpośredniej ujęć wody, inne dwa ujęcia wody sąsiadowały m.in. ze składowiskami odpadów niebezpiecznych lub budynkami związanymi z wielkotowarową hodowlą bydła (por. zdjęcie nr 6); w toku kontroli NIK, WIOŚ przeprowadził kontrolę obiektów inwentarskich, podczas której stwierdził nieprawidłowości w zakresie gospodarowania nawozami i wszczął postępowanie administracyjne; dyrektor przedsiębiorstwa wodociągowego zlecił opracowanie uzupełniającej dokumentacji hydrogeologicznej, która po zatwierdzeniu wskazała na konieczność określenia strefy pośredniej dla trzech ujęć wody, w szczególności z uwagi na zagrożenia zasobów wodnych.

Zdjęcie nr 6

Składowisko odpadów niebezpiecznych w najbliższym otoczeniu ujęcia wody na terenie gminy Górzycy – ujęcie Żabice

Źródło: materiały kontrolne NIK.

W przypadku ponad połowy (12 z 20) przedsiębiorstw stwierdzono niewywiązywanie się w pełni z obowiązków wynikających z pozwoleń wodnoprawnych. Pracownicy jednostek kontrolowanych nie realizowali w szczególności wymogów dotyczących badań pobieranej wody surowej, prowadzenia ewidencji czynności związanych z eksploatacją studni, prowadzenia pomiarów wydajności studni, prowadzenia dobowego rejestru pobranej wody, wykonywania analiz odprowadzanych wód popłucznych w zakresie określonym w pozwoleniu wodnoprawnym. Stwierdzono również sytuacje niewystarczającej liczby pomiarów poziomu zwierciadła wody w studniach, brak rejestrowania wyników pomiarów w książce eksploatacji studni, wykorzystywanie wodomierzy bez ważnej legalizacji.

Niewypełnianie obowiązków wynikających z pozwoleń wodnoprawnych

Przykłady

W Zakładzie Gospodarki Komunalnej i Wodociągowej w Izbicku nie wypełniano części obowiązków, określonych w pozwoleniach wodnoprawnych:

- nie zapewniono prowadzenia badań jakości wody pobieranej ze *starego* ujęcia Kraśnicy;
- rejestracja wielkości wody, pobieranej z wszystkich trzech ujęć, znajdujących się na terenie gminy, nie była prowadzona w oparciu o codzienne odczyty wodomierzy, dla *starego* ujęcia w Kraśnicy nie prowadzono rejestru pobieranej wody;
- nie prowadzono pomiarów wydajności, a w przypadku obu ujęć w Krośnicy również pomiaru poziomu zwierciadła wody w studniach.

Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej w Miłoradzu nie wykonał następujących obowiązków określonych w pozwoleniach wodnoprawnych na pobór wody podziemnej z ujęć w Miłoradzu, Starej Kościelnicy, Kończewicach i Gnojewie:

- nie prowadził ksiąg eksploatacyjnych ujęć;
- nie wykonał w badanym okresie w każdym z ujęć 11 pomiarów wydajności i poziomu zwierciadła wody w studniach (co kwartał, w terminach wskazanych w pozwoleniach);
- z ujęcia w Miłoradzu wydobyl w 2019 r. 205.804 m³ wody i w 2020 r. 216 698 m³ wody, tj. o 71 484 m³ w 2019 r. i o 82 378 m³ w 2020 r. wody więcej niż maksymalna ilość wody pobieranej z tego ujęcia określona w pozwoleniu (na 134 320 m³);
- wykorzystywał w trzech ujęciach wody (w Starej Kościelnicy, Kończewicach i Gnojewie) wodomierze, które nie posiadały ważnych legalizacji.

Niezależnie od powyższych nieprawidłowości, w przypadku jednej czwartej objętych kontrolą przedsiębiorstw (w Dębnicy Kaszubskiej, Drzycimiu, Górzycy, Miłoradzu, Starym Dzierzgoniu) stwierdzono, że wielkości wody pobranej przekraczają ilości wskazane w pozwoleniach wodnoprawnych. Pomimo przekroczenia ilości wody pobranej w stosunku do wielkości wskazanych w pozwoleniach wodnoprawnych, przedsiębiorstwa nie poniosły opłat podwyższonych, o których mowa w art. 280 pkt 2 lit. a ustawy *prawo wodne*. Brak wydanych decyzji, o których mowa w art. 282 ust. 8 cyt. ustawy może wskazywać na niewystarczający nadzór organów Inspekcji Ochrony Środowiska.

Pomiar ilości pobranej wody

Podstawą właściwego gospodarowania zasobami wodnymi jest rzetelna wiedza dotycząca ilości wody pobranej. Stosownie do zapisów ustawy *prawo wodne*, wymóg stosowania urządzeń pomiarowych umożliwiających pomiar ilości pobranej wody przez podmiot korzystający z usług wodnych dokonujący poboru wód powierzchniowych lub podziemnych w ramach usług wodnych stosuje się od 31 grudnia 2026 roku. Zdaniem NIK, wprowadzenie tak odległego terminu na opomiarowanie wody pobranej wiąże się z brakiem możliwości w pełni efektywnego zarządzania zasobami wodnymi co najmniej przez najbliższe pięć lat. Ustalenia kontroli wskazują, że niemal połowa przedsiębiorstw posiadała wodomierze, a także przyrządy pomiarowe użytkowane na ujęciach wody oraz dokonywała odczytów na ich podstawie, natomiast nie dokonywała ich legalizacji²⁸, niejednokrotnie nawet

²⁸ Kontrolą objęto lata 2019–2021, natomiast art. 303 ust. 3 ustawy *prawo wodne* stanowiący, że do ustalenia ilości pobranych wód powierzchniowych lub wód podziemnych oraz ilości lub temperatury wprowadzanych ścieków używa się przyrządów pomiarowych podlegających prawnej kontroli metrologicznej w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 11 maja 2001 r. – *Prawo o miarach*, uchylony został 23 listopada 2019 r. wraz z wejściem w życie ustawy z dnia 11 września 2019 r. o zmianie ustawy – *Prawo wodne oraz niektórych innych ustaw*.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

pomimo bezpośrednich wskazań w tym zakresie zawartych w pozwoleniach wodnoprawnych. Brak legalizacji przyrządów pomiarowych występował z użytkowaniem przyrządów zamontowanych przez wiele lat, co przekładało się na brak gwarancji rzetelności danych dotyczących ilości pobranej wody.

Straty wody, odnotowane przez przedsiębiorstwa wodociągowe, wyniosły, w okresie objętym kontrolą, łącznie 5298,13 tys. m³ wody, przy czym największe ilościowe straty wody wyniosły 809 tys. m³, a najmniejsze 11,3 tys. m³. Dienne straty wody w przeliczeniu na 1 km sieci wodociągowej przedstawiono w infografice nr 10.

Straty wody

Przykłady

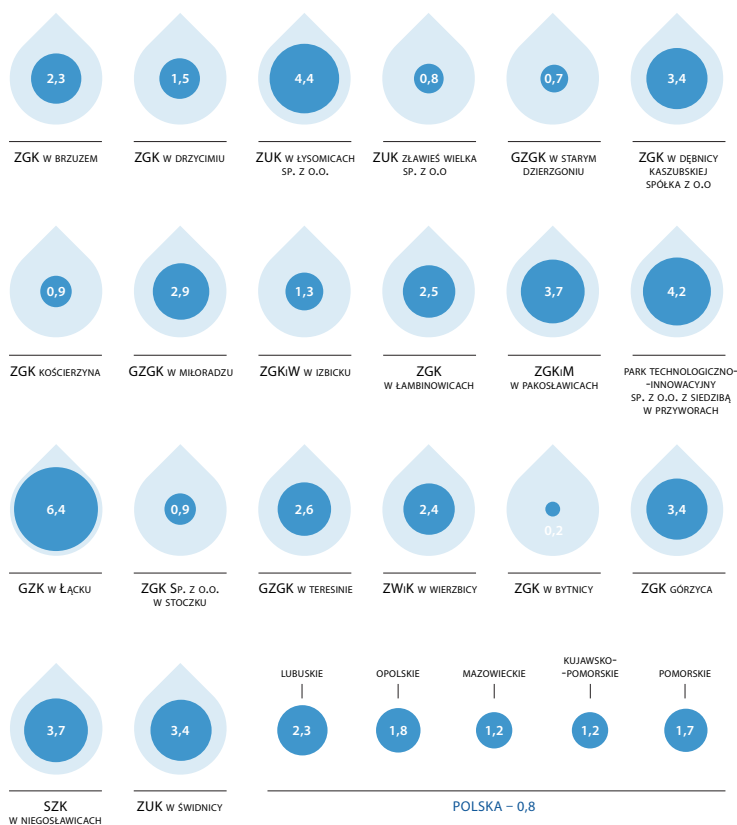
Największe ilościowe straty wody, w latach 2019–2021 (I półrocze), wystąpiły w:

Zakładzie Usług Komunalnych Łysomicach Spółce z o.o. w Gostkowie, gdzie wyniosły łącznie 809 tys. m³, w tym w 2019 roku 310 tys. m³, tj. 38,3%, w 2020 r. 332,1 tys. m³, tj. 40%, a w I połowie 2021 r. 166,9 tys. m³, tj. 41,3%.

Parku Technologiczno-Innowacyjnym Spółce z o.o. w Przyworach i stanowiły 481,7 tys. m³ wody, przy czym w poszczególnych latach objętych kontrolą straty wody wynosiły odpowiednio: 170,1 tys. m³ (34%) w 2019 r., 203,3 tys. m³ (39%) w 2020 r. i 107,8 tys. m³ (44%) w 2021 r.

Infografika nr 10

Średnie dzienne straty wody w gminach objętych kontrolą i gminach wiejskich w województwach uwzględnionych w kontroli (m³/1 km sieci), 2019 r.

Źródło: materiały kontrolne NIK.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

W ponad połowie jednostek stwierdzono, że straty wody w okresie objętym kontrolą wyniosły ponad 30% wody wyprodukowanej i wtłoczonej do sieci. W 45% objętych kontrolą przedsiębiorstw straty wody odpowiadały ponad połowie objętości wody sprzedanej. W sześciu spośród 20 objętych kontrolą jednostek straty wody przekraczały 60% objętości wody sprzedanej. W celu obniżenia wielkości strat wody przedsiębiorstwa w większości podejmowały działania, w szczególności takie jak:

- uszczelnianie sieci,
- likwidacja starych ujęć wody,
- montaż i wymiana wodomierzy,
- modernizacja i bieżące remonty sieci.

Przykłady

W celu obniżenia strat wody:

Zakład Wodociągów i Kanalizacji w Wierzbicy zamontował przemieniki częstotliwości na ujęciu w Zalesicach w 2019 r. i na ujęciu w Rzeczkowie w 2020 r. wydając łącznie 18,6 tys. zł (15,6 tys. zł w 2019 r. i 3,0 tys. zł w 2020 r.), zakupił rejestratory przepływu na ujęciach wody w Wierzbicy i Zalesicach w 2020 r. oraz w Polanach w 2021 r. o łącznej wartości 7,2 tys. zł (w tym 4,8 tys. zł w 2020 r. i 2,4 tys. zł w 2021 r.), zakupił cyfrowy detektor wycieków w 2019 r. o wartości 5,0 tys. zł, zakupił zamrażarki do rur w 2020 r. o wartości 4,2 tys. zł, zlecił badania najstarszej sieci żeliwnej w 2019 r. – koszt 0,5 tys. zł;

Zakład Komunalny Gminy Kościerzyna zakupił wodomierze klasy C – w 2020 r. wydawkowano na ten cel 108,0 tys. zł, a w 2021 r. (do 30 czerwca) – 92,0 tys. zł oraz zlikwidował stare wyeksploatowane ujęcia wody w Czestkowie i Grzybowie – wydawkowano na ten cel 118,0 tys. zł.

Samorządowy Zakład Komunalny w Niegosławicach podjął takie działania jak:

- w 2019 r. wydzielenie stref na sieci – Mycielin i Przeclaw oraz montaż wodomierzy strefowych i rejestratorów przepływów chwilowych wody, zmiany w eksploatacji stacji uzdatniania wody Gościeszowice, wdrażanie systemu zdalnego odczytu wodomierzy;
- w 2020 r. – opomiarowanie produkcji wody – montaż wodomierzy na wyjściu wody uzdatnionej, monitoring urządzeń wodociągowych z systemem powiadamiania SMS, wymiana wodomierzy R160, wydzielenie stref na sieci wodociągowej, wdrożenie systemu SCADA, monitoring poziomu wody na zbiornikach retencyjnych Zimna Brzeźnica, systematyczne kontrole zużycia wody przez odbiorców usług;
- w I półroczu 2021 r. – wymiana wodomierzy, wydzielenie stref na sieci (Niegosławice, Sucha Dolna), systematyczne kontrole zużycia wody przez odbiorców usług;
- zlikwidowano ponadto ryczałtowe rozliczanie z odbiorcami usług, dokonywano optymalizacji ciśnienia wody, bieżących kontroli urządzeń wodno-kanalizacyjnych i dobowych przepływów wody oraz niezwłocznych usuwaniach awarii,
- koszty podjętych działań w celu obniżenia strat wody w sieci wodociągowej w poszczególnych latach objętych kontrolą wynosiły odpowiednio w 2019 r. – 29 300 zł, w 2020 r. – 204 600 zł, w I połowie 2021 r. – 15 000 zł.

W Zakładzie Gospodarki Komunalnej w Górzycy nie podejmowano działań mających na celu ograniczenia strat wody z uwagi na brak odpowiednich środków finansowych i kadrowych na podjęcie monitoringu sieci.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

W okresie objętym kontrolą w przedsiębiorstwach odnotowano łącznie ok. 1,8 tys. awarii sieci wodociągowej²⁹. Średnio w skontrolowanych jednostkach wystąpiło 90 awarii ww. sieci, w latach 2019–2021(I półrocze).

Awarie sieci

Wskaźnik awaryjności sieci wodociągowej, wyrażony liczbą uszkodzeń przypadających na 1 kilometr sieci wodociągowej w jednostkach objętych kontrolą wahał się od 0,03 w Zakładzie Gospodarki Komunalnej w Łambinowicach oraz Zakładzie Usług Komunalnych w Świdnicy do 3,7 w przypadku Zakładu Gospodarki Komunalnej w Górzycy.

Infografika nr 11

Wskaźnik awaryjności sieci wodociągowej – liczba awarii/1 km sieci, 2019 r.

Źródło: materiały kontrolne NIK.

Przykłady

Najwięcej awarii, w okresie objętym kontrolą, odnotowano w:

Zakładzie Gospodarki Komunalnej w Górzycy, w której sieć uległa uszkodzeniu w 2019 r. 208 razy – awarie trwały łącznie 420 godzin (wskaźnik intensywności awarii wynosił 3,72), w 2020 r. odnotowano 150 awarii, które trwały łącznie 300 godzin (wskaźnik intensywności awarii wynosił 2,66), natomiast w I półroczu 2021 r. 21 awarii, które trwały łącznie 100 godzin (wskaźnik intensywności awarii wynosił 0,37).

Gminnym Zakładzie Gospodarki Komunalnej w Teresinie, który odnotował 232 awarie wodociągowe, w tym: w 2019 r. – 91, w 2020 r. – 99, w 2021 r. (I półrocze) – 42 awarie.

²⁹ Zakład Usług Komunalnych w Łysomicach sp. z o.o. nie prowadził rejestru awarii w latach 2019–2020, natomiast liczba awarii podana przez Gminny Zakład Komunalny w Łącku obejmuje tylko jedną awarię trwającą ponad dobę.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Przyczynami awarii sieci wodociągowych były w szczególności:

- zły stan techniczny;
- zużycie sieci wodociągowej i jej wiek – pęknięcia rurociągu, nieszczelności przewodów wodociągowych, powstających na skutek zużycia rur, naturalne zużycie spowodowane długim okresem użytkowania;
- korozja punktowa rur;
- zła jakość wbudowanych materiałów starszych wodociągów;
- uszkodzenia przez maszyny rolnicze, czy ludzi w trakcie prowadzenia robót.

Pomimo znacznej liczby awarii, nie były one długotrwałe, co może świadczyć o skuteczności podejmowanych przez przedsiębiorstwa działań doraźnych. Średni czas trwania awarii, oszacowany na podstawie danych przedsiębiorstw prowadzących rejestry czasu trwania awarii, wyniósł w latach 2019–2021 (I połowo) cztery godziny. W trzech jednostkach stwierdzono wystąpienie awarii trwających ponad dobę.

Przykłady

W Zakładzie Usług Komunalnych Łysomice Spółce z o.o. w Gostkowie, w latach 2019–2020, nie prowadzono rejestru awarii sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, w 2021 r. na terenie gminy Łysomice zarejestrowano trzy awarie trwające ponad jeden dzień: z 7 kwietnia 2021 r. w miejscowości Folzong – usunięcie 9 kwietnia; z 10 maja 2021 r. w miejscowości Łysomice – naprawa 12 maja; z 22 lipca 2021 r. w miejscowości Wytrębówice – naprawa 23 lipca.

W Zakładzie Gospodarki Komunalnej Spółce z o.o. w Stoczku, spośród odnotowanych 136 awarii sieci wodociągowej, w jednym przypadku wystąpiła przerwa w dostawie wody powyżej jednej doby (ok. 48 godzin); na czas trwania awarii spółka nie zapewniła mieszkańcom uszkodzonego odcinka sieci wodociągowej zaopatrzenia w wodę bezpieczną dla zdrowia, co zgodnie z wyjaśnieniami Prezesa wynikało z faktu, iż awaria miała miejsce w miejscowości Stoczek i obejmowała około 40 posesji, mieszkańcy we własnym zakresie zaopatrywali się w wodę zdatną do picia (najprawdopodobniej z sąsiednich posesji gdzie nie było awarii) i nie zgłaszali potrzeby dostarczenia wody zdatnej do picia, w przypadku takiej konieczności Spółka dysponuje mobilnymi zbiornikami na wodę.

Przedsiębiorstwa wodociągowe, w celu zmniejszenia liczby awarii sieci, podejmowały takie działania jak w szczególności przebudowa sieci, wymiana odcinków sieci, optymalizowanie ciśnienia wody w sieci, stały monitoring sieci.

Przykłady

W Zakładzie Gospodarki Komunalnej w Dębnicy Kaszubskiej sp. z o.o. w celu zmniejszenia awaryjności sieci oraz skrócenia czasu usuwania awarii m.in. zaplanowano przedsięwzięcia ujęte w wieloletnim planie, w tym wymianę sieci wodociągowej w miejscowości Krzywań oraz sieci z Jamrzyna do Motarzyna, które wykazują się najwyższą awaryjnością; w celu skrócenia czasu awarii sukcesywnie wykonywane jest dosprzętowanie m.in. w mini koparkę, zgrzewarkę do rur, kamerę inspekcyjną, wprowadzono dyżury popołudniowe pracowników będących w gotowości do wyjazdu do awarii.

Zakład Komunalny Gminy Kościerzyna optymalizował ciśnienie wody w sieciach wodociągowych, sukcesywnie wymieniał przewody wodociągowe wykonane ze stali i żeliwa na wodociągi z rur PE, na nowo budowanych sieciach

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

wodociągowych instalował hydranty łamane, co uniemożliwiało wypływ wody z hydrantu podczas jego uszkodzenia przez pojazdy mechaniczne, natomiast w celu skrócenia czasu usuwania awarii w terenie działała stała brygada wodociągowa, która kontrolowała pracę sieci wodociągowej.

Niejednokrotnie brak środków finansowych ograniczał lub uniemożliwiał realizację działań mających na celu zapobieganie awariom sieci.

Przykłady

Prezes Zarządu **Zakładu Usług Komunalnych Łysomice Spółka z o.o. w Gostkowie** wskazał, że nie podejmowano szerokich przedsięwzięć mających na celu ograniczenie awaryjności sieci z powodów trudnej sytuacji finansowej – awarie sieci wodociągowej i kanalizacyjnej wynikały głównie ze zużycia starej sieci budowanej z różnych dostępnych materiałów, niektóre odcinki sieci i przyłączy nie miały inwentaryzacji geodezyjnej, co sprzyja uszkodzeniu podczas innych prac prowadzonych w gruncie; w celu zmniejszenia awaryjności sieci i skrócenia czasu usuwania awarii prowadzone były przeglądy sieci, hydrantów (objazdy), bieżące reagowanie na całodobowe zgłoszenia; zmniejszenia ilości awarii możliwe jest poprzez modernizację najstarszych sieci, wybudowanych systemem gospodarczym.

Stosownie do wyjaśnień Prezesa Zarządu **Zakładu Gospodarki Komunalnej Spółki z o.o. w Stoczku**, Spółka nie podejmowała działań w celu zmniejszenia awaryjności sieci z uwagi na trudną sytuację finansową, w wieloletnim planie rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych przewidziano do realizacji w 2022 r. wymianę najstarszej części sieci wodociągowej – odcinek sieci ul. Nowej w Stoczku i w miejscowości Stoczek (Grabiny), które niewątpliwie zmniejszą awaryjność sieci.

W kontekście znacznej liczby awarii sieci wodociągowej nie bez wpływu na jakość wody pozostają również awarie sieci kanalizacyjnej, zwłaszcza związane z nieuszczelnnością sieci, uszkodzeniem przewodów kanalizacyjnych, z uwagi na ryzyko wydostawania się nieczystości poza system kanalizacyjny. Tymczasem w kontrolowanych jednostkach stwierdzano problemy związane z awariami sieci kanalizacyjnej.

Przykłady

Zakład Gospodarki Komunalnej w Dębnicy Kaszubskiej Spółka z o.o., w okresie objętym kontrolą, odnotowała łącznie 495 awarii sieci kanalizacyjnej, w tym: 295 w 2019 r., 121 w 2020 r. i 79 w I połowie 2021 r. Łączny czas trwania wszystkich awarii sieci kanalizacyjnej w ww. okresie to ok. 990 godz., w tym 590 godz. w 2019 r., 242 godz. w 2020 r. i 158 godz. w I połowie 2021 r.

Do **Zakładu Gospodarki Komunalnej Spółki z o.o. w Stoczku**, w okresie objętym kontrolą, wpłynęła skarga dotycząca zalewania posesji ściekami socjalno-bytowymi z sieci kanalizacyjnej będącej w zarządzie Spółki – skarżąca wezwała zakład do uregulowania należności poniesionej przez nią w związku z usuwaniem skutków zalania posesji ww. ściekami, z korespondencji pomiędzy Spółką, a skarżącą wynika, że do ww. zalań dochodziło od 2007 r. (...), w dniu 6 maja 2021 r. do zakładu wpłynęło pismo o kolejnym zalaniu posesji ściekami z kanalizacji i żądaniu odszkodowania 500 zł za każdy wylew ścieków lub innej propozycji rozwiązania istniejącego problemu, pismem z dnia 7 czerwca 2021 r. Spółka poinformowała skarżącą o możliwości ubiegania się o odszkodowanie z polisy ubezpieczeniowej odpowiedzialności cywilnej Zakładu.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Obowiązki informacyjne Ustalenia kontroli wskazują na niewystarczające wywiązywanie się przedsiębiorstw z obowiązków informacyjnych wobec odbiorców wody. Spośród jednostek, które na podstawie § 26 ust. 3 rozporządzenia w sprawie jakości wody były zobligowane do przekazania odbiorcom usług pisemnej informacji o podejmowanych oraz planowanych działaniach naprawczych mających na celu zapewnienie należytej jakości dostarczanej wody wraz ze wskazaniem terminu ich zakończenia aż 38,5% (pięć z 13 przedsiębiorstw) nie wywiązało się ze wskazanego obowiązku.

Stosownie do informacji otrzymanych, w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK, z urzędów gmin, informowanie konsumentów o jakości wody w przypadkach udzielenia zgody na odstępowanie, o którym mowa w § 28 ust. 1 ww. rozporządzenia, stwierdzenia warunkowej przydatności wody do spożycia lub stwierdzenia braku przydatności wody do spożycia z jednoczesnym wskazaniem możliwości jej wykorzystywania do innych celów niż do spożycia przez ludzi odbywało się w szczególności poprzez: zamieszczanie komunikatów na stronie przedsiębiorstwa i stronie urzędu gminy, w BIP urzędu gminy, tablicach ogłoszeń w miejscowościach, w miejscach ogólnodostępnych takich jak sklepy, czy przystanki autobusowe, tablicach ogłoszeń w urzędzie gminy, telefonicznym informowaniu sołtysów, czy poprzez media społecznościowe. W przypadku jednego przedsiębiorstwa (Zakład Usług Komunalnych w Świdnicy) przesyłane były wiadomości sms do mieszkańców miejscowości, dla których został wydany komunikat.

Obniżka ceny Tylko jedno przedsiębiorstwo, spośród 20 objętych kontrolą, zastosowało obniżkę ceny dostarczanej wody w latach 2019–2021 (I połowa).

Przykłady

W kontrolowanym okresie **Zakład Gospodarki Komunalnej w Łambinowicach**, na podstawie § 15 ust. 2 umów o zaopatrzenie w wodę, udzielił upustu dwóm odbiorcom (łącznie na 33 m³, tj. 130,35 zł brutto; w tym w 2019 r. na 30 m³, tj. 118,50 zł brutto i w 2020 r. na 3 m³, tj. 11,85 zł brutto); w umowach na dostawę wody zawarte zostały postanowienia uprawniające odbiorców do: a/ występowania o zwolnienie z odpłatności za okres otrzymywania wody o złej jakości lub ciśnieniu uniemożliwiającym normalne korzystanie z wody (zgodnie z § 15 ust. 1 tych umów); b/ uzyskania upustu w ilości zużytej wody – jako ekwiwalentu na płukanie instalacji wewnętrznej (zgodnie z § 15 ust. 2 tych umów) oraz c/ uzyskania odszkodowania za szkody materialne powstałe z winy ZGK w związku z dostawą wody wodociągowej (zgodnie z § 15 ust. 3 tych umów).

W pozostałych przedsiębiorstwach nie stosowano obniżek cen. W zdecydowanej większości nie zamieszczano w zawieranych z odbiorcami umowach informacji dotyczących możliwości uzyskania przedmiotowych obniżek – 13 jednostek nie odniosło się do ww. kwestii. Ponadto trzy jednostki ograniczały możliwość uzyskania obniżek do sytuacji zaistniałych na skutek okoliczności, za które przedsiębiorstwo ponosi odpowiedzialność lub umożliwiały jej uzyskanie pod warunkiem udowodnienia zawinonego przez zakład dostarczenia wody o pogorszonej bądź złej jakości lub o ciśnieniu uniemożliwiającym korzystanie z wody.

Jedynie siedem, z 20 objętych kontrolą, jednostek terminowo i rzetelnie wywiązywało się z obowiązków statystycznych wobec GUS. W sprawozdaniach zamieszczano nierzetelne dane m.in. w zakresie długości sieci wodociągowej, liczby przyłączy, ilości wody pobranej z ujęć, wielkości sprzedaży wody, strat wody, długości sieci kanalizacyjnej, wielkości ścieków odprowadzonych siecią kanalizacyjną.

Przykłady

Zakład Usług Komunalnych Łysomice Spółka z o.o. w Gostkowie do sprawozdań M-06 za 2019 r i 2020 r. podawał m.in. nieodpowiadające stanowi faktycznemu dane dotyczące ilości pobranej w 2019 r. z własnych ujęć wody, użycia wody na własne cele technologiczne za 2019 r. oraz sprzedaży wody, w związku z czym straty wody wykazane w sprawozdaniach nie przedstawiały realnych wartości.

W przypadku **Zakładu Gospodarki Komunalnej w Pakosławicach**, w sprawozdaniach M-06 złożonych do GUS w 2019 roku (za 2018 r.) i w 2020 roku (za 2019 r.) podano nierzetelne dane w zakresie ilości wody pobranej i wielkości strat wody.

Zakład Gospodarki Komunalnej Spółka z o.o. w Stoczku przekazał do GUS sprawozdania statystyczne M-06 i OS-5 za lata 2018–2020 r. z naruszeniem terminów określonych w programie badań statystycznych za dany rok – sprawozdania M-06 Spółka za lata 2018–2020 przekazała do GUS odpowiednio w terminach: 13 lutego 2019 r. (tj. 11 dni po terminie); 10 lutego 2020 r. (tj. osiem dni po terminie) i 3 lutego 2021 r. (tj. jeden dzień po terminie), natomiast sprawozdania OS-5 za analogiczne lata zostały przekazane odpowiednio: 7 lutego 2019 r. (osiem dni po terminie); 4 lutego 2020 r. (tj. cztery dni po terminie) i 9 lutego 2021 r. (tj. 11 dni po terminie).

Stwierdzono również brak rzetelności w zakresie wypełniania sprawozdań składanych do innych podmiotów niż GUS.

Ustalono, że:

Zakład Gospodarki Komunalnej w Drzycimiu w czterech z 10 badanych sprawozdań przekazanych do Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Bydgoszczy przedstawił nierzetelne dane o poborze wody na ujęciach – wykazana w sprawozdaniach ilość wody pobranej:

- na ujęciu w Drzycimiu została zaniżona za kwiecień 2019 r., marzec 2021 r. i kwiecień 2021 r. oraz zawyżona za maj 2019 r. i grudzień 2019 r. ;
- na ujęciu w Gródku została zawyżona za lipiec 2019 r. ;

Kierownik Zakładu wyjaśnił, że wskazane rozbieżności wynikają z błędów obliczenia pomiędzy kolejnymi okresami w skutek odręcznych wpisów pomiarów w dzienniku i zostaną one skorygowane celem przekazania kompletnych danych.

Zakład Wodociągów i Kanalizacji w Wierzbicy:

- w okresie od 26 lutego 2020 r. przesyłał do PGW Wody Polskie oraz do Delegatury WIOŚ w Radomiu wyniki pomiarów ilości i jakości ścieków na formularzu niezgodnym z załącznikiem nr 2 do rozporządzenia Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 20 stycznia 2020 r. w sprawie formy i układu przekazywanych wyników pomiarów ilości pobranych wód podziemnych i wód powierzchniowych oraz ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi – w szczególności w ww. dokumencie nie podano danych przyrządów pomiarowych służących do zmierzenia ilości ścieków, wyników pomiarów dla każdej doby, podano natomiast ilość odprowadzonych ścieków we wskazanym okresie;

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

– w kontrolowanym okresie nie przekazywał do PGW Wody Polskie ani do WIOŚ wymaganych informacji o wynikach prowadzonych pomiarów ilości pobieranych wód podziemnych i wód powierzchniowych.

W Gminnym Zakładzie Komunalnym w Łącku nie przekazywano do WIOŚ wyników pomiarów ilości pobieranych wód podziemnych oraz przeprowadzonych badań jakości wód powierzchniowych (przemysłowych) ze wszystkich sześciu stacji uzdatniania wody, co stanowiło naruszenie art. 304 ust. 1 pkt 2 ustawy *prawo wodne*.

Utrudnienia i ograniczenia

Kierownicy jednostek kontrolowanych wskazywali na szereg utrudnień i ograniczeń związanych z prawidłowym gospodarowaniem zasobami wodnymi. Spośród deklarowanych utrudnień wskazać można w szczególności na:

- ograniczenia zakładów budżetowych w zakresie realizacji inwestycji (brak odrębnej osobowości prawnej);
- niewystarczające środki finansowe;
- niewystarczające zasoby kadrowe wiążące się w szczególności z niewystraczającymi zasobami finansowymi;
- brak szczegółowych inwentaryzacji dawno wybudowanych sieci;
- brak strategicznego podejścia w latach poprzednich, wieloletnie zaniechania w zakresie struktury organizacyjnej i urządzeń wodociągowych;
- stara, awaryjna sieć wodociągowa i kanalizacyjna na terenach po byłych PGR-ach;
- opóźnienia w wydawaniu pozwoleń wodnoprawnych;
- zbyt niskie stawki taryfowe na wodę i ścieki, niepokrywające kosztów usług w tym zakresie oraz brak zgody Wód Polskich na zmianę taryf gwarantujących pokrycie kosztów działalności przedsiębiorstwa.

5.3. Nadzór nad zbiorowym zaopatrzeniem w wodę i odprowadzaniem ścieków

Nadzór nad zbiorowym zaopatrzeniem w wodę i odprowadzaniem ścieków okazał się nieskuteczny – w przypadku 80% skontrolowanych przedsiębiorstw stwierdzono niespełnianie przez wodę parametrów wymaganych rozporządzeniem w sprawie jakości wody, które w skrajnych przypadkach występowały przez kilkaset dni lub nawet osiem lat. Ujawniono nieprawidłowości związane z prowadzeniem monitoringu substancji promieniotwórczych w wodzie (w 25% objętych kontrolą jednostek) oraz dotyczące prowadzonej kontroli jakości wody (w ponad jednej trzeciej przedsiębiorstw).

Kontrola wewnętrzna

Stosownie do art. 5 ust. 1 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę, przedsiębiorstwo wodociągowo-kanalizacyjne ma obowiązek zapewnić zdolność posiadanych urządzeń wodociągowych i urządzeń kanalizacyjnych do realizacji dostaw wody w wymaganej ilości i pod odpowiednim ciśnieniem oraz dostaw wody i odprowadzania ścieków w sposób ciągły i niezawodny, a także zapewnić należyłą jakość dostarczanej wody i odprowadzanych ścieków. Przedsiębiorstwo jest obowiązane również do prowadzenia regularnej wewnętrznej kontroli jakości wody. Objęte kontrolą

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

przedsiębiorstwa co do zasady nie opracowały wewnętrznych procedur lub wytycznych dotyczących wewnętrznej kontroli jakości wody. Jedynymi opracowaniami były procedury postępowania na wypadek pogorszenia się jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi (przedsiębiorstwa w Niegosławicach, Świdnicy, Wierzbicy).

Przykład

Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej w Teresinie opracował natomiast wytyczne dotyczące wewnętrznej kontroli jakości wody pn. *Wykonanie prac związanych z nadzorem technologicznym nad eksploatacją obiektów zlokalizowanych na terenie Gminy Teresin na poszczególne lata*, stanowiące wymagania, jakie musi spełnić ubiegający się o zamówienie w zakresie sprawowania nadzoru technologicznego nad eksploatacją obiektów zlokalizowanych na terenie gminy.

Spśród jednostek objętych kontrolą, 90% nie korzystało z automatycznego monitoringu sieci wodociągowej (65%) lub korzystało z niego tylko częściowo (25%).

Brak automatycznego monitoringu

Przykłady

Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej w Miłoradzu do września 2021 r. nie korzystał z automatycznego monitoringu sieci wodociągowej, w ww. miesiącu zamontowany został automatyczny monitoring w stacji uzdatniania wody w Miłoradzu – koszty zakupu monitoringu wyniosły 29,2 tys. zł brutto, z tego: 15,1 tys. zł z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 i 14,1 tys. zł ze środków własnych Urzędu Gminy; automatyczny monitoring umożliwia m.in.: kontrolę procesu uzdatniania wody, zbieranie informacji z przetworników poziomu wód umieszczonych w zbiornikach wody uzdatnionej, wydawanie komend startu i zatrzymania procesu uzdatniania wody, wybór, sterowanie i kontrolę pracy pomp głębinowych, sterowanie pracą zestawu dozującego, sterowanie i kontrolę pracy pompy płuczącej i dmuchawy powietrza, zbieranie informacji z przepływomierzy elektromagnetycznych, kontrolę procesu uzdatniania wody.

W **Zakładzie Gospodarki Komunalnej w Pakosławicach** system automatycznego monitoringu został zamontowany pod koniec 2019 r., na wodociągu obsługującym Reńską Wieś, Pakosławice, Strobice, Prusinowice – składał się z trzech wodomierzy z modułem radiowym na głównych magistralach wodociągowych: na stacji uzdatniania wody Reńska Wieś (w budynku stacji na wyjściu wody uzdatnionej), w studni wodomierzowej przed miejscowością Prusinowice oraz w studni wodomierzowej przed miejscowością Strobice; systemem objęto ok. 60% całości przepływu wody w gminie; wodomierze przekazywały dane o ilościowym przepływie i ciśnieniu w ujęciu godzinowym, z możliwością pobrania raportu do 2,5 miesiąca wstecz; koszt zakupu, montażu i uruchomienia ww. systemu wyniósł 174 tys. zł i został pokryty w całości ze środków własnych Zakładu (dotacja przedmiotowa od gminy).

Brak wykorzystywania automatycznego monitorowania sieci kierownicy jednostek kontrolowanych tłumaczyli wysokimi kosztami założenia instalacji pomiarowej, zakupu specjalistycznego sprzętu.

Każda ze skontrolowanych jednostek, zgodnie z § 6 pkt 4 i 5 rozporządzenia w sprawie jakości wody, ustaliła harmonogram pobierania próbek wody do badań jakości wody oraz uzgodniła punkty czerpalne, służące do pobie-

Pobieranie próbek wody

rania próbek wody, z państwowym powiatowym inspektorem sanitarnym. Badania pobranych próbek wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi, w objętych kontrolą przedsiębiorstwach, wykonywały co do zasady laboratoria Państwowej Inspekcji Sanitarnej albo laboratoria o udokumentowanym systemie jakości prowadzonych badań wody, zatwierdzonym przez Państwową Inspekcję Sanitarną.

Monitoring substancji promieniotwórczych

W przypadku 25% skontrolowanych przedsiębiorstw stwierdzono nieprawidłowości³⁰ związane z prowadzeniem monitoringu substancji promieniotwórczych w wodzie. W przypadku trzech jednostek nie przeprowadzono obowiązkowego wstępnego monitoringu substancji promieniotwórczych, w zakresie radonu, izotopów radu: Ra-226 i Ra-228 oraz trytu, w przynajmniej jednym ujęciu wody. Pozostałe nieprawidłowości dotyczyły przekroczenia terminów powtórnych badań dotyczących występowania substancji promieniotwórczych i ich przekroczeń w ujęciach wody.

Przykłady

W Zakładzie Gospodarki Komunalnej i Wodociągowej w Izbicku:

- pomimo przekroczenia granicy wykrywalności radonu, określonej w części C załącznika nr 6 do rozporządzenia w sprawie jakości wody, w ujęciu wody w Siedlcu, drugie badanie wody pochodzącej z tego ujęcia pod kątem stężenia aktywności radonu zostało przeprowadzone dopiero 7 lutego 2019 r., mimo że powinno zostać przeprowadzone do 4 lipca 2018 r.;
- nie prowadzono pomiaru stężenia substancji promieniotwórczych pod kątem ich występowania i przekroczeń na „starym” ujęciu w Kraśnicy, natomiast wstępny monitoring substancji promieniotwórczych powinien zostać przeprowadzony we wszystkich istniejących ujęciach wody nie później niż do 31 grudnia 2018 r.

W Zakładzie Gospodarki Komunalnej w Bytnicy badanie próbek wody surowej z czterech spośród siedmiu ujęć wody, tj. w Budachowie, Dobrosułowie, Bytnicy i Grabinie, w zakresie monitoringu zawartości substancji promieniotwórczych w wodzie, wykonano z naruszeniem § 36 ust. 1 rozporządzenia w sprawie jakości wody (próbki pobrano 19 lutego 2019 r.), który stanowi że w celu określenia rozmiaru i charakteru prawdopodobnego narażenia na substancje promieniotwórcze w wodzie wstępny monitoring substancji promieniotwórczych należy przeprowadzić nie później niż w terminie do dnia 31 grudnia 2018 r.

W Gminnym Zakładzie Gospodarki Komunalnej w Miłoradzu z opóźnieniem trzech miesięcy przeprowadzono powtórne badanie wody pod kątem występowania stężenia aktywności radonu Rn-222 w trzech spośród czterech ujęć wody w gminie – przeprowadzenie drugiego badania w zakresie stężenia aktywności radonu Rn-222, w związku z podwyższonym jego stężeniem stwierdzonym w pierwszym badaniu, zgodnie z częścią D ww. załącznika nr 4 do rozporządzenia w sprawie jakości wody, należało przeprowadzić po sześciu miesiącach od pierwszego badania, a przeprowadzono je po dziewięciu miesiącach.

³⁰ Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej w Miłoradzu, Zakład Gospodarki Komunalnej i Wodociągowej w Izbicku, Zakład Gospodarki Komunalnej w Łąbinowicach, Zakład Gospodarki Komunalnej w Bytnicy, Zakład Gospodarki Komunalnej Górzycy.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

W przypadku 66% przedsiębiorstw, które przeprowadziły wstępny monitoring substancji promieniotwórczych nie wystąpiły przekroczenia dopuszczalnych norm. Stwierdzone w wyniku wstępnego monitoringu, przeprowadzonego w pozostałych jednostkach, przekroczenia dotyczyły radonu lub izotopów radu Ra-228.

W przypadku 80% skontrolowanych przedsiębiorstw stwierdzono, w okresie objętym kontrolą, niespełnianie przez wodę parametrów wymaganych rozporządzeniem w sprawie jakości wody. W jednej czwartej przedsiębiorstw objętych kontrolą zostało zakwestionowanych co najmniej 20% zbadanych próbek wody (przez ppis lub w wyniku kontroli wewnętrznej prowadzonej przez przedsiębiorstwo).

Jakość wody

Przykłady

W **Zakładzie Gospodarki Komunalnej i Wodociągowej w Izbicku**, w okresie objętym kontrolą, w wyniku wewnętrznej kontroli jakości wody trzykrotnie stwierdzono przekroczenie wartości parametrów jakości wody, określonych w rozporządzeniu w sprawie jakości wody:

- w wyniku badania udokumentowanego w sprawozdaniu z 7 maja 2019 r. w próbce wody pobranej w stacji wodociągowej w Siedlcu stwierdzono przekroczenie normy ogólnej liczby mikroorganizmów w 22°C po 72 godzinach inkubacji (117 jtk/1 ml wobec zalecanej wartości dla wody wprowadzanej do sieci wodociągowej nie większej niż 100 jtk/1 ml);
- w wyniku badania udokumentowanego w sprawozdaniu z 28 czerwca 2019 r., w próbce wody pochodzącej ze studni nr 1 przy zbiorniku w Izbicku stwierdzono przekroczenie dopuszczalnej wartości azotanów (79 mg/l wobec dopuszczalnej wartości wynoszącej 50 mg/l);
- w wyniku badania udokumentowanego w sprawozdaniu z 2 grudnia 2019 r., w próbce wody pobranej w stacji wodociągowej w Siedlcu stwierdzono przekroczenie normy mętności wody (10NTU wobec zalecanej wartości do 1 NTU);

natomiast w wyniku badań własnych ppis stwierdzono następujące przekroczenia wartości parametrów jakości wody:

- zgodnie ze sprawozdaniem z 26 lipca 2019 r., w próbce wody pochodzącej z budynku przy ul. Adama Mickiewicza w Suchodańcu stwierdzono obecność bakterii grupy Coli (35 NPL/100 ml), a w próbce wody pochodzącej z budynku przy ul. Powstańców Śląskich – obecność bakterii grupy Coli (238 NPL/100 ml) i enterokoków (8 jtk/100 ml); do sieci wodociągowej został podany środek dezynfekcyjny (podchloryn sodu); kolejne badania potwierdziły występowanie bakterii grupy Coli (>2420 NPL/100 ml) w zbiorniku w Izbicku oraz występowanie bakterii grupy Coli w zbiorniku w Izbicku na poziomie 1;
- zgodnie ze sprawozdaniem z 2 listopada 2020 r., w próbce wody pochodzącej z budynku szkoły przy ul. 15 grudnia w Izbicku stwierdzono obecność bakterii grupy Coli (wynik: 7 jtk/100 ml).

W przypadku **Gminnego Zakładu Gospodarki Komunalnej w Teresinie**, w okresie objętym kontrolą, stwierdzono, że :

- w 2019 r. we wszystkich czterech stacjach uzdatniania wody odnotowano przekroczenie parametrów jakości wody, w tym w dwóch liczby bakterii grupy Coli i ogólnej liczby mikroorganizmów, a w dwóch pozostałych zawartości manganu, ponadto na jednej żelaza;
- w 2020 r. w trzech stacjach uzdatniania wody odnotowano przekroczenie parametrów jakości wody, w tym w jednej zawartości żelaza i manganu, w drugiej zawartości manganu i w trzeciej zawartości żelaza;
- w 2021 r. (I półrocze) – nie odnotowano przekroczenia parametrów jakości wody.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

W przypadku **Zakładu Gospodarki Komunalnej w Pakoślawicach** w czerwcu, we wrześniu i w listopadzie 2019 r, czterokrotnie wystąpiły przypadki, w których woda z wodociągu w Reńskiej Wsi nie spełniała wymogów jakościowych, ze względu na przekroczenie dopuszczalnej zawartości manganu.

W jednym z przedsiębiorstw (Zakładzie Gospodarki Komunalnej w Bytnicy) zaledwie 50% wydanych przez ppis ocen stwierdziło przydatność wody do spożycia. W powyżej 44% przypadków stwierdzono warunkową przydatność do spożycia, a w przypadku blisko 6% brak przydatności wody do spożycia.

Przykłady

W **Zakładzie Gospodarki Komunalnej w Bytnicy**, w okresie objętym kontrolą, spośród 70 ocen jakości wody wydanych przez ppis, 35 wykazało przydatność wody do spożycia, 31 warunkową przydatność wody do spożycia, a cztery brak przydatności wody do spożycia; przekroczenia wartości dopuszczalnych określonych w rozporządzeniu w sprawie jakości wody najczęściej wykazywały parametry manganu i żelaza, liczby bakterii grupy Coli, liczby progowej zapachu (TON) oraz ogólnej liczby mikroorganizmów w 22°C w 1 ml wody; w przypadkach braku przydatności wody do spożycia stwierdzono:

- 37 jtk/100ml w próbce wody pobranej w dniu 7 maja 2019 r. z stacji uzdatniania wody Bytnica i 24 jtk/100ml w próbce wody pobranej w dniu 7 maja 2019 r. z stacji uzdatniania wody Bytnica przy Nadleśnictwie w zakresie liczby bakterii grupy Coli;
- 65 jtk/100ml w zakresie liczby bakterii grupy Coli w próbce wody pobranej w dniu 28 sierpnia 2019 r. z punktu poboru w Gryżynie nr 4;
- >100 jtk/100ml w zakresie liczby bakterii grupy Coli w próbce wody pobranej w dniu 9 czerwca 2020 r. z stacji uzdatniania wody Głębokie;
- 42 jtk/100ml w zakresie liczby bakterii grupy Coli w próbce wody pobranej w dniu 27 października 2020 r. z stacji uzdatniania wody Głębokie.

W **Zakładzie Wodociągów i Kanalizacji w Wierzbicy**, w okresie objętym kontrolą, ppis w Radomiu w 85 przypadkach stwierdził przydatność wody do spożycia, w ośmiu przypadkach warunkową przydatność wody do spożycia, natomiast brak przydatności wody do spożycia stwierdzono w dwóch przypadkach w 2019 r.; w przypadkach warunkowej przydatności wody do spożycia, przekroczenia dopuszczalnych wartości dotyczyły parametrów mikrobiologicznych (występowanie bakterii grupy Coli w ilości od 1 do 4 j.t.k./100 ml wody), fizyko-chemicznych (żelazo w ilości 217 ug/l – przy dopuszczalnej 200 ug/l, mangan w ilości 55 ug/l – przy dopuszczalnej 50 ug/l) oraz mętności (wynoszącej od 4 do 6,1 NTU przy dopuszczalnej wartości 1 NTU), w przypadku braku przydatności wody do spożycia, przekroczenia dotyczyły parametrów mikrobiologicznych – stwierdzono występowanie bakterii grupy Coli w ilości od 7 do 16 j.t.s./100 ml wody.

Spośród głównych parametrów wody, których przekroczenie stwierdzano w kontrolowanych jednostkach wymienić można w szczególności bakterie grupy *Coli*, ogólną liczbę mikroorganizmów, *Escherichię coli*, *Enterokoki*, jon amonu, mangan, mętność, azotany, fluorki, czy żelazo.

Przykłady

W **Gminnym Zakładzie Gospodarki Komunalnej w Miłoradzu**, w okresie od 2019 r. do 2021 r. (do 8 sierpnia), spośród 75 wyników z badania jakości wody, 29 wskazywało na przekroczenia parametrów jakości wody, tj. fluorków, jonu amonu.

W **Zakładzie Usług Komunalnych w Świdnicy**, w okresie objętym kontrolą, ppis na podstawie własnych oraz przekazanych przez zakład sprawozdań z wyników badań, wydał łącznie 54 oceny jakości wody, z tego 29 o przydatności wody do spożycia, 21 o warunkowej przydatności wody do spożycia oraz cztery oceny o braku przydatności wody do spożycia, przy czym najczęstsze przekroczenia wartości dopuszczalnych dotyczyły ogólnej liczby mikroorganizmów w 22°C, manganu, Enterokoków kałowych, bakterii z grupy Coli, Escherichia coli oraz mętności.

W **Zakładzie Gospodarki Komunalnej w Dębnicy Kaszubskiej sp. z o.o.** przekroczenia wartości dopuszczalnych określonych w rozporządzeniu w sprawie jakości wody dotyczyły występowania bakterii grupy Coli, bakterii Escherichia coli, przekroczenia zawartości manganu, ogólnej liczby bakterii w 22°C po 72 godz., mętności.

Skontrolowane przedsiębiorstwa podejmowały działania naprawcze w celu doprowadzenia jakości wody do wymagań, które w większości skutkowały poprawą jakości wody. Stwierdzono jednak przypadki, w których działania jednostek objętych kontrolą były nieskuteczne.

Przykłady

W przypadku **Zakładu Gospodarki Komunalnej w Górzycy**, w 2019 r. przez 153 dni woda była niezdatna do spożycia, w 2020 r. przez 45 dni woda była warunkowo zdatna do spożycia, w 2021 r. (w I półroczu) woda przez 25 dni była warunkowo zdatna do spożycia.

Badanie dokumentacji **Zakładu Gospodarki Komunalnej w Bytnicy** wykazało w szczególności, że pomimo podjętych działań naprawczych woda z wodociągu:

- w Bytnicy pozostawała warunkowo przydatna do spożycia od 2013 r. (decyzja ppis z 18 października 2013 r. dotycząca zapewnienia zawartości manganu, decyzja z 18 grudnia 2017 r. dotycząca mętności oraz zawartości amonowego jonu i żelaza);
- w Gryżynie pozostaje warunkowo przydatna do spożycia od 2015 r. (decyzja ppis z 3 czerwca 2015 r. dotycząca mętności oraz zawartości żelaza i manganu);
- w m. Głębokie pozostaje warunkowo przydatna do spożycia od 2017 r. (decyzja ppis z 18 grudnia 2017 r. dotycząca wartości mętności oraz zawartości żelaza i manganu).

Zakład Usług Komunalnych w Świdnicy, w przypadkach przekroczeń parametrów jakości wody, w wyniku podejmowanych działań naprawczych, usunął stwierdzone nieprawidłowości w zakresie jakości wody w terminie od 20 do 227 dni.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

- Kontrola jakości wody** W 35% objętych kontrolą jednostek³¹ stwierdzono nieprawidłowości dotyczące kontroli jakości wody prowadzonej przez przedsiębiorstwa wodociągowe. Stwierdzone nieprawidłowości dotyczyły w szczególności:
- przeprowadzania monitoringu sieci wodociągowej nieobejmującego wszystkich wymaganych parametrów, określonych w rozporządzeniu w sprawie jakości wody;
 - nieterminowego przekazywania do ppis informacji o przekroczeniach parametrów jakości wody;
 - niepoinformowania ppis o niespełnieniu norm określonych w rozporządzeniu w sprawie jakości wody;
 - niewykonywania badań jakości wody w urządzeniach wodociągowych po wystąpieniu awarii sieci wodociągowej mogących spowodować zmianę jakości wody lub braku dokonywania uzgodnień miejsc, częstotliwości oraz zakresu badań wody, o których w § 6 pkt 7 rozporządzenia w sprawie jakości wody;
 - braku podejmowania działań naprawczych zmierzających do uzyskania trwałej poprawy jakości wody pod względem fizyko-chemicznym.

Przykłady

Zakład Usług Komunalnych Łysomice Spółka z o.o. w Gostkowie przekazał ppis z opóźnieniem od 1 do 62 dni sześć spośród 13 badanych sprawozdań z badania wody, w których odnotowano przekroczenia parametrów.

W Zakładzie Gospodarki Komunalnej i Wodociągowej w Izbicku stwierdzono w szczególności, że:

- przeprowadzony w 2019 r. i w 2020 r. monitoring sieci wodociągowej pod kątem parametrów grupy B nie obejmował trzech z 40 parametrów, określonych w załączniku nr 2 do rozporządzenia w sprawie jakości wody, których obowiązek badania dotyczył zakładu;
- kierownik nie poinformował ppis o jednym przypadku, w którym woda pobrana z ujęcia w Siedlcu nie spełniała norm określonych w rozporządzeniu w sprawie jakości wody.

Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej w Miłoradzu:

- nie poddał, w latach objętych kontrolą, wody badaniom, ujętym w harmonogramach, w zakresie niektórych parametrów z grupy B określonych w załączniku nr 2 do rozporządzenia w sprawie jakości wody, tj. w ośmiu badaniach nie analizowano czterech parametrów, w sześciu badaniach jednego parametru, a w jednym badaniu jednego parametru;
- wykonał i opłacił w 2021 r. dwa badania, których ceny zostały zawyżone w stosunku do obowiązującego cennika, a ponadto badania trzech parametrów, które przeprowadza się w sytuacji dezynfekowania wody związkami chloru, czego zakład nie robił.

W Zakładzie Gospodarki Komunalnej w Bytnicy:

- nie podjęto działań naprawczych zmierzających do uzyskania trwałej poprawy jakości wody pod względem fizyko-chemicznym, pomimo iż woda w wodociągu w Bytnicy pozostaje warunkowo przydatna do spożycia

³¹ Zakład Usług Komunalnych Łysomice Spółka z o.o. w Gostkowie, Zakładzie Gospodarki Komunalnej i Wodociągowej w Izbicku, Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej w Miłoradzu, Zakładzie Gospodarki Komunalnej w Bytnicy, Zakład Gospodarki Komunalnej Górzycy, Zakład Gospodarki Komunalnej w Drzycimiu, Zakład Usług Komunalnych Zławieś Wielka sp. z o.o.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

od 2013 r.³², w Gryźynie pozostaje warunkowo przydatna do spożycia od 2015 r., a w m. Głębokie pozostaje warunkowo przydatna do spożycia od 2017 r.;

- nie wykonano zalecenia ppis, dotyczącego konieczności badania poziomu chloru w wodzie wychodzącej na sieć oraz odnotowywania tego faktu w rejestrze – zalecenie sformułowano po przeprowadzonych kontrolach stanu sanitarno-technicznego i sanitarno-porządkowego pomieszczeń i urządzeń ujęć wody w Gryźynie, Bytnicy i Dobrosułowie.

W jednostkach objętych kontrolą co do zasady nie kierowano zawiadomień w sprawach, o których mowa w art. 28 ustawy *o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę*. Jedynie w dwóch jednostkach podejmowano działania w ww. zakresie.

Przykłady

W przypadku **Zakładu Gospodarki Komunalnej w Dębnicy Kaszubskiej sp. z o.o.**, w latach 2019–2021, zostało zlokalizowanych osiem nieopomiarowanych ujęć, trzy sprawy skierowano do komendy miejskiej policji lub do prokuratury, potwierdzeniem tych działań są dwa postanowienia o umorzeniu śledztwa (2019 i 2021 r.) oraz wyrok nakazowy sądu (2021 r.).

Zakład Usług Komunalnych w Świdnicy przeprowadzał kontrolę zbiorników bezodpływowych usytuowanych na poszczególnych posesjach, wskutek której ustalono, iż cztery posesje były nielegalnie wpięte do gminnej sieci kanalizacji sanitarnej, wobec czego skierowano sprawy na drogę postępowania sądowego, za wyjątkiem jednej osoby (która dobrowolnie wykazała chęć naprawy szkody), zostały wydane wyroki sądu nakazujące zapłatę na rzecz Zakładu.

Kontrole, o których mowa w art. 7 pkt 2 ustawy *o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę* były przeprowadzane zazwyczaj przez pracowników zakładów podczas odczytów wodomierzy u odbiorców i nie były odrębnie dokumentowane.

Skargi i reklamacje konsumentów w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę i zbiorowego odprowadzania ścieków dotyczyły w szczególności jakości wody, słabego ciśnienia wody, niewystarczającego upubliczniana komunikatów dotyczących pogorszenia jakości wody, awarii sieci kanalizacyjnej.

Reklamacje i skargi

Przykłady

Do **Parku Technologiczno-Innowacyjnego Spółki z o.o. w Przyworach** wpłynęły, w okresie objętym kontrolą, dwie skargi dotyczące słabego ciśnienia wody.

Do **Samorządowego Zakład Komunalnego w Niegosławicach** wpłynęło dziewięć reklamacji/skarg w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków, dotyczących w szczególności rozliczenia należności za usługi oraz ciśnienia wody.

Do **Urzędu Gminy Teresin** wpłynęła skarga dotycząca ogłaszania komunikatów o warunkowej przydatności wody do spożycia – braku ogłoszenia komunikatu PPIS w Sochaczewie, dotyczącego wody z stacji uzdatniania wody w Piasecznicy, na głównej stronie Facebooka.

³² Za wyjątkiem okresu od 15 lutego 2021 r. (stwierdzono przydatność wody do spożycia) do 12 maja 2021 r. (stwierdzono warunkową przydatność wody do spożycia).

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Do **Zakładu Gospodarki Komunalnej Spółki z o.o. w Stoczku** wpłynęła pisemna skarga dotycząca zalewania posesji ściekami socjalno – bytowymi z sieci kanalizacyjnej będącej w zarządzie Spółki.

W połowie jednostek nie odnotowano skarg i reklamacji w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę.

Oczyszczanie ścieków

W przypadku uwzględnionych w kontroli gmin, średnio na terenie 39,4%³³ wsi występowała sieć kanalizacyjna. Na obszarze 31,6% gmin sieć kanalizacyjną wybudowano na terenie mniej niż 20% wsi. Na terenie ponad 47% gmin mniej niż połowa budynków została podłączona do sieci kanalizacyjnej. Średnio 31,8% budynków posiadało zaewidencjonowany zbiornik bezodpływowy, a przeciętnie 3,3% budynków przydomową oczyszczalnię ścieków³⁴. W wyniku kontroli ustalono, że przedsiębiorstwa wodociągowe niejednokrotnie nie posiadały informacji na temat sposobu oczyszczania ścieków. Stwierdzono nawet przypadki, w których skontrolowane jednostki nie dysponowały danymi na temat liczby budynków podłączonych do sieci kanalizacyjnej, a nawet do sieci wodociągowej.

Przykłady

Zakład Usług Komunalnych Zławieś Wielka nie posiadał informacji na temat liczby ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej i wodociągowej, liczby budynków podłączonych do sieci kanalizacyjnej czy wodociągowej, nie dysponował również danymi dotyczącymi budynków posiadających zaewidencjonowany zbiornik bezodpływowy, czy przydomową oczyszczalnię ścieków.

Zakład Gospodarki Komunalnej w Górzycy nie dysponował danymi o liczbie budynków przyłączonych do sieci wodociągowej, liczbie budynków podłączonych do sieci kanalizacyjnej, liczbie budynków posiadających zaewidencjonowany zbiornik bezodpływowy, liczbie budynków posiadających zaewidencjonowaną przydomową oczyszczalnię ścieków.

Tylko część nieczystości ciekłych była skutecznie usuwana i oczyszczana. NIK oszacowała, że średnio 48,4% mogło trafiać do środowiska w stanie nieoczyszczonym.

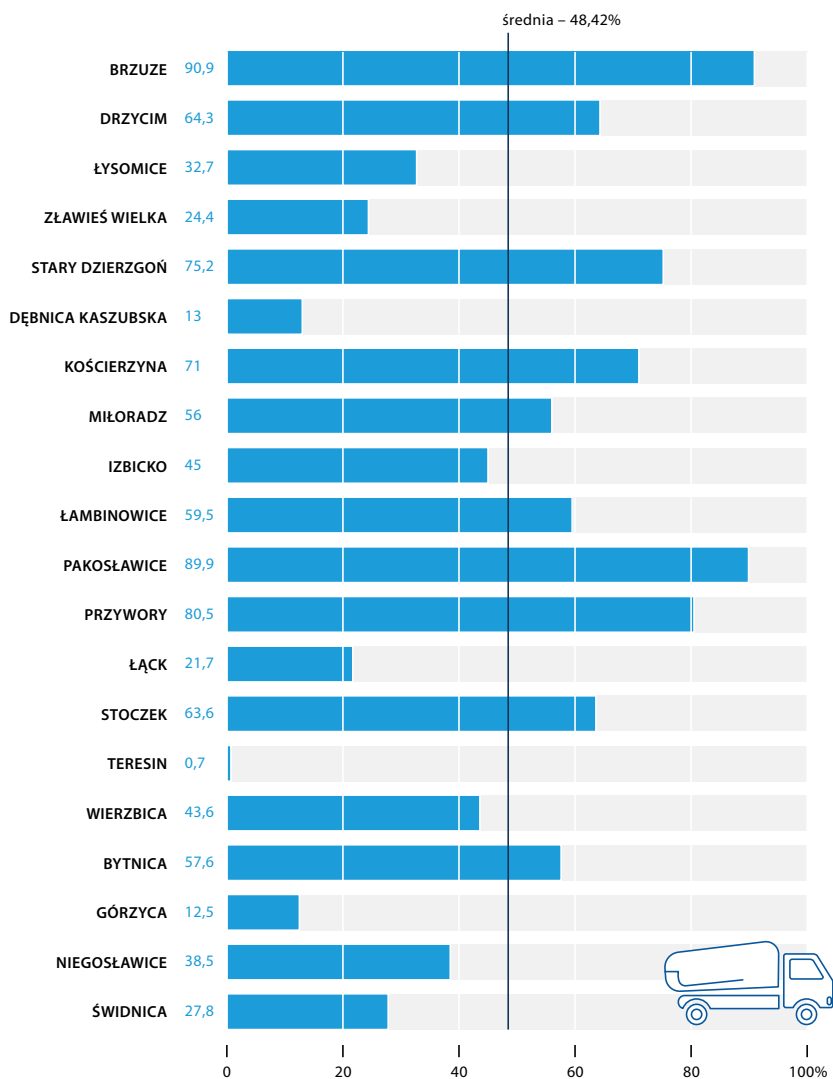
³³ Średnia nie uwzględnia Zakładu Usług Komunalnych Zławieś Wielka sp. z o.o., w przypadku którego nie dysponowano danymi w przedmiotowym zakresie.

³⁴ Obliczenia nie uwzględniają danych dotyczących Zakładu Gospodarki Komunalnej w Górzycy, Parku Technologiczno-Innowacyjnego sp. z o.o. z siedzibą w Przyworach oraz Zakładu Usług Komunalnych Zławieś Wielka sp. z o.o., w przypadku których nie dysponowano stosownymi danymi.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Infografika nr 12

Szacunkowe dane dotyczące ilości ścieków bytowych nieoczyszczonych, 2020 r.
(procent sprzedanej wody)

Źródło: ustalenia kontroli NIK, Vademecum Samorządowca, informacje z urzędów gmin.

Głównymi przyczynami wskazanego stanu był nierzetelnie sprawowany nadzór nad działaniami właścicieli nieruchomości niepodłączonych do sieci kanalizacyjnej oraz występujące w większości gmin braki w zakresie infrastruktury służącej do odbioru i oczyszczania ścieków.

6. ZAŁĄCZNIKI

6.1. Metodyka kontroli i informacje dodatkowe

Cel główny kontroli	Głównym celem kontroli było ustalenie, czy w gminach wiejskich efektywnie gospodarowano zasobami wodnymi.
Cele szczegółowe	Założono, że badania kontrolne umożliwią udzielenie odpowiedzi na następujące pytania: <ol style="list-style-type: none">1. Czy przygotowanie organizacyjne i kadrowe oraz posiadane środki finansowe były wystarczające do realizacji zadań?2. Czy prawidłowo wykonywano zadania z zakresu gospodarowania zasobami wodnymi?3. Czy sprawowano skuteczny nadzór nad zbiorowym zaopatrzeniem w wodę i odprowadzaniem ścieków?
Zakres podmiotowy	Czynności kontrolne przeprowadzono w 20 jednostkach – do próby wybrano przedsiębiorstwa wodociągowe położone na terenie pięciu województw. Województwa dobrano przy uwzględnieniu zużycia wody w gospodarstwach domowych na wsi na jednego mieszkańca oraz liczby ludności korzystającej z sieci wodociągowej na wsi. Kontrola została przeprowadzona na terenie: <ul style="list-style-type: none">– dwóch województw (lubuskie, opolskie), w przypadku których wartość przyjęta za kryterium była najniższa (niższa niż średnia pomniejszona o odchylenie standardowe);– dwóch województw (kujawsko-pomorskie, pomorskie), w przypadku których wartość kryterium była zbliżona do średniej;– jednego województwa (mazowieckie), dla którego wartość była wyższa od średniej arytmetycznej powiększonej o odchylenie standardowe. Kontrola objęła odpowiednio w województwach lubuskim i opolskim – 23,5%, mazowieckim – 6,5%, kujawsko-pomorskim – 10,5%, pomorskim – 13,3% przedsiębiorstw wodociągowych, które jako jedyne realizują zadania w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę na terenie gminy, z zapewnieniem reprezentatywności próby.
Wnioski pokontrolne	Działając na podstawie art. 53 ust. 6 ustawy o <i>NIK</i> , skierowano 20 wystąpień pokontrolnych do kierowników wszystkich skontrolowanych jednostek, w których sformułowano łącznie 116 wniosków pokontrolnych. Wnoszono w szczególności o: <ul style="list-style-type: none">– podjęcie działań w celu uzyskania pozwoleń wodnoprawnych na pobór wód podziemnych z użytkowanych ujęć;– podjęcie działań w celu uzyskania zezwolenia na prowadzenie zbiorowego zaopatrzenia w wodę;– opracowanie projektu regulaminu dostarczania wody odpowiadającego aktualnemu stanowi prawnemu;– sporządzenie i przekazanie wójtowi wieloletniego planu rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i urządzeń kanalizacyjnych;– zapewnienie terminowego składania do Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej wniosków o zatwierdzenie taryfy za zbiorowe zaopatrzenie w wodę i zbiorowe odprowadzanie ścieków;– rzetelne opracowywanie wniosków o zatwierdzenie taryf;– dostosowanie ewidencji księgowej do wymogów określonych w art. 20 ust. 5 ustawy o <i>zbiorowym zaopatrzeniu w wodę</i>;

ZAŁĄCZNIKI

- poddawanie okresowym przeglądom i kontrolom stanu technicznego posiadanej sieci wodno-kanalizacyjnej oraz obiektów służących zaopatrzeniu w wodę z częstotliwością i w zakresie wynikającym z obowiązujących przepisów;
- terminowe przeprowadzanie kontroli okresowych stanu technicznego obiektów budowlanych;
- respektowanie ograniczeń poboru wody, określonych w decyzjach;
- podjęcie działań zmierzających do wypełniania wszystkich obowiązków określonych w pozwoleniach wodnoprawnych na pobór wody;
- uzyskiwanie pozytywnej oceny higienicznej ppis dla materiałów stosowanych w procesach uzdatniania wody;
- podjęcie działań mających na celu opomiarowanie zużycia technologicznego wody;
- wykorzystywanie przyrządów pomiarowych posiadających aktualne świadectwa legalizacji;
- prawidłowe ogrodzenie i oznaczenie wszystkich stref ochronnych ujęć wody podziemnej;
- podjęcie działań zmierzających do wypełnienia obowiązku określonego § 36 ust. 1 w związku z § 2 pkt 4 rozporządzenia w sprawie jakości wody, tj. przeprowadzenia wstępnego monitoringu substancji promieniotwórczych na wszystkich ujęciach wody;
- terminowe badanie próbek wody surowej w zakresie monitoringu zawartości substancji promieniotwórczych;
- zapewnienie, aby zlecane badania wody obejmowały wszystkie wymagane parametry określone w przepisach o jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi;
- rzetelne informowanie odbiorców usług o podejmowanych oraz planowanych do podjęcia działaniach naprawczych mających na celu zapewnienie należytej jakości dostarczanej wody, wraz ze wskazaniem terminu ich zakończenia;
- wywiązywanie się z obowiązku przekazywania do WIOŚ wyników pomiarów ilości pobieranych wód oraz wyników jakości wód popłucznych;
- podjęcie działań zmierzających do motywowania odbiorców usług do racjonalnego korzystania z wody;
- stosowanie obniżek cen wody w przypadkach określonych w umowach z konsumentami;
- wyeliminowanie z zawieranych umów o zaopatrzenie w wodę oraz o zaopatrzenie w wodę i odprowadzanie ścieków, niedozwolonych klauzul, naruszających prawa konsumenta;
- zapewnienie rzetelnego nadzoru nad zbiorowym zaopatrzeniem w wodę i odprowadzaniem ścieków poprzez wykonywanie kontroli wynikających z art. 9 ust. 3 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę oraz korzystanie z uprawnień określonych w art. 7 pkt 2 ww. ustawy;
- wykonywanie zaleceń ppis sformułowanych po przeprowadzonych kontrolach;
- podjęcie działań w celu zapewnienia rzetelnego sporządzania sprawozdań M-06;
- przekazywanie do GUS sprawozdań M-06 i OS-5 zgodnie z obowiązującymi terminami.

ZAŁĄCZNIKI

Informacje o realizacji wniosków pokontrolnych	Z informacji o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych wynika, że według stanu na 24.01.2022 r. zrealizowano 43 wnioski (37%) oraz podjęto działania w celu realizacji kolejnych 48 wniosków (41,4%).
Zastrzeżenia do wystąpienia pokontrolnego	Jeden kierownik kontrolowanej jednostki (kierownik Zakładu Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Pakosławicach) złożył trzy zastrzeżenia do wystąpienia pokontrolnego, z czego, uchwałą Zespołu Orzekającego Komisji Rozstrzygającej w Najwyższej Izbie Kontroli z 8 grudnia 2021 r., dwa zostały uznane w części ³⁵ , a jedno oddalone w całości ³⁶ .
Kryteria kontroli	Kontrolę przeprowadzono na podstawie art. 2 ust. 2 ustawy o NIK z uwzględnieniem kryteriów określonych w art. 5 ust. 2 cyt. ustawy (legalności, gospodarności i rzetelności).
Okres objęty kontrolą	Lata 2019–2021 (do czasu zakończenia kontroli) oraz dowody sporządzone przed lub po okresie objętym kontrolą mające związek z kontrolą. Czynności kontrolne przeprowadzono w okresie od dnia 26 maja 2021 r. do dnia 30 września 2021 r.
Działania na podstawie art. 29 ustawy o NIK	W trybie art. 29 ust. 1 pkt 1 ustawy o NIK, uzyskano informacje w szczególności: <ul style="list-style-type: none">– z wszystkich gmin wiejskich, w tym nieobjętych kontrolą, zlokalizowanych w województwach uwzględnionych w kontroli;– od wojewódzkich inspektorów sanitarnych położonych w województwach kujawsko-pomorskim, lubuskim, mazowieckim, opolskim, pomorskim;– od Głównego Inspektora Ochrony Środowiska;– z Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie.
Udział innych organów kontroli na podstawie art. 12 ustawy o NIK	Powiatowe Inspektoraty Nadzoru Budowlanego przeprowadziły kontrole doraźne, zlecone przez NIK, na podstawie art. 12 pkt 3 ustawy o NIK, m.in. 41 stacji uzdatniania wody oraz 59 odcinków sieci wodociągowej w zakresie stanu technicznego oraz przydatności do użytkowania.
Pozostałe informacje	Kontrola <i>Gospodarowanie zasobami wodnymi przez przedsiębiorstwa wodociągowe w gminach wiejskich (P/21/102)</i> została przeprowadzona z inicjatywy własnej NIK. W kontroli uczestniczyło pięć delegatur NIK: Delegatura w Bydgoszczy, Delegatura w Gdańsku, Delegatura w Opolu, Delegatura w Warszawie, Delegatura w Zielonej Górze. W wyniku kontroli skierowano zawiadomienie o uzasadnionym podejrzeniu popełnienia w Zakładzie Gospodarki Komunalnej i Wodociągowej w Izbicku wykroczeń, o których mowa w art. 93 pkt 8 i pkt 9 ustawy <i>prawo budowlane</i> . Finansowe rezultaty kontroli wyniosły 1 457 092,96 zł, z czego 1 455 461,98 zł stanowiły finansowe lub sprawozdawcze skutki nieprawidłowości, a 1 630,98 zł korzyści finansowe.

³⁵ Uzupelnienie ustalenia stanowiącego, że na sytuację finansową Zakładu istotny wpływ miały straty wody oraz korekta fragmentu wystąpienia pokontrolnego w taki sposób, aby jednoznacznie wynikało z niego, że stanowi opis rozstrzygnięcia przyjętego przez sąd administracyjny.

³⁶ Dotyczące podanego w wystąpieniu pokontrolnym okresu objętego kontrolą.

ZAŁĄCZNIKI

Wykaz jednostek kontrolowanych

Lp.	Jednostka organizacyjna NIK przeprowadzająca kontrolę	Nazwa jednostki kontrolowanej	Imię i nazwisko kierownika jednostki kontrolowanej
1.	Delegatura w Bydgoszczy	Zakład Gospodarki Komunalnej w Brzuzem	Karol Górski od 1 lutego 2011 r.
2.		Zakład Gospodarki Komunalnej w Drzycimiu	Józef Szeligowski od 1 czerwca 2013 r.
3.		Zakład Usług Komunalnych w Łysomicach sp. z o.o.	Zdzisław Gawroński od 1 maja 2019 r. Janusz Czaplewski
4.		Zakład Usług Komunalnych Zławieś Wielka sp. z o.o.	Wiesław Kazaniecki od 1 lipca 2021 r., Sławomir Jakubowski od 1 lutego 2015 r. do 30 czerwca 2021 r.
5.	Delegatura w Gdańsku	Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej w Starym Dzierzgoniu	Wojciech Grzyb od 1 września 2015 r.
6.		Zakład Gospodarki Komunalnej w Dębnicy Kaszubskiej Spółka z o.o.	Anna Kurzawa-Gerczak od 27 czerwca 2017 r.
7.		Zakład Komunalny Gminy Kościerzyna	Arkadiusz Malinowski od 28 grudnia 2019 r., Zbigniew Małka od 11 lutego 1998 r. do 27 grudnia 2019 r.
8.		Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej w Miłoradzu	Dominika Wróbel od 2 września 2019 r., Zdzisław Muzyka do 1 lipca 2019 r.
9.	Delegatura w Opolu	Zakład Gospodarki Komunalnej i Wodociągowej w Izbicku	Przemysław Bajorek od 3 stycznia 2005 r.
10.		Zakład Gospodarki Komunalnej w Łambinowicach	Andrzej Mikucki od 13 sierpnia 2007 r.
11.		Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Pakosławicach	Łukasz Konopka od 9 marca 2020 r., Alina Karnaś-Burska od 1 kwietnia 2014 r. do 8 marca 2020 r.
12.		Park Technologiczno-Innowacyjny sp. z o.o. z siedzibą w Przyworach	Szymon Przybyłko od 12 stycznia 2021 r., Wojciech Sagański od 13 sierpnia 2015 r. do 11 stycznia 2021 r.

ZAŁĄCZNIKI

Lp.	Jednostka organizacyjna NIK przeprowadzająca kontrolę	Nazwa jednostki kontrolowanej	Imię i nazwisko kierownika jednostki kontrolowanej
13.	Delegatura w Warszawie	Gminny Zakład Komunalny w Łącku	Kinga Tomasiak od 1 czerwca 2017 r.
14.		Zakład Gospodarki Komunalnej sp. z o.o. w Stoczku	Michał Tontarski od 1 lipca 2014 r.
15.		Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej w Teresinie	Marek Misiak od 1 czerwca 2013 r.
16.		Zakład Wodociągów i Kanalizacji w Wierzbicy	Jacek Małek od 17 września 2018 r.
17.	Delegatura w Zielonej Górze	Zakład Gospodarki Komunalnej w Bytnicy	Mieczysław Pilecki od 16 stycznia 2013 r.
18.		Zakład Gospodarki Komunalnej w Górzycy	Tomasz Stupienko od 20 lipca 2020 r., Przemysław Karg od 1 kwietnia 2018 r. do 19 lipca 2020 r.
19.		Samorządowy Zakład Komunalny w Niegosławicach	Waldemar Binder od 1 marca 2019 r., Aneta Kuźniar-Poor od 1 maja 2016 r. do 28 lutego 2019 r.
20.		Zakład Usług Komunalnych w Świdnicy	Magdalena Widańska od 17 lutego 2014 r.

Wykaz ocen kontrolowanych jednostek

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności	Stany mające wpływ na wydaną ocenę:	
			prawidłowe	nieprawidłowe
1.	Zakład Gospodarki Komunalnej w Brzuzem	w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> - brak przypadków długotrwałej przerwy w dostawie wody oraz przypadków przekroczenia parametrów wody, - aktualne pozwolenia wodnoprawne, - prawidłowo ustanowione strefy ochrony bezpośredniej, właściwe oznakowanie oraz zabezpieczenie przed wstępem osób nieupoważnionych 	<ul style="list-style-type: none"> - przekazanie wniosku o zatwierdzenie taryfy organowi regulacyjnemu 136 dni po wymaganym terminie, - nieprzeprowadzenie kontroli okresowych stanu technicznego sieci wodociągowej, - niepodjęcie przez 1037 dni działań dotyczących poprawy regulaminu dostarczania wody i odprowadzania ścieków o uwagi przekazane przez organ regulacyjny, - nieprzeprowadzenie badań jakości wody, każdorazowo po awarii na sieci wodociągowej oraz badań ścieków wód popłucznych w ilości wynikających z pozwoleń wodnoprawnych
2.	Zakład Gospodarki Komunalnej w Drzycimiu	w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> - systematyczne sprawdzanie w ramach kontroli wewnętrznej jakości wody, - zlecenie badań jakości wody uprawnionym to tego laboratorium 	<ul style="list-style-type: none"> - w niepełnym stopniu chronione strefy ochrony bezpośredniej eksploatowanego ujęcia wody w Drzycimiu, - niewypełnienie obowiązków nałożonych pozwoleniem wodnoprawnym, - niewywiązanie się z obowiązku wykonania wszystkich wymaganych badań wody, - nierzetelne przygotowanie projektu taryfy za dostawę wody i zbiorowe odprowadzanie ścieków, - brak kontroli okresowych sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, - nierzetelna sprawozdawczość
3.	Zakład Usług Komunalnych w Łysomicach sp. z o.o.	w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> - przestrzeganie obowiązków związanych z funkcjonowaniem strefy ochronnej, - systematyczna kontrola wewnętrzna jakości wody oraz kontrola urządzeń wodociągowych, - zlecenie badań jakości wody uprawnionym laboratoriom, - niezwłoczne działania zmierzające do przywrócenia wymaganej jakości wody 	<ul style="list-style-type: none"> - pozwolenia wodnoprawne dla dwóch ujęć wody, które wygasły w kwietniu i lipcu 2018 r. (kolejne uzyskano dopiero w kwietniu i maju 2020 r.), - nierzetelna sprawozdawczość, - brak kontroli sieci wodociągowej i kanalizacyjnej (art. 62 ust.1 pkt 2 ustawy prawo budowlane), - opóźnienia w przekazywaniu ppis sześciu z 13 badanych sprawozdań z badania wody, - niewywiązanie się z obowiązku określonego w § 6 pkt 1 lit. c rozporządzenia w sprawie jakości wody
4.	Zakład Usług Komunalnych Zławień Wielka sp. z o.o.	w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> - uzgodnienie z ppis stałych punktów czerpalnych do pobierania próbek wody do badań oraz ustalenie harmonogramu ich pobierania 	<ul style="list-style-type: none"> - pobór wody, łącznie przez 1267 dni z dwóch ujęć wody, bez wymaganego pozwolenia wodnoprawnego, - nieprawidłowe oznakowanie i ogrodzenie stref ochrony bezpośredniej na jednej ze stacji uzdatniania wody, - nieprzeprowadzenie kontroli okresowych stanu technicznego obiektów budowlanych w zakresie sieci wodociągowej (art. 62 ust. 1 pkt 2 ustawy prawo budowlane)

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności	Stany mające wpływ na wydaną ocenę:	
			prawidłowe	nieprawidłowe
5.	Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej w Starym Dzierzgoniu	w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – zlecenie badań wody uprawnionemu laboratorium, – dokonywanie pomiarów ciśnienia dostarczonej odbiorcom wody i badanie szczelności przewodów wodociągowych, – sprawowanie skutecznego nadzoru nad jakością dostarczonej wody 	<ul style="list-style-type: none"> – nieinformowanie mieszkańców o działaniach naprawczych mających na celu zapewnienie należytej jakości dostarczonej wody, – nieprzeprowadzanie badań jakości wody, każdorazowo po awarii sieci wodociągowej, – nieterminowe przekazywanie do ppis informacji o przekroczeniach parametrów jakości wody – nieposiadanie pozwoleń wodnoprawnych na pobór wód podziemnych z czterech ujęć, – niepoddawanie kontroli okresowej (art. 62 ust. 1 pkt 2 ustawy prawo budowlane) budynków ujęć wody w zakresie badania instalacji elektrycznej i piorunochronnej, obejmującego stan sprawności połączeń, osprzętu, zabezpieczeń i środków ochrony od porażeń, oporność izolacji przewodów oraz uziemień instalacji i aparatów oraz sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, – niewykonywanie obowiązków dotyczących prawidłowego ogrodzenia ujęć wody i umieszczenia właściwych tablic zawierających informacje o ustanowieniu strefy ochronnej i zakazie wstępu osób nieupoważnionych, – niewykonanie obowiązków określonych w pozwoleniach wodnoprawnych
6.	Zakład Gospodarki Komunalnej w Dębnicy Kaszubskiej Spółka z o.o.	w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowe zabezpieczenie terenów ochrony bezpośredniej ujęć wody, – dysponowanie wymaganymi pozwoleniami wodnoprawnymi, – wykonywanie, w ramach kontroli wewnętrznej, badań jakości wody w zakresie uzgodnionym z ppis, – zlecenie badania wody uprawnionemu laboratorium, – działania mające na celu zmniejszenie strat wody, brak długotrwałych przerw w dostawie wody spowodowanych awariami 	<ul style="list-style-type: none"> – niewykonywanie kontroli pięcioletnich obiektów związanych z zaopatrzeniem w wodę, – nierzetelna sprawozdawczość, – przekroczenie wydobycia wody w stosunku do pozwolenia wodnoprawnego (w przypadku ujęcia wody w miejscowości Dobieszewo)
7.	Zakład Komunalny Gminy Kościerzyna	pozytywna	<ul style="list-style-type: none"> – posiadane pozwolenia wodnoprawne, – opracowanie wieloletniego planu rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i kanalizacyjnych, – zrealizowane zadania określone w wieloletnich planach rozwoju i modernizacji urządzeń, w miarę możliwości finansowych, – wykonywanie obowiązków wynikających z pozwoleń wodnoprawnych, – zabezpieczenie w odpowiedni sposób terenów ochrony bezpośredniej ujęć wody, 	

			<ul style="list-style-type: none"> - zapewnienie przeprowadzenia wymaganych kontroli okresowych sieci wodociągowej i kanalizacyjnej oraz dokonywanie konserwacji zarządzanej infrastruktury, - skuteczne działania ograniczające awarie i odpowiednie reagowanie po ich usunięciu, - prawidłowe i terminowe sporządzanie sprawozdań M-06, - prowadzenie skutecznego monitoringu sieci i odpowiednia kontrola urzędzeń wodociągowych 	
8.	Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej w Miłoradzu	w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> - dysponowanie odpowiednimi pozwoleniami wodnoprawnymi, - badania wody przez laboratoria posiadające wymagane uprawnienia 	<ul style="list-style-type: none"> - niezabezpieczenie w odpowiedni sposób terenów ochrony bezpośredniej czterech ujęć wody podziemnej, - niezapewnienie przeprowadzenia wymaganych kontroli okresowych sieci wodociągowej oraz sieci kanalizacyjnej, - niewykonanie części obowiązków określonych w pozwoleniach wodnoprawnych, - nierzetelna sprawozdawczość, - niepoddawanie badaniom wody pod kątem zawartości niektórych substancji z grupy B, określonych w rozporządzeniu w sprawie jakości wody - przeprowadzenie z opóźnieniem powtórnych badań wody (w trzech punktach poboru) pod kątem stężenia aktywności jednej z substancji promieniotwórczych
9.	Zakład Gospodarki Komunalnej i Wodociągowej w Izbicu	w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> - dysponowanie wymaganymi pozwoleniami wodnoprawnymi, - usuwanie na bieżąco awarii sieci, dzięki czemu czas ich trwania nie przekraczał doby i nie występowały długotrwałe przerwy w dostawie wody, - zapewnienie ochrony ujęć wody 	<ul style="list-style-type: none"> - nieprzeprowadzenie pięcioletnich kontroli elementów liniowych sieci wodociągowej, o których mowa art. 62 ust. 1 pkt 2 ustawy prawo budowlane, - niewypełnianie części obowiązków, określonych w pozwoleniach wodnoprawnych, - przeprowadzony w 2019 r. i w 2020 r. monitoring sieci wodociągowej pod kątem parametrów grupy B nie obejmował trzech z 40 parametrów, określonych w załączniku nr 2 do rozporządzenia w sprawie jakości wody, - nieterminowe przeprowadzenie drugiego badania wody pod kątem stężenia aktywności radonu, - nieprzeprowadzenie pomiaru stężenia substancji promieniotwórczych pod kątem ich występowania i przekroczeń na „starym” ujęciu w Kraśnicy, - niepoinformowanie ppis o przypadku niespełnienia norm określonych w rozporządzeniu w sprawie jakości, - nieterminowe przekazanie do ppis sprawozdania z badań jakości wody, w którym stwierdzono przekroczenie
10.	Zakład Gospodarki Komunalnej w Łambinowicach	w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> - zapewnienie utrzymania w należytym stanie technicznym, zgodnie m.in. z obowiązkami wynikającymi z udzielonych Zakładowi pozwoleń wodnoprawnych, nazimnych obiektów budowlanych związanych z procesem poboru wody 	<ul style="list-style-type: none"> - niezapewnienie przeprowadzenia pięcioletnich kontroli okresowych dla obiektu oczyszczalni ścieków w Lasocicach oraz dla elementów liniowych sieci wodociągowej i sieci kanalizacyjnej, - nieprzestrzeżenie niektórych obowiązków określonych w pozwoleniach wodnoprawnych, - nieprzewodzenie monitoringu zawartości substancji promieniotwórczych w wodzie

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności	Stany mające wpływ na wydaną ocenę:	
			prawidłowe	nieprawidłowe
11.	Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszaniowej w Pakosławicach	w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> - ważne pozwolenia wodnoprawne na pobór wód podziemnych, - prawidłowe zabezpieczenie i oznakowanie terenów ujęć wody, - skuteczne działania w celu ograniczenia strat wody, - prawidłowo prowadzona kontrola jakości wody 	<ul style="list-style-type: none"> - opracowanie projektu regulaminu dostarczenia wody naruszającego przepisy ustawy z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzeniu ścieków, a po jego unieważnieniu zaniechanie podjęcia działań zmierzających do opracowania projektu nowego regulaminu, - brak opracowania wieloletniego planu rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych, - niedopełnienie obowiązków dotyczących przeprowadzania kontroli okresowych sieci wodociągowych, - brak realizacji części zadań wynikających z pozwoleń wodnoprawnych, - wykorzystywanie wodomierza nieposiadającego ważnego dopuszczenia do użytkowania, - nierzetelna sprawozdawczość, - nieudzielenie odbiorcom informacji o działaniach naprawczych w czterech przypadkach
12.	Park Technologiczno-Innowacyjny sp. z o.o. z siedzibą w Przyworach	w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> - ważne pozwolenia wodnoprawne, - prowadzone działania zmierzające do ograniczenia strat wody, - zapewnienie utrzymania w należytym stanie technicznym naziemnych obiektów budowlanych związanych z procesem poboru wody 	<ul style="list-style-type: none"> - brak prowadzenia okresowych kontroli stanu technicznego i przydatności do użytkowania obiektów liniowych, - nieprawidłowości dotyczące oznakowania ustanowionych stref ochrony ujęcia wody, - nadzór nad jakością wody nieobejmujący wszystkich wymaganych parametrów, - zlecenie (w jednym przypadku) przeprowadzenia badań laboratoryjnych, które nie spełniało wymagań
13.	Gminny Zakład Komunalny w Łącku	w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> - ważne pozwolenia wodnoprawne, - właściwy stan techniczny stacji uzdatniania wody oraz oczyszczalni ścieków, - prawidłowe zabezpieczenie ustanowionych bezpośrednich stref ochronnych 	<ul style="list-style-type: none"> - niezapewnienie wymaganych kontroli wszystkich przepompowni ścieków, - niedokonanie obowiązkowego badania jakości wody, pomimo awarii sieci wodociągowej, - zawarcie w umowach z odbiorcami usług postanowień uznanych za klauzule niedozwolone
14.	Zakład Gospodarki Komunalnej sp. z o.o. w Stoczku	w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> - aktualne pozwolenia wodnoprawne, - prawidłowe wykonywanie nakazów i zakazów dla stref ochrony bezpośredniej ujęć wody, - opracowanie wieloletniego planu rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i kanalizacyjnych, - terminowe i gospodarne realizowanie inwestycji zaplanowanych w wieloletnim planie, - regularna wewnętrzna kontrola jakości wody 	<ul style="list-style-type: none"> - niepoddawanie okresowym kontrolom sieci wodno-kanalizacyjnej oraz niektórych budynków, wykorzystywanych do zbiorowego zaopatrywania w wodę, - brak aktualnych świadectw legalizacji przyrządów pomiarowych, - nieterminowe przekazanie sprawozdań statystycznych

15.	Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej w Teresinie	w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> wypełnianie obowiązków określonych w pozwoleniach wodnoprawnych, niezwłoczne informowanie o awariach, planowanych remontach i sytuacjach związanych z pogorszeniem się jakości dostarczanej wody 	<ul style="list-style-type: none"> środki finansowe niewystarczające do pełnej realizacji zadań, w tym do przeprowadzenia prac modernizacyjnych sieci i urządzeń wodociągowych oraz kanalizacyjnych
16.	Zakład Wodociągów i Kanalizacji w Wierzbicy	w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> aktualne pozwolenia wodnoprawne, wypełnianie obowiązków określonych w pozwoleniach wodnoprawnych, prowadzenie bieżącego monitoringu sieci wodociągowo-kanalizacyjnej i jakości wody, prawidłowo zabezpieczone i oznaczone strefy ochrony bezpośredniej, podjęmowanie skutecznych działań w przypadkach awarii sieci wodociągowej lub przekroczenia parametrów jakości wody 	<ul style="list-style-type: none"> nieodstosowanie, w wymaganym terminie, Regulaminu dostarczania wody i odprowadzania ścieków, nieprzeprowadzenie okresowych kontroli stanu technicznego sieci wodociągowej i kanalizacyjnej oraz części obiektów budowlanych na ujęciach wody i oczyszczalni ścieków, nieprzekazywanie do PGW Wody Polskie i WIOŚ informacji o wynikach prowadzonych pomiarów ilości pobieranych wód podziemnych i wód powierzchniowych, niertzetelna sprawozdawczość
17.	Zakład Gospodarki Komunalnej w Bytnicy	negatywna		<ul style="list-style-type: none"> nieopracowanie wieloletniego planu rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i urządzeń kanalizacyjnych, pomimo budowy sieci, nieprzeprowadzenie okresowych kontroli stanu technicznego posiadanej infrastruktury wodno-kanalizacyjnej, niwykonanie obowiązku wynikającego z wydanych pozwoleń wodnoprawnych, użytkowanie wodomierzy bez aktualnej legalizacji, monitoring zawartości substancji promieniotwórczych wykonany z naruszeniem wymaganego terminu, niertzetelna sprawozdawczość, brak podjęcia działań naprawczych zmierzających do uzyskania trwałej poprawy jakości wody
18.	Zakład Gospodarki Komunalnej w Górzycy	negatywna		<ul style="list-style-type: none"> pobieranie wody z ujęć powyżej maksymalnych limitów określonych w pozwoleniach wodnoprawnych, nieposiadanie części pozwoleń wodnoprawnych, zły stan techniczny części obiektów budowlanych, niezapewnienie zdolności posiadanych urządzeń wodociągowych do realizacji dostaw wody w sposób niezawodny, w wymaganej jakości i ilości, nieopracowanie wieloletniego planu rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i urządzeń kanalizacyjnych, pomimo budowy sieci, nieprawidłowości w zakresie sprawozdawczości
19.	Samorządowy Zakład Komunalny w Niegosławicach	w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> prawidłowe oznaczenie, zabezpieczenie i utrzymywanie ujęć wody, skuteczny nadzór nad jakością dostarczanej wody 	<ul style="list-style-type: none"> nieterminowe kontrole okresowe obiektów budowlanych, wykorzystywanie niezalegalizowanych przyrządów pomiarowych, niertzetelna sprawozdawczość
20.	Zakład Usług Komunalnych w Świdnicy	w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> aktualne pozwolenia wodnoprawne, zalegalizowane przyrządy pomiarowe, wypełnianie obowiązków wynikających z pozwoleń wodnoprawnych na pobór wód podziemnych 	<ul style="list-style-type: none"> wprowadzanie do wód powierzchniowych ścieków z naruszeniem zapisów pozwoleń wodnoprawnych, nieterminowe przeprowadzenie okresowych kontroli pięcioletnich oraz nieprzeprowadzanie kontroli okresowych obiektów liniowych, nieprzekazywanie informacji o podejmowanych oraz planowanych działaniach naprawczych, niertzetelna sprawozdawczość

6.2. Analiza stanu prawnego i uwarunkowań organizacyjno- -ekonomicznych

Dyrektywa wodna

1. Ramowa Dyrektywa Wodna (Dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. *ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej*) zobowiązuje do podjęcia działań na rzecz ochrony śródlądowych wód powierzchniowych, wód przejściowych, wód przybrzeżnych oraz wód podziemnych.

Gospodarowanie wodami

2. Stosownie do art. 9 ustawy *prawo wodne*, gospodarowanie wodami prowadzi się z zachowaniem zasady racjonalnego i całościowego traktowania zasobów wód powierzchniowych i podziemnych, z uwzględnieniem ich ilości i jakości. W gospodarowaniu wodami uwzględnia się zasadę wspólnych interesów i wymaga się współdziałania administracji publicznej, użytkowników wód i przedstawicieli lokalnych społeczności w zakresie pozwalającym uzyskać maksymalne korzyści społeczne. Gospodarowanie wodami opiera się na zasadzie zwrotu kosztów usług wodnych, uwzględniających koszty środowiskowe i koszty zasobowe oraz analizę ekonomiczną. Gospodarowanie wodami prowadzi się w zgodzie z interesem publicznym, nie dopuszczając do wystąpienia możliwego do uniknięcia pogorszenia ekologicznych funkcji wód oraz pogorszenia stanu ekosystemów lądowych zależnych od wód. Zgodnie z art. 10 ww. ustawy zarządzanie zasobami wodnymi służy zaspokajaniu potrzeb ludności i gospodarki oraz ochronie wód i środowiska związanego z tymi zasobami, w szczególności w zakresie: zapewnienia odpowiedniej ilości i jakości wody dla ludności; ochrony przed powodzią oraz suszą; ochrony zasobów wodnych przed zanieczyszczeniem oraz niewłaściwą lub nadmierną eksploatacją; utrzymywania lub poprawy stanu ekosystemów wodnych i zależnych od wód; zapewnienia wody na potrzeby rolnictwa oraz przemysłu; tworzenia warunków dla energetycznego, transportowego oraz rybackiego wykorzystania wód; zaspokojenia potrzeb związanych z turystyką, sportem oraz rekreacją. Instrumentami zarządzania zasobami wodnymi są planowanie w gospodarowaniu wodami, zgody wodnoprawne, opłaty za usługi wodne oraz inne należności, kontrola gospodarowania wodami, system informacyjny gospodarowania wodami (art. 11 ww. ustawy). Zgodnie z art. 12 cyt. ustawy zarządzanie zasobami wodnymi jest realizowane z uwzględnieniem podziału państwa na obszary dorzeczy, regiony wodne i zlewnie.

Zbiorowe zaopatrzenie w wodę

3. Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. *o samorządzie gminnym*³⁷, do zadań własnych gminy należy w szczególności zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty w zakresie spraw dotyczących wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych. Stosownie do art. 3 ust. 1 ustawy *o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę*, zbiorowe zaopatrzenie w wodę i zbiorowe odprowadzanie ścieków jest zadaniem własnym gminy.

Gospodarka komunalna

4. Ustawa z dnia 20 grudnia 1996 r. *o gospodarce komunalnej*³⁸ określa zasady i formy gospodarki komunalnej jednostek samorządu terytorialnego, polegające na wykonywaniu przez te jednostki zadań własnych,

³⁷ Dz. U. z 2021 r. poz. 1372, ze zm.

³⁸ Dz. U. z 2021 r. poz. 679.

w celu zaspokojenia zbiorowych potrzeb wspólnoty samorządowej. Gospodarka komunalna obejmuje w szczególności zadania o charakterze użyteczności publicznej, których celem jest bieżące i nieprzerwane zaspokajanie zbiorowych potrzeb ludności w drodze świadczenia usług powszechnie dostępnych. Gospodarka komunalna może być prowadzona przez jednostki samorządu terytorialnego w szczególności w formach samorządowego zakładu budżetowego lub spółek prawa handlowego (art. 1 i 2 cyt. ustawy).

5. Zasady i warunki zbiorowego zaopatrzenia w wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi, w tym zasady działalności przedsiębiorstw wodociągowo-kanalizacyjnych, a także zasady tworzenia warunków do zapewnienia ciągłości dostaw i odpowiedniej jakości wody oraz wymagania dotyczące jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi określa ustawa o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę. Kierunki rozwoju sieci są ustalane przez gminę w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy i miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego (art. 3 ust. 3 ww. ustawy). Stosownie do art. 15 ust. 1 cyt. ustawy, przedsiębiorstwo wodociągowo-kanalizacyjne jest obowiązane zapewnić budowę urządzeń wodociągowych i urządzeń kanalizacyjnych, ustalonych przez gminę w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, w zakresie uzgodnionym w wieloletnim planie rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i urządzeń kanalizacyjnych, którego obowiązek opracowania – zgodnie z art. 21 ust. 1 cyt. ustawy – spoczywa na przedsiębiorstwie wodociągowo-kanalizacyjnym. Zawartość przedmiotowego planu (planowany zakres usług wodociągowo-kanalizacyjnych, przedsięwzięcia rozwojowo-modernizacyjne w poszczególnych latach, przedsięwzięcia racjonalizujące zużycie wody oraz wprowadzanie ścieków, nakłady inwestycyjne w poszczególnych latach, sposoby finansowania planowanych inwestycji) i tryb jego uchwalania określa art. 21 ustawy.

6. Zapewnienie zdolności posiadanych urządzeń wodociągowych i urządzeń kanalizacyjnych do realizacji dostaw wody w wymaganej ilości i pod odpowiednim ciśnieniem oraz dostaw wody i odprowadzania ścieków w sposób ciągły i niezawodny, a także zapewnienie należytej jakości dostarczanej wody i odprowadzanych ścieków stanowi obowiązek przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjnego (art. 5 ust. 1 ww. ustawy). Przedsiębiorstwo to jest jednocześnie obowiązane do prowadzenia regularnej wewnętrznej kontroli jakości wody (art. 5 ust. 1a cyt. ustawy) oraz kontroli ilości i jakości odprowadzanych ścieków bytowych i ścieków przemysłowych, a także kontroli przestrzegania warunków wprowadzania ścieków do urządzeń kanalizacyjnych (art. 9 ust. 3 ustawy).

7. Zgodnie z art. 16 ust. 1–3 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę, na prowadzenie zbiorowego zaopatrzenia w wodę lub zbiorowego odprowadzania ścieków jest wymagane uzyskanie zezwolenia wydawanego przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w drodze decyzji; zezwolenie może być wydane na wniosek przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjnego, które:

Gospodarowanie wodami

Zapewnienie zdolności urządzeń do dostaw wody

Zezwolenia na prowadzenie działalności w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę

1) ma na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej siedzibę i adres, oddział lub przedstawicielstwo w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 6 marca 2018 r. o zasadach uczestnictwa przedsiębiorców zagranicznych i innych osób zagranicznych w obrocie gospodarczym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2021 r. poz. 994, ze zm.);

2) posiada środki finansowe lub udokumentuje możliwość ich uzyskania w wysokości niezbędnej do prawidłowego prowadzenia zbiorowego zaopatrzenia w wodę i zbiorowego odprowadzania ścieków;

3) posiada środki techniczne odpowiednie do zakresu działalności, o której mowa w ust. 1.

Nie mają obowiązku uzyskania zezwolenia gminne jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, prowadzące na obszarze własnej gminy działalność na zasadach określonych w ustawie. Gminne jednostki organizacyjne opracowują projekt regulaminu dostarczania wody i odprowadzania ścieków.

Usługi wodne 8. Art. 35 ust. 1 ustawy *prawo wodne* określa, że usługi wodne polegają na zapewnieniu gospodarstwom domowym, podmiotom publicznym oraz podmiotom prowadzącym działalność gospodarczą możliwości korzystania z wód w zakresie wykraczającym poza zakres powszechnego korzystania z wód, zwykłego korzystania z wód oraz szczególnego korzystania z wód.

Gospodarstwom domowym, podmiotom publicznym oraz podmiotom prowadzącym działalność gospodarczą zapewnia się dostęp do usług wodnych na zasadach określonych w przepisach ustawy (art. 35 ust. 2 ustawy *prawo wodne*).

Usługi wodne obejmują:

1) pobór wód podziemnych lub wód powierzchniowych;

2) piętrzenie, magazynowanie lub retencjonowanie wód podziemnych i wód powierzchniowych oraz korzystanie z tych wód;

3) uzdatnianie wód podziemnych i powierzchniowych oraz ich dystrybucję;

4) odbiór i oczyszczanie ścieków;

5) wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi, obejmujące także wprowadzanie ścieków do urządzeń wodnych;

6) korzystanie z wód do celów energetyki, w tym energetyki wodnej;

7) odprowadzanie do wód lub do urządzeń wodnych – wód opadowych lub roztopowych, ujętych w otwarte lub zamknięte systemy kanalizacji deszczowej służące do odprowadzania opadów atmosferycznych albo w systemy kanalizacji zbiorczej w granicach administracyjnych miast;

8) trwałe odwadnianie gruntów, obiektów lub wykopów budowlanych oraz zakładów górniczych, a także odprowadzanie do wód – wód pochodzących z odwodnienia gruntów w granicach administracyjnych miast;

9) odprowadzanie do wód lub do ziemi wód pobranych i niewykorzystanych (art. 35 ust. 3 ww. ustawy).

Pozwolenia wodnoprawne 9. Art. 389 ustawy *prawo wodne* stanowi, że jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, pozwolenie wodnoprawne jest wymagane na:

1) usługi wodne;

2) szczególne korzystanie z wód;

3) długotrwałe obniżenie poziomu zwierciadła wody podziemnej;

- 4) rekultywację wód powierzchniowych lub wód podziemnych;
 - 5) wprowadzanie do wód powierzchniowych substancji hamujących rozwój glonów;
 - 6) wykonanie urządzeń wodnych;
 - 7) regulację wód, zabudowę potoków górskich oraz kształtowanie nowych koryt cieków naturalnych;
 - 8) zmianę ukształtowania terenu na gruntach przylegających do wód, mającą wpływ na warunki przepływu wód;
 - 9) prowadzenie przez wody powierzchniowe płynące oraz przez wały przeciwpowodziowe obiektów mostowych, rurociągów, przewodów w rurociągach osłonowych lub przepustów;
 - 10) prowadzenie przez śródlądowe drogi wodne oraz przez wały przeciwpowodziowe napowietrznych linii energetycznych i telekomunikacyjnych.
- Zgodnie z art. 400 ust. 1 i 2 cyt. ustawy, pozwolenie wodnoprawne wydaje się w drodze decyzji na czas określony, nie dłuższy niż 30 lat, liczony od dnia, w którym decyzja stała się ostateczna. Pozwolenie wodnoprawne na wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi wydaje się na okres nie dłuższy niż 10 lat, liczony od dnia, w którym decyzja stała się ostateczna.

Stosownie do art. 403 ust. 1 cyt. ustawy, w pozwoleniu wodnoprawnym ustala się cel projektowanych do wykonania urządzeń wodnych i innych robót, cel i zakres korzystania z wód, warunki wykonywania uprawnień oraz obowiązki niezbędne ze względu na ochronę zasobów środowiska, interesów ludności i gospodarki, w zasięgu oddziaływania zamierzonego korzystania z wód lub planowanych do wykonania urządzeń wodnych.

Art. 403 ust. 2 pkt 1, 3, 6, 7, 8, 9, 14, 15 ww. ustawy stanowi, że w dostosowaniu do rodzaju działalności, której dotyczy pozwolenie wodnoprawne, w pozwoleniu wodnoprawnym ustala się w szczególności:

- ilość pobieranej wody, w tym dla wód powierzchniowych maksymalną ilość m^3 na sekundę, średnią ilość m^3 na dobę, maksymalną ilość m^3 na godzinę oraz dopuszczalną ilość m^3 na rok, a dla wód podziemnych maksymalną ilość m^3 na sekundę, średnią ilość m^3 na dobę oraz dopuszczalną ilość m^3 na rok;
- ilość ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi, lub do urządzeń kanalizacyjnych, w tym maksymalną ilość m^3 na sekundę, średnią ilość m^3 na dobę oraz dopuszczalną ilość m^3 na rok, oraz stan i skład wprowadzanych ścieków albo minimalny procent redukcji substancji zanieczyszczających w procesie oczyszczania ścieków, a w przypadku ścieków przemysłowych – dopuszczalne ilości substancji zanieczyszczających, w szczególności ilości substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego, o których mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 99 ust. 1 pkt 1, wyrażone w jednostkach masy przypadających na jednostkę wykorzystywanego surowca, materiału, paliwa lub powstającego produktu oraz przewidywany sposób i efekt ich oczyszczania;
- sposób i zakres prowadzenia pomiarów ilości i jakości pobieranej wody w stanie pierwotnym;
- termin rozpoczęcia, sposób i zakres prowadzenia pomiarów ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód, do ziemi lub do urządzeń kanalizacyjnych albo wykorzystywanych rolniczo;

ZAŁĄCZNIKI

- miejsce poboru próbek ścieków;
- prowadzenie okresowych pomiarów wydajności i poziomu zwierciadła wody w studni;
- sposób postępowania w przypadku rozruchu, zatrzymania działalności lub awarii urządzeń istotnych dla realizacji pozwolenia, a także rozmiar i warunki korzystania z wód oraz urządzeń wodnych w tych sytuacjach wraz z maksymalnym dopuszczalnym czasem trwania tych warunków;
- sposób postępowania w przypadku uszkodzenia urządzeń pomiarowych.

W art. 267 ww. ustawy określono, że instrumenty ekonomiczne służące gospodarowaniu wodami stanowią:

- 1) opłaty za usługi wodne;
- 2) opłaty podwyższone;
- 3) należności za korzystanie ze śródlądowych dróg wodnych i ich odcinków oraz urządzeń wodnych stanowiących własność Skarbu Państwa, usytuowanych na śródlądowych wodach powierzchniowych;
- 4) opłata legalizacyjna, o której mowa w art. 190 ust. 2;
- 5) opłata roczna, o której mowa w art. 261 ust. 1;
- 6) wpływy z tytułu rozporządzania nieruchomościami, o którym mowa w art. 264 ust. 1;
- 7) opłata roczna, o której mowa w art. 6d ust. 4 ustawy z dnia 18 kwietnia 1985 r. *o rybactwie śródlądowym*;
- 8) wpływy z tytułu opłaty, o której mowa w art. 7 ust. 8 ustawy z dnia 18 kwietnia 1985 r. *o rybactwie śródlądowym*, w przypadkach, w których Wody Polskie są uprawnionym do rybactwa;
- 9) wpływy z umów dotyczących wykonywania rybactwa śródlądowego, o których mowa w art. 534 ust. 1 pkt 5.

Art. 268 ust. 1 cyt. ustawy stanowi, że opłaty za usługi wodne uiszczą się za:

- 1) pobór wód podziemnych lub wód powierzchniowych;
- 2) wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi;
- 3) odprowadzanie do wód:
 - a) wód opadowych lub roztopowych ujętych w otwarte lub zamknięte systemy kanalizacji deszczowej służące do odprowadzania opadów atmosferycznych albo systemy kanalizacji zbiorczej w granicach administracyjnych miast,
 - b) wód pochodzących z odwodnienia gruntów w granicach administracyjnych miast;
- 4) pobór wód podziemnych i wód powierzchniowych na potrzeby chowu i hodowli ryb oraz innych organizmów wodnych;
- 5) wprowadzanie do wód lub do ziemi ścieków z chowu lub hodowli ryb oraz innych organizmów wodnych.

Zgodnie z art. 280 cyt. ustawy opłatę podwyższoną ponosi się w razie:

- 1) korzystania z usług wodnych polegających na:
 - a) poborze wód podziemnych lub wód powierzchniowych,
 - b) wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi
- bez wymaganego pozwolenia wodnoprawnego albo pozwolenia zintegrowanego;

2) korzystania z usług wodnych polegających na:

a) poborze wód podziemnych lub wód powierzchniowych,

b) wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi

– z przekroczeniem warunków określonych w pozwoleniu wodnoprawnym albo w pozwoleniu zintegrowanym.

10. Zgodnie z art. 21 ust. 1 i 2 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę, przedsiębiorstwo wodociągowo-kanalizacyjne opracowuje wieloletni plan rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i urządzeń kanalizacyjnych będących w jego posiadaniu, zwany dalej *planem*, który określa w szczególności:

1) planowany zakres usług wodociągowo-kanalizacyjnych;

2) przedsięwzięcia rozwojowo-modernizacyjne w poszczególnych latach;

3) przedsięwzięcia racjonalizujące zużycie wody oraz wprowadzanie ścieków;

4) nakłady inwestycyjne w poszczególnych latach;

5) sposoby finansowania planowanych inwestycji.

Plan powinien być zgodny z kierunkami rozwoju gminy określonymi w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, z ustaleniami miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz ustaleniami zezwolenia wydanego temu przedsiębiorstwu na prowadzenie zbiorowego zaopatrzenia w wodę i zbiorowego odprowadzania ścieków (art. 21 ust. 3 ww. ustawy).

Przedsiębiorstwo wodociągowo-kanalizacyjne przedkłada plan wójtowi (burmistrzowi, prezydentowi miasta), który sprawdza, czy spełnia on warunki określone w ust. 3. Plan spełniający warunki określone w ust. 3 rada gminy uchwała w terminie 3 miesięcy od dnia przedłożenia planu wójtowi (burmistrzowi, prezydentowi miasta). W przypadku niepodjęcia uchwały w terminie, o którym mowa w ust. 5, plan stanowi podstawę do określenia i jednorazowego zatwierdzenia taryf. Obowiązek opracowania planu nie dotyczy przedsiębiorstw wodociągowo-kanalizacyjnych, które nie planują budowy urządzeń wodociągowych lub urządzeń kanalizacyjnych (art. 21 ust. 4–7 cyt. ustawy).

11. Zgodnie z art. 19 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę:

– rada gminy, na podstawie projektów regulaminów dostarczania wody i odprowadzania ścieków opracowanych przez przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjne, przygotowuje projekt regulaminu dostarczania wody i odprowadzania ścieków oraz przekazuje go do zaopiniowania organowi regulacyjnemu, zawiadamiając o tym przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjne;

– organ regulacyjny opiniuje projekt regulaminu dostarczania wody i odprowadzania ścieków w zakresie zgodności z przepisami ustawy i wydaje, w drodze postanowienia, na które służy zażalenie, opinię nie później niż w terminie miesiąca od dnia doręczenia tego projektu;

– rada gminy uchwała regulamin dostarczania wody i odprowadzania ścieków;

– regulamin dostarczania wody i odprowadzania ścieków jest aktem prawa miejscowego;

Wieloletni plan rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i urządzeń kanalizacyjnych

Regulamin dostarczania wody i odprowadzania ścieków

- regulamin dostarczania wody i odprowadzania ścieków określa prawa i obowiązki przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjnego oraz odbiorców usług, w tym:
 - 1) minimalny poziom usług świadczonych przez przedsiębiorstwo wodociągowo-kanalizacyjne w zakresie dostarczania wody i odprowadzania ścieków,
 - 2) warunki i tryb zawierania umów z odbiorcami usług,
 - 3) sposób rozliczeń w oparciu o ceny i stawki opłat ustalone w taryfach,
 - 4) warunki przyłączania do sieci,
 - 5) warunki techniczne określające możliwości dostępu do usług wodociągowo-kanalizacyjnych,
 - 6) sposób dokonywania przez przedsiębiorstwo wodociągowo-kanalizacyjne odbioru wykonanego przyłącza,
 - 7) sposób postępowania w przypadku niedotrzymania ciągłości usług i odpowiednich parametrów dostarczanej wody i wprowadzanych do sieci kanalizacyjnej ścieków,
 - 8) standardy obsługi odbiorców usług, w tym sposoby załatwiania reklamacji oraz wymiany informacji dotyczących w szczególności zakłóceń w dostawie wody i odprowadzaniu ścieków,
 - 9) warunki dostarczania wody na cele przeciwpożarowe;
- rada gminy przekazuje wojewodzie uchwałę w sprawie regulaminu dostarczania wody i odprowadzania ścieków wraz z opinią, o której mowa w ust. 2.

Taryfy za zbiorowe zaopatrzenie w wodę

- 12.** Zgodnie z art. 20 ustawy *o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę*:
- przedsiębiorstwo wodociągowo-kanalizacyjne określa taryfę na okres 3 lat;
 - przedsiębiorstwo wodociągowo-kanalizacyjne określa taryfę na podstawie niezbędnych przychodów po dokonaniu ich alokacji na poszczególne taryfowe grupy odbiorców usług;
 - ceny i stawki opłat określone w taryfie są różnicowane dla poszczególnych taryfowych grup odbiorców usług na podstawie udokumentowanych różnic kosztów zbiorowego zaopatrzenia w wodę i zbiorowego odprowadzania ścieków;
 - przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjne ustalają niezbędne przychody, o których mowa w ust. 2, uwzględniając w szczególności:
 - 1) koszty związane ze świadczeniem usług, poniesione w latach obrachunkowych obowiązywania poprzedniej taryfy, ustalone na podstawie ewidencji księgowej, z uwzględnieniem planowanych zmian tych kosztów w okresie obowiązywania taryfy,
 - 2) zmiany warunków ekonomicznych oraz wielkość usług i warunki ich świadczenia,
 - 3) koszty wynikające z planowanych wydatków inwestycyjnych, na podstawie planów, o których mowa w art. 21 ust. 1;
 - ewidencja księgowa, o której mowa w ust. 4 pkt 1, powinna w szczególności umożliwiać:
 - 1) wydzielenie kosztów stałych i zmiennych, przychodów związanych z poszczególnymi rodzajami działalności przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjnego, a także w odniesieniu do poszczególnych taryf,

- 2) ustalenie kosztów związanych z działalnością inwestycyjną w poprzednich trzech latach obrachunkowych, z tym że jeżeli okres prowadzenia działalności przez przedsiębiorstwo wodociągowo-kanalizacyjne w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę lub zbiorowego odprowadzania ścieków jest krótszy niż trzy lata obrachunkowe, ustalenie tych kosztów obejmuje okres liczony od dnia rozpoczęcia tej działalności,
- 3) dokonanie alokacji niezbędnych przychodów według taryfowych grup odbiorców usług.

13. Art. 62 ust. 1 pkt 1, 2 i 4 ustawy *prawo budowlane* stanowi, że obiekty budowlane powinny być w czasie ich użytkowania poddawane przez właściciela lub zarządcę kontroli:

Kontrole okresowe

- okresowej, co najmniej raz w roku, polegającej na sprawdzeniu stanu technicznego elementów budynku, budowli i instalacji narażonych na szkodliwe wpływy atmosferyczne i niszczące działania czynników występujących podczas użytkowania obiektu, instalacji i urządzeń służących ochronie środowiska, instalacji gazowych oraz przewodów kominowych (dymowych, spalinowych i wentylacyjnych);
- okresowej, co najmniej raz na pięć lat, polegającej na sprawdzeniu stanu technicznego i przydatności do użytkowania obiektu budowlanego, estetyki obiektu budowlanego oraz jego otoczenia; kontrolą tą powinno być objęte również badanie instalacji elektrycznej i piorunochronnej w zakresie stanu sprawności połączeń, osprzętu, zabezpieczeń i środków ochrony od porażeń, oporności izolacji przewodów oraz uziemień instalacji i aparatów;
- bezpiecznego użytkowania obiektu każdorazowo w przypadku wystąpienia okoliczności, o których mowa w art. 61 pkt 2.

Stosownie do art. 61 pkt 1 i 2 ww. ustawy, właściciel lub zarządca obiektu budowlanego jest obowiązany utrzymywać i użytkować obiekt zgodnie z zasadami, o których mowa w art. 5 ust. 2, a także zapewnić, dochowując należytej staranności, bezpieczne użytkowanie obiektu w razie wystąpienia czynników zewnętrznych oddziałujących na obiekt, związanych z działaniem człowieka lub sił natury, takich jak wyładowania atmosferyczne, wstrząsy sejsmiczne, silne wiatry, intensywne opady atmosferyczne, osuwiska ziemi, zjawiska lodowe na rzekach i morzu oraz jeziorach i zbiornikach wodnych, pożary lub powodzie, w wyniku których następuje uszkodzenie obiektu budowlanego lub bezpośrednie zagrożenie takim uszkodzeniem, mogące spowodować zagrożenie życia lub zdrowia ludzi, bezpieczeństwa mienia lub środowiska.

14. Stosownie do art. 120 pkt 1 ustawy *prawo wodne*, zapewnieniu odpowiedniej jakości wód ujmowanych do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi oraz zaopatrzenia zakładów wymagających wody wysokiej jakości, a także ochronie zasobów wodnych, służy ustanawianie stref ochronnych ujęć wody.

Jakość dostarczanej wody, strefy ochronne

Zgodnie z art. 121 ust. 1 ww. ustawy, strefę ochronną stanowi obszar ustanowiony na podstawie art. 135 ust. 1³⁹, na którym obowiązują nakazy, zakazy i ograniczenia w zakresie użytkowania gruntów oraz korzystania z wód.

Strefa ochronna obejmuje wyłącznie teren ochrony bezpośredniej albo teren ochrony bezpośredniej i teren ochrony pośredniej (art. 121 ust. 2 ww. ustawy). Strefę ochronną obejmującą wyłącznie teren ochrony pośredniej ustanawia się dla każdego ujęcia wody, z wyłączeniem ujęć wody służących do zwykłego korzystania z wód (art. 121 ust. 3 cyt. ustawy). Teren ochrony pośredniej ujęcia wód podziemnych obejmuje obszar zasilania ujęcia wody (art. 122 ww. ustawy).

Stosownie do art. 125 ust. 1 ustawy *prawo wodne*, granice terenu ochrony pośredniej oznacza się przez umieszczenie, w punktach przecięcia się granic ze szlakami komunikacyjnymi oraz w innych charakterystycznych punktach terenu, tablic zawierających informacje o ustanowieniu strefy ochronnej.

Wzory tablic informacyjnych o strefie ochronnej ujęcia wody, w tym ich rozmiar, kształt, kolor, wzór i wielkość napisu określa rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 1 lipca 2019 r. w sprawie wzorów tablic informacyjnych o strefie ochronnej ujęcia wody⁴⁰.

Stosownie do art. 127 ustawy *prawo wodne*, na terenie ochrony bezpośredniej zakazuje się użytkowania gruntów do celów niezwiązanych z eksploatacją ujęcia wody.

Zgodnie z art. 128 ww. ustawy, na terenie ochrony bezpośredniej należy:

- odprowadzać wody opadowe lub roztopowe w sposób uniemożliwiający przedostawanie się ich do urządzeń służących do poboru wody,
- zagospodarować teren zielenią,
- odprowadzać poza granicę terenu ochrony bezpośredniej ścieki z urządzeń sanitarnych przeznaczonych do użytku dla osób zatrudnionych przy obsłudze urządzeń służących do poboru wody,
- ograniczyć wyłącznie do niezbędnych potrzeb przebywanie osób niezatrudnionych przy obsłudze urządzeń służących do poboru wody.

Art. 129 ust. 1 i 2 cyt. ustawy stanowi, że:

- teren ochrony bezpośredniej należy ogrodzić, a jego granice przebiegające przez wody powierzchniowe oznaczyć za pomocą rozmieszczonych w widocznych miejscach stałych znaków stojących lub pływających;
- na ogrodzeniu oraz znakach należy umieścić tablice zawierające informację o ustanowieniu strefy ochronnej i zakazie wstępu osób nieupoważnionych.

Zgodnie z art. 133 ust. 1 ustawy *prawo wodne*, strefę ochronną obejmującą wyłącznie teren ochrony bezpośredniej ustanawia się z urzędu.

³⁹ Art. 135 ust. 1 stanowi, że strefę ochronną obejmującą wyłącznie teren ochrony bezpośredniej ustanawia właściwy organ Wód Polskich w drodze decyzji, natomiast teren ochrony bezpośredniej i teren ochrony pośredniej ustanawia wojewoda w drodze aktu prawa miejscowego.

⁴⁰ Dz. U. poz. 1217. Rozporządzenie weszło w życie z dniem 2 lipca 2019 r., wcześniej obowiązywało rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 maja 2004 r. w sprawie wzorów tablic informacyjnych o strefie ochronnej ujęcia wody (Dz. U. Nr 136, poz. 1457, ze zm.).

Strefę ochronną obejmującą teren ochrony bezpośredniej i teren ochrony pośredniej ustanawia się:

- 1) na wniosek właściciela ujęcia wody,
- 2) z urzędu, jeżeli właściciel ujęcia wody nie złożył wniosku, o którym mowa w pkt 1, a z przeprowadzonej analizy ryzyka, o której mowa w ust. 3, wynika potrzeba jej ustanowienia (art. 133 ust. 2 cyt. ustawy).

Stosownie do art. 133 ust. 3 ww. ustawy, wyżej wskazaną strefę ochronną ustanawia się na podstawie analizy ryzyka obejmującej ocenę zagrożeń zdrowotnych z uwzględnieniem czynników negatywnie wpływających na jakość ujmowanej wody, przeprowadzoną w oparciu o analizy hydrogeologiczne lub hydrologiczne oraz dokumentację hydrogeologiczną lub hydrologiczną, analizę identyfikacji źródeł zagrożenia wynikających ze sposobu zagospodarowania terenu, a także o wyniki badania jakości ujmowanej wody. Zgodnie z art. 133 ust. 5 ustawy *prawo wodne*, analizę ryzyka przeprowadza się dla:

- 1) ujęć wody dostarczających więcej niż 10 m³ wody na dobę lub służących zaopatrzeniu w wodę więcej niż 50 osób;
- 2) indywidualnych ujęć wody dostarczających do 10 m³ wody na dobę lub służących zaopatrzeniu w wodę do 50 osób, jeżeli woda jest dostarczana, jako woda przeznaczona do spożycia przez ludzi, w ramach działalności handlowej, usługowej, przemysłowej albo do budynków użyteczności publicznej.

15. Stosownie do art. 36 ust. 1 ustawy *prawo wodne*, podmiot korzystający z usług wodnych dokonujący poboru wód powierzchniowych lub podziemnych w ramach usług wodnych jest obowiązany do stosowania przyrządów pomiarowych umożliwiających pomiar ilości pobranych wód. Podmiot korzystający z usług wodnych wprowadzający ścieki do wód lub do ziemi w ramach usług wodnych jest obowiązany do stosowania przyrządów pomiarowych lub systemów pomiarowych umożliwiających pomiar ilości i temperatury wprowadzonych ścieków, jeżeli wprowadza do wód lub do ziemi ścieki w ilości średniej dobowej powyżej 0,01 m³/s (art. 36 ust. 2 cyt. ustawy). Zgodnie z art. 552 ust. 1 cyt. ustawy, wymóg stosowania urządzeń pomiarowych umożliwiających pomiar ilości pobranej wody oraz ilości ścieków wprowadzonych do wód lub do ziemi, o którym mowa w art. 36, stosuje się od dnia 31 grudnia 2026 r.

16. Zgodnie z § 24 pkt 1 rozporządzenia *w sprawie jakości wody*, w ramach prowadzonego nadzoru nad materiałami i wyrobami stosowanymi w procesach uzdatniania i dystrybucji wody właściwy państwowy powiatowy lub państwowy graniczny inspektor sanitarny wydaje ocenę higieniczną dla materiału lub wyrobu stosowanego w procesach uzdatniania wody.

Stosownie do § 11 pkt 4 ww. rozporządzenia, ustalenie zakresu prowadzonych badań jakości wody w porozumieniu z właściwym państwowym powiatowym lub państwowym granicznym inspektorem sanitarnym wymaga uwzględnienia dla obszaru zaopatrzenia w wodę zastosowanych technologii uzdatniania wody ze szczególnym uwzględnieniem, czy materiały i wyroby używane do uzdatniania wody uzyskały pozytywną ocenę higieniczną właściwego państwowego powiatowego inspektora sanitarnego.

Kontrola jakości wody,
obowiązki informacyjne,
przyrządy pomiarowe

Stosownie do § 26 ust. 1 i 2 rozporządzenia w sprawie jakości wody, konsumenci uzyskują informacje o jakości wody w przypadku:

- 1) udzielenia zgody na odstępstwo, o którym mowa w § 28 ust. 1⁴¹,
- 2) stwierdzenia warunkowej przydatności wody do spożycia wraz z informacją o zaleceniach i ewentualnych ograniczeniach jej wykorzystania,
- 3) stwierdzenia braku przydatności wody do spożycia z jednoczesnym wskazaniem możliwości jej wykorzystywania do innych celów niż do spożycia przez ludzi

– z komunikatów opracowywanych przez właściwego państwowego powiatowego lub państwowego granicznego inspektora sanitarnego, które są rozpowszechniane przez właściwego wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w sposób umożliwiający bezzwłoczne zapoznanie się z nimi konsumentów z obszaru, dla którego wydano komunikat. Informacja, o której mowa powyżej powinna zawierać co najmniej dane o przekroczeniach dopuszczalnych wartości parametrów jakości wody oraz związanych z nimi zagrożeniach zdrowotnych, informacje o możliwości poprawy jakości wody, zalecenia mające na celu minimalizację zagrożenia dla zdrowia ludzkiego.

Informacje o jakości wody inne niż wskazane powyżej konsumenci uzyskują zgodnie z przepisami o dostępie do informacji publicznej lub z komunikatów umieszczanych na stronie internetowej urzędu gminy oraz na stronie internetowej w szczególności przedsiębiorstw wodociągowych, jeżeli taka strona jest prowadzona (§ 26 ust. 4 cyt. rozporządzenia).

Zgodnie z § 26 ust. 3 rozporządzenia w sprawie jakości wody, w przypadku, o którym mowa w § 21 ust. 1 pkt 2–4⁴², przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjne przekazują odbiorcom usług pisemną informację o podejmowanych oraz planowanych działaniach naprawczych mających na celu zapewnienie należytej jakości dostarczanej wody wraz ze wskazaniem terminu ich zakończenia.

Stosownie do § 6 pkt 1 rozporządzenia w sprawie jakości wody, wewnętrzna kontrola jakości wody realizowana przez przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjne, o której mowa w art. 5 ust. 1a ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę, obejmuje wykonywanie badań jakości wody w urzędzeniach wodociągowych:

a) w zakresie dotyczącym:

– wymagań i parametrów objętych monitoringiem zgodnie z częścią A i częścią B załącznika nr 2 do rozporządzenia, z zastrzeżeniem § 13 ust. 1 pkt 1

⁴¹ § 28 ust. 1 stanowi, że w przypadku gdy woda nie spełnia wymagań określonych w części B załącznika nr 1 do rozporządzenia, z wyłączeniem wymagań określonych dla bromianów i ołowiu, i nie jest możliwe przywrócenie jej jakości do stanu wymaganego przepisami rozporządzenia w terminie 30 dni, podmioty, o których mowa w § 6 i § 7, mogą wystąpić z wnioskiem do właściwego państwowego powiatowego lub państwowego granicznego inspektora sanitarnego o udzielenie zgody na odstępstwo od tych wymagań.

⁴² Stwierdzenie przydatności wody do spożycia na warunkach udzielonego odstępstwa w odniesieniu do przypadku określonego w § 28 ust. 1, § 31 ust. 1 i § 32 ust. 1; warunkowej przydatności wody do spożycia w przypadkach, o których mowa w ust. 2–4; braku przydatności wody do spożycia – w przypadku przekroczenia parametrów mikrobiologicznych oraz w sytuacji, gdy woda jest niezdatna do użycia, a jej jakość zagraża zdrowiu konsumentów – z jednoczesnym wskazaniem, po przeprowadzeniu oceny bezpieczeństwa zdrowotnego konsumentów, czy woda może być wykorzystywana do innych celów niż do spożycia przez ludzi

i § 14 ust. 1 pkt 1 w przypadku przeprowadzenia oceny ryzyka, o której mowa w § 12,

– parametrów objętych wstępnym monitoringiem substancji promieniotwórczych,

– parametrów objętych kontrolnym monitoringiem substancji promieniotwórczych;

b) z częstotliwością nie mniejszą niż określona w załączniku nr 3 do rozporządzenia, z zastrzeżeniem § 14 ust. 1 pkt 2, w przypadku przeprowadzenia oceny ryzyka, o której mowa w § 12, oraz ustaloną w § 15, gdy nie wystąpią okoliczności mogące spowodować zmianę jakości wody, oraz

c) każdorazowo po wystąpieniu okoliczności mogących spowodować zmianę jakości wody, szczególnie jej pogorszenie, w szczególności awarii sieci wodociągowej, awarii systemu uzdatniania wody, wymiany sieci wodociągowej, oddania do użytku nowego odcinka sieci wodociągowej, powodzi, intensywnych opadów, suszy lub w przypadku zdarzenia radiacyjnego – w uzgodnieniu z państwowym wojewódzkim inspektorem sanitarnym.

Zgodnie z § 6 pkt 4 i 5 rozporządzenia w sprawie jakości wody, ww. wewnętrzna kontrola jakości wody obejmuje również ustalanie harmonogramu pobierania próbek wody do badań jakości wody, zgodnie z częstotliwością nie mniejszą niż określona w załączniku nr 3 do rozporządzenia, z zastrzeżeniem § 14 ust. 1 pkt 2, w przypadku wykonania oceny ryzyka, o której mowa w § 12, oraz ustaloną w § 15, w uzgodnieniu z właściwym państwowym powiatowym lub państwowym granicznym inspektorem sanitarnym, tak aby liczba próbek, w miarę możliwości, rozkładała się równomiernie w czasie i miejscu, a także wyznaczenie w uzgodnieniu z właściwym państwowym powiatowym lub państwowym granicznym inspektorem sanitarnym i w razie takiej potrzeby wykonanie przez przedsiębiorstwo wodociągowo-kanalizacyjne stałych punktów czerpalnych, służących do pobierania próbek wody.

Przedmiotowa kontrola wewnętrzna obejmuje także:

w przypadku wystąpienia okoliczności wymienionych w pkt 1 lit. c:

a) wyznaczenie miejsca lub miejsc, częstotliwości i zakresu badania jakości wody w celu określenia spełnienia wymagań określonych w rozporządzeniu w uzgodnieniu z właściwym państwowym powiatowym lub państwowym granicznym inspektorem sanitarnym,

b) uzgodnienie z właściwym państwowym powiatowym lub państwowym granicznym inspektorem sanitarnym sposobu ustalenia miejsca i przyczyny niezgodności z wymaganiami oraz zaplanowania ewentualnych działań naprawczych i ustalenie harmonogramu ich realizacji oraz niezwłoczne poinformowanie właściwego wójta (burmistrza, prezydenta miasta) o podjętych i zaplanowanych działaniach (§ 6 pkt 7 ww. rozporządzenia);

– przechowywanie sprawozdań z badań jakości wody przez okres co najmniej 5 lat od dnia ich wykonania (§ 6 pkt 8 ww. rozporządzenia).

Stosownie do art. 12 ust. 4 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę, badanie pobranych próbek wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi mogą wykonywać laboratoria Państwowej Inspekcji Sanitarnej lub inne laboratoria o udokumentowanym systemie jakości prowadzonych badań wody, zatwierdzonym przez Państwową Inspekcję Sanitarną.

Stosownie do § 10 ust.1 *rozporządzenia w sprawie jakości wody* laboratoria, z przeprowadzonego badania jakości wody sporządzają w momencie zakończenia badania jakości wody i uzyskania wyniku – cząstkowe lub całościowe sprawozdanie z badań jakości wody. Zgodnie z § 10 ust. 3 cyt. rozporządzenia, laboratoria wykonujące badania jakości wody przekazują podmiotowi zlecającemu wykonanie badań jakości wody oraz, za jego zgodą, właściwemu państwowemu powiatowemu lub państwowemu granicznemu inspektorowi sanitarnemu sprawozdanie z badań jakości wody, o którym mowa w ust. 1, w dniu sporządzenia tego sprawozdania w przypadku:

- 1) przekroczenia w badanej próbce wody wartości parametrycznych określonych w części A lub części C w tabeli 1 lp. 1 załącznika nr 1 do rozporządzenia – w przypadku przekroczenia wartości parametrycznej ≥ 10 jtk (NPL)/100 ml lub
- 2) stwierdzenia obecności w badanej próbce ciepłej wody przekroczenia parametru *Legionella* sp. powyżej 1000 jtk/100 ml lub powyżej 100 jtk/1000 ml⁴³.

Stosownie do § 6 pkt 2 *rozporządzenia w sprawie jakości wody* wewnętrzna kontrola jakości wody realizowana przez przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjne, o której mowa w art. 5 ust. 1a ustawy *o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę*, obejmuje informowanie właściwego państwowego powiatowego lub państwowego granicznego inspektora sanitarnego oraz wójta (burmistrza, prezydenta miasta) o przekroczeniach wartości parametrycznych dla:

- a) parametrów określonych w części A w tabeli 1 lub części C w tabeli 1 lp. 1 załącznika nr 1 do rozporządzenia – w przypadku przekroczenia wartości parametrycznej ≥ 10 jtk (NPL)/100 ml – w dniu sporządzenia cząstkowego lub całościowego sprawozdania z badań jakości wody, o którym mowa w § 10 ust. 1, lub uzyskania informacji, o której mowa w § 10 ust. 4;
- b) parametrów określonych w części A lub w części B załącznika nr 4 do rozporządzenia lub ustalonych w oparciu o wyniki oceny ryzyka, o której mowa w § 12, oraz ocenę bezpieczeństwa zdrowotnego konsumentów, jako niezbędnych dla danej strefy zaopatrzenia do celów ochrony zdrowia ludzkiego – w dniu sporządzenia cząstkowego lub całościowego sprawozdania z badań jakości wody, o którym mowa w § 10 ust. 1;
- c) parametrów określonych w części B lub części C w tabeli 1 lp. 1 załącznika nr 1 do rozporządzenia – w przypadku przekroczenia wartości parametrycznej < 10 jtk (NPL)/100 ml lub w części C w tabeli 1 lp. 2 i 3 lub w tabeli 2 lub części D załącznika nr 1 do rozporządzenia oraz ustalonych

⁴³ W przypadku braku możliwości sporządzenia sprawozdania z badań jakości wody, o którym mowa w ust. 1, w momencie zakończenia badania i uzyskania wyniku, laboratoria wykonujące badania jakości wody przekazują informację o przekroczeniach, o których mowa w ust. 3, podmiotowi zlecającemu wykonanie badań jakości wody oraz, za jego zgodą, właściwemu państwowemu powiatowemu lub państwowemu granicznemu inspektorowi sanitarnemu (§ 10 ust 4). Laboratorium wykonujące badania jakości wody przekazuje podmiotowi zlecającemu wykonanie badań jakości wody, a w przypadku, o którym mowa w ust. 3 i 4, za jego zgodą, także właściwemu państwowemu powiatowemu lub państwowemu granicznemu inspektorowi sanitarnemu, cząstkowe lub całościowe sprawozdanie z badań jakości wody, o którym mowa w ust. 1, faksem lub w formie dokumentu elektronicznego, a informacja, o której mowa w ust. 4, może być także przekazana telefonicznie (§ 10 ust 5).

w oparciu o wyniki oceny ryzyka, o której mowa w § 12, oraz ocenę bezpieczeństwa zdrowotnego konsumentów, jako niezbędnych dla danej strefy zaopatrzenia do celów zapewnienia jakości produkcji, dystrybucji i kontroli jakości wody – w terminie nie dłuższym niż 7 dni roboczych od dnia sporządzenia cząstkowego lub całościowego sprawozdania z badań jakości wody, o którym mowa w § 10 ust. 1.

Wewnętrzna kontrola jakości wody realizowana przez przedsiębiorstwa obejmuje również uzgodnienie z właściwym państwowym powiatowym lub państwowym granicznym inspektorem sanitarnym sposobu ustalenia miejsca i przyczyny niezgodności z wymaganiami oraz prowadzenia działań naprawczych w terminie nie dłuższym niż 3 dni robocze od dnia przekazania informacji, o której mowa w pkt 2 (§ 6 pkt 3 ww. rozporządzenia). Zgodnie z § 6 pkt 9 rozporządzenia w sprawie jakości wody wewnętrzna kontrola jakości wody obejmuje także przekazywanie właściwemu państwowemu powiatowemu lub państwowemu granicznemu inspektorowi sanitarnemu sprawozdań z badań jakości wody, o których mowa w pkt 1, w przypadku:

- a) przekroczenia wartości parametrycznych dla parametrów:
- określonych w części A w tabeli 1 lub części C w tabeli 1 lp. 1 załącznika nr 1 do rozporządzenia – w przypadku przekroczenia wartości parametrycznej ≥ 10 jtk (NPL)/100 ml, jeżeli przedsiębiorstwo wodociągowo-kanalizacyjne nie udzieliło zgody na przekazywanie przez laboratorium, któremu zlecono wykonanie badania jakości wody, sprawozdania z tych badań, bezpośrednio do właściwego państwowego powiatowego lub państwowego granicznego inspektora sanitarnego,
 - określonych w części A lub w części B załącznika nr 4 do rozporządzenia,
 - ustalonych w oparciu o wyniki oceny ryzyka, o której mowa w § 12, oraz ocenę bezpieczeństwa zdrowotnego konsumentów, jako niezbędnych dla danej strefy zaopatrzenia do celów ochrony zdrowia ludzkiego
 - w dniu sporządzenia cząstkowego lub całościowego sprawozdania z badań jakości wody, o którym mowa w § 10 ust. 1;
- b) przekroczenia wartości parametrycznych dla parametrów określonych w części B lub części C w tabeli 1 lp. 1 załącznika nr 1 do rozporządzenia – w przypadku przekroczenia wartości parametrycznej < 10 jtk (NPL)/100 ml lub w części C w tabeli 1 lp. 2 i 3 lub w tabeli 2 lub części D załącznika nr 1 do rozporządzenia oraz ustalonych w oparciu o wyniki oceny ryzyka, o której mowa w § 12, oraz ocenę bezpieczeństwa zdrowotnego konsumentów, jako niezbędnych dla danej strefy zaopatrzenia do celów zapewnienia jakości produkcji, dystrybucji i kontroli jakości wody – w terminie nie dłuższym niż 7 dni roboczych od dnia sporządzenia cząstkowego lub całościowego sprawozdania z badań jakości wody, o którym mowa w § 10 ust. 1;
- c) braku przekroczeń wartości parametrycznych – w terminie miesiąca od dnia sporządzenia sprawozdania z badań jakości wody

Stosownie do § 21 ust. 5 rozporządzenia w sprawie jakości wody, w przypadku, o którym mowa w § 21 ust. 1 pkt 2 i 3 rozporządzenia, przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjne, ustalają z właściwym państwowym inspektorem sanitarnym zakres i termin realizacji działań naprawczych mających na celu przywrócenie należytej jakości wody. Zgodnie z § 21

ust. 9 rozporządzenia w sprawie jakości wody, w przypadku, o którym mowa w ust. 1 pkt 2–4, przedsiębiorstwo przedstawia właściwemu państwowemu inspektorowi sanitarnemu plan działań naprawczych wraz z terminem ich realizacji zaakceptowanym przez właściwego wójta (burmistrza, prezydenta miasta).

Stosownie do § 21 ust. 1 rozporządzenia w sprawie jakości wody, właściwy państwowy inspektor sanitarny na podstawie sprawozdania, o którym mowa w § 10 ust. 1, w tym sprawozdań z własnych badań jakości wody, sprawozdań przekazywanych przez podmioty, o których mowa w § 6–8, z wykonania badań jakości wody realizowanych według ustalonego dla tych podmiotów harmonogramu oraz sprawozdań przekazywanych przez podmioty wykonujące badania jakości wody w laboratoriach, o których mowa w art. 12 ust. 4 ustawy, wykonanych w punkcie zgodności stwierdza:

- 1) przydatność wody do spożycia w przypadku, gdy woda spełnia wymagania określone w załącznikach nr 1 i 4 do rozporządzenia oraz parametry ustalone w oparciu o wyniki oceny ryzyka, o której mowa w § 12, oraz ocenę bezpieczeństwa zdrowotnego konsumentów, jako niezbędne dla danej strefy zaopatrzenia do celów ochrony zdrowia ludzkiego lub do celów zapewnienia jakości produkcji, dystrybucji i kontroli jakości wody;
- 2) przydatność wody do spożycia na warunkach udzielonego odstępstwa w odniesieniu do przypadku określonego w § 28 ust. 1, § 31 ust. 1 i § 32 ust 1;
- 3) warunkową przydatność wody do spożycia w przypadkach, o których mowa w ust. 2–4;
- 4) brak przydatności wody do spożycia – w przypadku przekroczenia parametrów mikrobiologicznych oraz w sytuacji, gdy woda jest niezdatna do użycia, a jej jakość zagraża zdrowiu konsumentów – z jednoczesnym wskazaniem, po przeprowadzeniu oceny bezpieczeństwa zdrowotnego konsumentów, czy woda może być wykorzystywana do innych celów niż do spożycia przez ludzi.

Prowadzenie kontroli

17. Stosownie do art. 7 pkt 2 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę, osoby reprezentujące przedsiębiorstwo wodociągowo-kanalizacyjne, po okazaniu legitymacji służbowej i pisemnego upoważnienia, mają prawo wstępu na teren nieruchomości lub do obiektu budowlanego należących do osób, o których mowa w art. 6 ust. 2 i 4–7, w celu przeprowadzenia kontroli urządzenia pomiarowego, wodomierza głównego lub wodomierzy zainstalowanych przy punktach czerpalnych i dokonania odczytu ich wskazań oraz dokonania badań i pomiarów.

Zgodnie z art. 9 ust. 3 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę przedsiębiorstwo wodociągowo-kanalizacyjne jest obowiązane do prowadzenia regularnej kontroli ilości i jakości odprowadzanych ścieków bytowych i ścieków przemysłowych oraz kontroli przestrzegania warunków wprowadzania ścieków do urządzeń kanalizacyjnych.

6.3. Wykaz aktów prawnych dotyczących kontrolowanej działalności

1. Ustawa z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz. U. z 2020 r. poz. 2028).
2. Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2021 r. poz. 2233, ze zm.).
3. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2021 r. poz. 2351, ze zm.).
4. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2021 r. poz. 1372, ze zm.).
5. Ustawa z dnia 20 grudnia 1996 r. o gospodarce komunalnej (Dz. U. z 2021 r. poz. 679).
6. Ustawa z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej (Dz. U. z 2021 r. poz. 195).
7. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 7 grudnia 2017 r. w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi (Dz. U. poz. 2294).
8. Rozporządzenie Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 27 lutego 2018 r. w sprawie określania taryf, wzoru wniosku o zatwierdzenie taryfy oraz warunków rozliczeń za zbiorowe zaopatrzenie w wodę i zbiorowe odprowadzanie ścieków (Dz. U. poz. 472, ze zm.).
9. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 1 lipca 2019 r. w sprawie wzorów tablic informacyjnych o strefie ochronnej ujęcia wody (Dz. U. poz. 1217); rozporządzenie weszło w życie z dniem 2 lipca 2019 r.
10. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 maja 2004 r. w sprawie wzorów tablic informacyjnych o strefie ochronnej ujęcia wody (Dz. U. Nr 136, poz. 1457, ze zm.) – utraciło moc z dniem 2 lipca 2019 r.
11. Dyrektywa Rady 98/83/WE z dnia 3 listopada 1998 r. w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi (Dz. Urz. UE L 330 z 5.12.1998, str. 32, ze zm.).
12. Dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej (Dz. Urz. UE L 327 z 22.12.2000, str. 1, ze zm.).

6.4. Wykaz podmiotów, którym przekazano informację o wynikach kontroli

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej
2. Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
3. Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
4. Prezes Rady Ministrów
5. Prezes Trybunału Konstytucyjnego
6. Rzecznik Praw Obywatelskich
7. Sejmowa Komisja do Spraw Kontroli Państwowej
8. Sejmowa Komisja Infrastruktury
9. Sejmowa Komisja Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa
10. Sejmowa Komisja Rolnictwa i Rozwoju Wsi
11. Senacka Komisja Infrastruktury
12. Senacka Komisja Rolnictwa i Rozwoju Wsi
13. Senacka Komisja Środowiska
14. Minister Infrastruktury
15. Minister Klimatu i Środowiska
16. Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi
17. Główny Inspektor Ochrony Środowiska
18. Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie
19. Rzecznik Małych i Średnich Przedsiębiorstw
20. Wójtowie, burmistrzowie, prezydenci miast

6.5. Stanowisko Ministra do informacji o wynikach kontroli

WICEPREZES RADY MINISTRÓW
MINISTER
ROLNICTWA I ROZWOJU WSI
Henryk Kowalczyk

Warszawa, 04 marca 2022 r.

Najwyższej Izby Kontroli

Znak sprawy: DKA.on.0910.2.2022

Telefon: 16-20

Marian Banaś

E-mail: Sylvia.Witenberg@minrol.gov.pl

Pan

Marian Banaś

Prezes Najwyższej Izby Kontroli

Dotyczy: Informacji o wynikach kontroli P/21/102 Gospodarowanie zasobami wodnymi przez przedsiębiorstwa wodociągowe w gminach wiejskich

Szanowny Panie Prezesie,

odpowiadając na Informację o wynikach kontroli P/21/102 nadesłaną przy piśmie z 16 lutego 2022 r. znak LZG.430.004.2021, będącą wynikiem kontroli przeprowadzonej w ww. przedmiocie, uprzejmie informuję o realizacji wniosku pokontrolnego dotyczącego *zintensyfikowania działań na rzecz pozyskiwania środków finansowych przeznaczonych na rozwój infrastruktury wodociągowo-kanalizacyjnej na obszarach wiejskich w ramach właściwych programów krajowych i programów współfinansowanych z funduszy Unii Europejskiej, w związku z wdrażaniem programu rozwoju obszarów wiejskich w ramach perspektywy programowo-finansowej Unii Europejskiej na lata 2021-2027 oraz uwzględniając potrzebę wyeliminowania jednej z barier dla rozwoju obszarów wiejskich, tj. słabo rozwiniętej infrastruktury wodociągowo-kanalizacyjnej.*

Potrzeby w zakresie infrastruktury wodno-kanalizacyjnej na obszarach wiejskich są bardzo duże, co potwierdza liczba złożonych wniosków o przyznanie pomocy w ramach operacji typu „Gospodarka wodno-ściekowa” w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020¹ (dalej PROW 2014-2020). W związku z powyższym oraz z uwagi

¹ Według stanu na 31.01.2022 r., w przeprowadzonych naborach złożono 3 026 wniosków o przyznanie pomocy, a środków finansowych wystarczyło dla realizacji 1902 operacji ujętych w tych wnioskach.

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi
ul. Wspólna 30, 00-930 Warszawa
telefon: +48 22 250 01 18, e-mail: kancelaria@minrol.gov.pl
www.gov.pl/rolnictwo

na wydłużenie realizacji PROW 2014-2020 o dwa lata zaplanowano dodatkowe środki w wysokości ponad 376 mln euro na realizację przedmiotowego typu operacji.

Niezależnie od powyższego w projekcie Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 (dalej PS WPR) zaplanowano interwencję pn. „Infrastruktura na obszarach wiejskich oraz wdrożenie koncepcji inteligentnych wsi”, w ramach której przewidziano (obszar A) wsparcie na obszarach wiejskich inwestycji w zakresie systemów indywidualnego oczyszczania ścieków. Łącznie na realizację tej interwencji w projekcie PS WPR zaplanowano środki w wysokości 335 mln euro. Należy nadmienić, że projekt PS WPR nie został jeszcze zaakceptowany przez Komisję Europejską.

Dodatkowym źródłem finansowania dla inwestycji w infrastrukturę wodno-kanalizacyjną będą środki Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności (dalej KPO). W KPO, w komponentcie B „Zielona energia i zmniejszenie energochłonności” zaprogramowano inwestycję B3.1.1. Inwestycje w zrównoważoną gospodarkę wodno-ściekową na terenach wiejskich (z budżetem 204 mln euro), za którą odpowiada Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi. W ramach inwestycji KPO planowana jest budowa, rozbudowa lub modernizacja systemów zaopatrzenia w wodę lub odprowadzania ścieków poza obszarem aglomeracji, realizowane na obszarze należącym do gminy wiejskiej lub gminy miejsko-wiejskiej, z wyłączeniem miast liczących powyżej 5 tys.

Z poważaniem

Henryk Kowalczyk

/podpisano elektronicznie/

6.6. Stanowisko Ministra do informacji o wynikach kontroli

MINISTERSTWO INFRASTRUKTURY

Sekretarz Stanu

Marek Gróbarczyk

Warszawa, dnia 09 marca 2022 r.

Znak sprawy: DGWiŻŚ-10.0813.1.2022

Pani
Małgorzata Motylow
Wiceprezes Najwyższej Izby Kontroli

Szanowna Pani Prezes,

w odpowiedzi na pismo z dnia 16 lutego, znak: LZG.430.004.2021, poniżej przesyłam stanowisko resortu do informacji o wynikach kontroli P/21/102 „Gospodarowanie zasobami wodnymi przez przedsiębiorstwa wodociągowe w gminach wiejskich”.

Aktualnie w Ministerstwie Infrastruktury trwają prace nad transpozycją dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2020/2184 z dnia 16 grudnia 2020 r. w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi. Dyrektywa wprowadza szereg nowych wymagań dla podmiotów dostarczających wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi. Transpozycja dyrektywy nastąpi m.in. poprzez nowelizację ustawy z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz. U. 2020, poz. 2028).

Pragnę zaznaczyć, że Ministerstwo Infrastruktury zauważa wyzwania związane z zaopatrzeniem w wodę, na jakie wskazuje Najwyższa Izba Kontroli, dotyczące zwłaszcza małych przedsiębiorstw wodociągowych, działających na obszarach wiejskich. Istnieją bardzo duże potrzeby inwestycyjne, co zostało również zidentyfikowane podczas prac nad *Programem Inwestycyjnym w zakresie poprawy jakości i ograniczenia strat wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi*.

W 2021 r. dzięki staraniom ministra właściwego do spraw gospodarki wodnej uruchomiono dodatkowe krajowe mechanizmy finansowania inwestycji w tym zakresie. W ramach Rządowego Funduszu Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych (tj. uchwały Rady Ministrów nr 84/2021 Rady Ministrów z dnia 1 lipca 2021 r. w sprawie ustanowienia Rządowego Funduszu Polski Ład: Programu Inwestycji Strategicznych oraz uchwały nr 176/2021 Rady Ministrów z dnia 28 grudnia 2021 r. zmieniającej uchwałę w sprawie ustanowienia Rządowego Funduszu Polski Ład: Programu Inwestycji Strategicznych) w priorytecie 1 przewiduje się dofinansowanie przeznaczone na pokrycie wydatków związanych z realizacją zadań inwestycyjnych polegających na budowie lub modernizacji infrastruktury wodno-kanalizacyjnej. Program ten zakłada bezzwrotne dofinansowanie realizowanych inwestycji w wysokości 95% wartości inwestycji (wymagany udział własny jednostki samorządu terytorialnego to minimum 5%). Rządowy program inwestycyjny realizowany poprzez promesy inwestycyjne Banku Gospodarstwa Krajowego. Ponadto, w roku 2021 jednostkom samorządu terytorialnego przyznane zostały dodatkowe środki z budżetu państwa, jako uzupełnienie subwencji ogólnej. Podział środków na poszczególne gminy został oparty na ustawowym algorytmie. Podstawę do wyliczenia środków stanowiły dane Głównego Urzędu Statystycznego za rok 2019, według stanu na dzień 31 października 2021 r. W ramach tej subwencji przewidziane zostały środki m.in. na wsparcie finansowe inwestycji w zakresie wodociągów i zaopatrzenia w wodę oraz kanalizacji. Dodatkowo, od 2023 r. zaczną obowiązywać nowa część subwencji ogólnej – subwencja rozwojowa.

Kolejnym z działań, które podejmuje Ministerstwo Infrastruktury w celu wzmocnienia procesu finansowania i realizacji inwestycji w tym obszarze są działania edukacyjno-informacyjne. W dniu 8 lutego 2022 r. Ministerstwo Infrastruktury zorganizowało spotkanie dla przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego, którego tematem było finansowanie gospodarki wodno-ściekowej. Podczas spotkania przedstawiciele instytucji krajowych, zaangażowanych w proces finansowania inwestycji w gospodarce wodno-ściekowej, zaprezentowali uczestnikom dostępne w Polsce instrumenty wsparcia finansowego dedykowanego przedsięwzięciom w tym obszarze.

Odnosząc się do poniższych wniosków pokontrolnych skierowanych do Ministra Infrastruktury, tj.:

1. Uzpełnienie art. 21 ust. 7 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę, poprzez dodanie, że obowiązek opracowania wieloletniego planu nie dotyczy przedsiębiorstw wodociągowych, które nie tylko nie planują budowy urządzeń wodociągowych lub urządzeń kanalizacyjnych, ale również planują ich modernizacji.
2. Uzpełnienie art. 6 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę, poprzez zawarcie zobowiązania przedsiębiorstwa wodociągowego do obniżenia ceny wody dostarczane konsumentom, w przypadku jakości lub ciśnienia niezgodnych z obowiązującymi przepisami.
3. Uzpełnienie art. 24b ust. 4 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę, poprzez zawarcie, w pkt 3, zapisu obligującego przedsiębiorstwa wodociągowe do załączenia do wniosku o zatwierdzenie taryfy również danych technicznych dotyczących eksploatowanych sieci.

informuję, iż proponowane zmiany zostaną przeanalizowane i wzięte pod uwagę w ramach prac nad planowaną nowelizacją ustawy z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków.

Z wyrazami szacunku

Dokument podpisany elektronicznie przez:

Marek Gróbarczyk

Sekretarz Stanu